

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ БАНКІНІҢ
2006 ЖЫЛҒЫ
ЖЫЛДЫҚ ЕСЕБІ

АЛМАТЫ

2007 жыл

Пайдаланылатын қысқартулар тізімі

Қазақстан Республикасының Президенті	Президент
Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі	Ұлттық Банк
Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі	Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі
Қазақстан Республикасының Ұлттық қоры	Ұлттық қор
Қазақстан Республикасының Үкіметі	Үкімет
Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі	Қаржы министрлігі
Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі	Әділет министрлігі
Қазақстан Республикасы Экономикалық қылмысқа және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес агенттігі	Экономикалық қылмысқа және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес агенттігі
Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері агенттігі	Мемлекеттік қызмет істері агенттігі
Қазақстан Республикасы Статистика агенттігі	Статистика агенттігі
Тәуелсіз мемлекеттер достастығы	ТМД
Еуразиялық экономикалық қоғамдастық	ЕурАзЭҚ
Бірыңғай экономикалық кеңістік	БЭК

	Беті
КІРІСПЕ	4
I. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ	7
1.1. Экономиканың нақты секторы	7
1.2. Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарының мониторингі	9
1.3. Салық-бюджет саласы	10
1.4. Төлем балансы және сыртқы борыш	12
1.5. Қаржы тұрақтылығын қамтамасыз ету	17
II. АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫ ЖӘНЕ АЛТЫНВАЛЮТА АКТИВТЕРІН БАСҚАРУ	18
2.1. Ақша-кредит саясаты	18
2.2. Ұлттық Банктің алтынвалюта активтері және оларды басқару	28
III. ВАЛЮТАЛЫҚ РЕТТЕУ ЖӘНЕ БАҚЫЛАУ	30
IV. ЭМИССИЯЛЫҚ ОПЕРАЦИЯЛАР ЖӘНЕ ҚОЛМА-ҚОЛ АҚША АЙНАЛЫМЫ	32
4.1 Ұлттық Банктің эмиссиялық операциялары	32
4.2 Қолма-қол ақша айналымы	33
V. ҚАРЖЫ НАРЫҒЫ	34
5.1. Валюта нарығы	34
5.2. Банкаралық ақша нарығы	35
5.3. Депозит нарығы	36
5.4. Кредит нарығы	37
5.5. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы	38
VI. ТӨЛЕМ ЖҮЙЕЛЕРІ	39
6.1. Банкаралық ақша аудару жүйесі	41
6.2. Банкаралық клиринг	42
6.3. Төлем құралдары	43
VII. НОРМАТИВТІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚЫЗМЕТ	44
VIII. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ БАНКТІҢ АҚПАРАТТЫҚ-ТҮСІНДІРУ ҚЫЗМЕТІ	46
8.1. Халықаралық ынтымақтастық	46
8.2. Ұлттық Банктің ақпараттық-түсіндіру қызметі	47
IX. БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕПТІ ЖӘНЕ ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІКТІ ЖЕТІЛДІРУ	49
X. ҚАРЖЫ МЕКЕМЕЛЕРІНЕ КӨРСЕТІЛЕТІН ҚЫЗМЕТТЕР	51
10.1. Ұлттық қорды басқару	51
10.2. Ұлттық Банктің клиенттеріне қызмет көрсету бойынша кастодиандық, брокерлік және басқа да қызмет	53
XI. ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ІШКІ ҚЫЗМЕТ	53
11.1. Ұйымдық құрылым	53
11.2. Кадр саясаты және қызметкерлерді оқыту	54
11.3. Ақпарат технологияларын дамыту	55
11.4. Ішкі аудит	58
11.5. Қаржы-шаруашылық қызмет	59
СТАТИСТИКАЛЫҚ ҚОСЫМШАЛАР	62

КІРІСПЕ

2006 жылы Қазақстан экономикасының қарқынды дамуы жалғасты, бұған көбінесе реформалардың табысты жүргізілуі және сол сияқты әлемдік экономикадағы қолайлы жағдайлар себеп болды.

Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша жалпы ішкі өнім 2006 жыл ішінде негізінде халық табысының ұлғаюы, негізгі капиталға инвестициялардың өсуі нәтижесінде қалыптасқан жиынтық сұраныстың кеңеюі жатқан тұрақты өсу динамикасын көрсетті. 2006 жылы ЖІӨ-нің өсуі 2005 жылғы деңгеймен салыстырғанда 10,6% болды, ал 1991 жылғы деңгей 41%-ға өсті. ЖІӨ жан басына шаққанда соңғы 6 жылда 4 есе ұлғая отырып, 2006 жылы 5 083 АҚШ долларына жетті. Инфляция 2006 жылы (желтоқсанға желтоқсан) 8,4%, ал ол 2005 жылы 7,5% болды.

Қазақстанның экономикалық дамудағы табыстарын халықаралық рейтинг агенттіктері ескерусіз қалдырған жоқ. «Standard & Poor's» агенттігі 2006 жылы барлық рейтинг бойынша болжамды «тұрақтыдан» «оңға» дейін, Moody's Investors Service агенттігі «оңнан» «тұрақтыға» дейін көтерді, «Fitch Ratings» агенттігі «оң» болжам белгіледі.

Қазақстан экономикасындағы оң үрдістердің нығаюына себепші болған факторлардың бірі өсуі 2006 жылы 4,9% деңгейінде болжанатын әлемдік экономикадағы ахуалдың жақсаруы болып табылды. 2006 жылы АҚШ ЖІӨ-нің өсуі 3,4%, Еуроаймақ пен Жапонияда тиісінше 2% және 2,8% құрады. Қытай экономикасының едәуір көтерілгенін көрсетуін жалғастыруда, оның ЖІӨ-нің нақты өсуі 2006 жылы 9,5% болды. Қытайдың экономикалық өсуі өңірдің қалған елдерінде де белсенділіктің жеделдетілуіне мүмкіндік жасауда.

Басқа фактор отандық экспорт позициясының бағасы өсуінің жалғасуы болып табылды, бұл ішкі макроэкономикалық тұрақтылық аясында Қазақстан резиденттерінің сыртқы экономикалық қызметінің қорытындысына айқындаушы ықпал етті. «Brent» сұрыпты мұнайдың әлемдік бағасы 2005 жылмен салыстырғанда 4,9% өсті. Алтынның бағасы 23,9%, мырыштың бағасы 128,6%, мыстың бағасы 36,0%, қорғасынның бағасы 51,7%, астықтың бағасы 48,6% өсті.

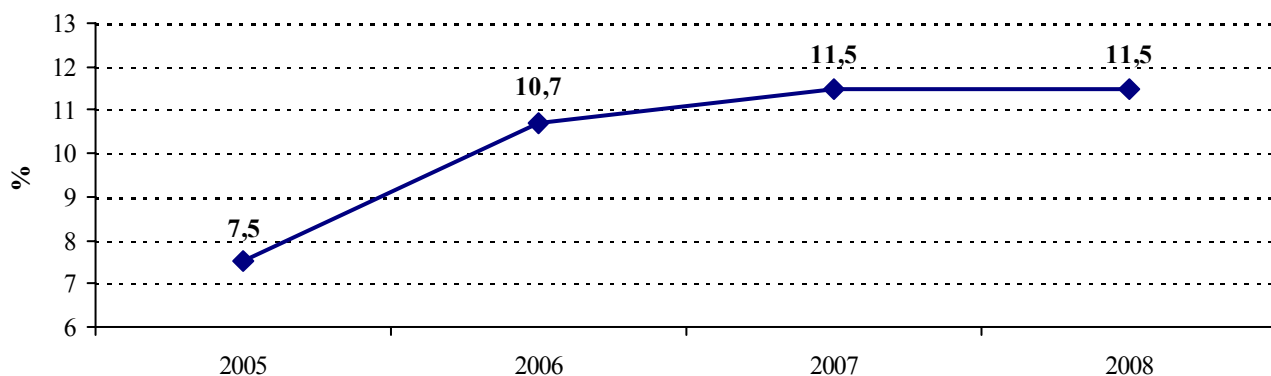
Қазақстан экономикасының үдемелі дамуына нақты сектордағы реформалар жетістігімен және әлемдік экономикадағы қолайлы жағдайлармен қатар Ұлттық Банктің қызметі де мүмкіндік жасады.

Шетелдік капиталдың едәуір ағыны, ішкі валюта нарығындағы артық өтімділік, халық табысының өсуі, тауарлар мен қызмет көрсетулер нарығындағы бәсекенің төмен деңгейі жағдайында экономика дамуының едәуір инфляциялық сипатын сақтады.

Үлгіге келтіру нәтижелері ақша-кредит саясатын жүргізудің ағымдағы практикасы сақталған кезде инфляция деңгейі 2006 жылы 7,5%-дан 10,7%-ға дейін өскен болар еді, бұл қолайлы болып табылмайтынын көрсетті (1-сурет).

1-сурет

P-STAR үлгісі бойынша инфляциялық қысымның 2006-2008 жылдарға арналған болжамдары

Сондықтан Ұлттық Банк бар күшін инфляцияны барынша төмендете алатын ақша-кредит саясаты құралдарының осындай мәндерін іріктеуге бағыттады.

Бұл «қатаң ақша-кредит саясатын» жүргізу қажеттігін білдірді. Ол инфляциялық қысымды төмендетуге мүмкіндік жасайтын мынадай шаралардан тұрды:

- Ұлттық Банктің операциялары бойынша ставкаларды көтеру жөніндегі шаралар («қымбат ақша» саясатын жүргізу);

- екінші деңгейдегі банктердің артық өтімділігін алуға бағытталған шаралар, атап айтқанда, ең төменгі резервтік талаптардың нормативтерін қатайту;

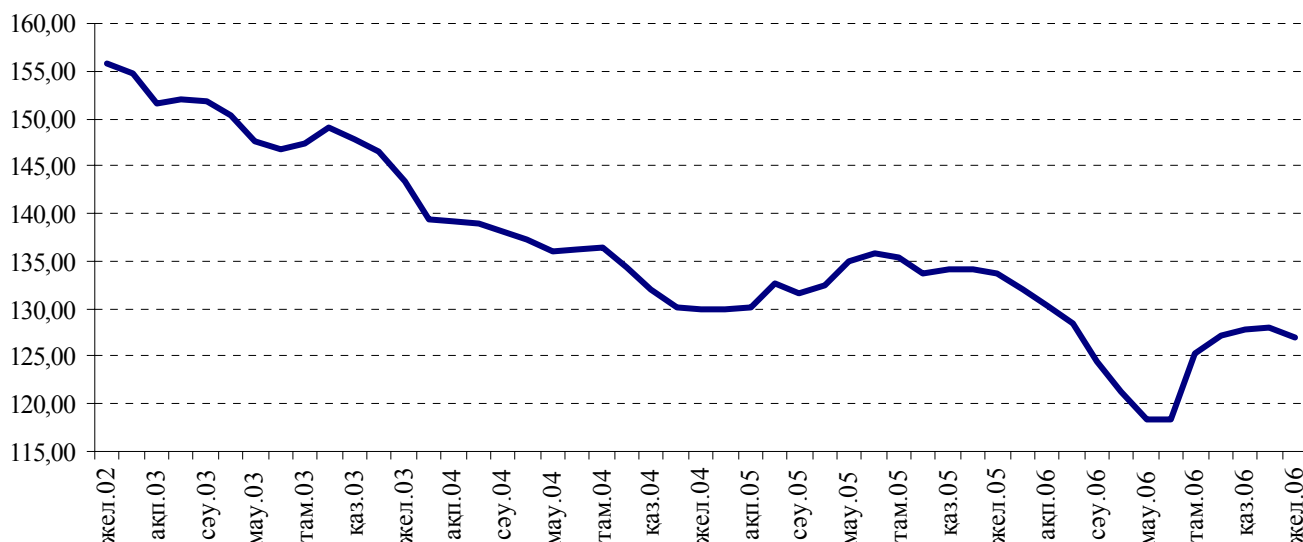
- валюталық режимді ырықтандыру жөніндегі шаралар.

Дегенмен баға тұрақтылығына қол жеткізу жөнінде қабылданған шараларға қарамастан, инфляция жоғары бағалар сценарийі бойынша 2006-2008 жылдарға арналған Ақша-кредит саясатының негізгі бағыттарында белгіленген мақсатты бағдардан шамалы (6,9-8,5%) асып, 2006 жылы орташа алғанда 8,6% болды.

Ұлттық Банк 2006 жылы теңгенің құбылмалы айырбас бағамы режимін ұстанды, яғни, Ұлттық Банк теңге бағамының ауытқу бағдарларын немесе дәліздерін белгілеген жоқ (2-сурет).

2-сурет

Теңгенің АҚШ долларына қатысы бойынша номиналдық айырбас бағамының динамикасы

Соған қарамастан Ұлттық Банк теңгенің айырбас бағамының күрт ауытқуын реттеу мақсатында ішкі валюта нарығында шетел валютасын сатып алу және сату бойынша операцияларды жүзеге асырды. Сонымен қатар, шетел валютасы Ұлттық қордың мақсаты үшін сатып алынды. Қазақстанда 2006 жылдан бастап Ұлттық қордың жұмыс істеуінің жаңа тетігі жұмыс істейді, ол бойынша мұнай секторы кәсіпорындарынан тікелей салықтар бойынша барлық түсімдер тікелей Ұлттық қорға есептеледі. Осы тетіктің ендірілуіне байланысты Ұлттық Банк Ұлттық қордың активтерін айырбастаудың және қайта айырбастаудың жаңа ережесін қабылдады, Ұлттық Банк осы Ережеге сәйкес Ұлттық Банктің халықаралық резервтерінен Ұлттық қор үшін шетел валютасын сатумен қатар ішкі нарықта шетел валютасын сатып ала алады.

Валюталық реттеу және валюталық бақылау саласында Қазақстандағы валюталық режимді одан әрі ырықтандыруға, капитал қозғалысына байланысты тәуекелдерді реттеудің жаңа жолдарын әзірлеуге бағытталған саясат жалғастырылды. Сыртқы экономикалық операциялар жөніндегі ақпараттық база жетілдірілді, бұл 2007 жылдан бастап валюталық операцияларды жүргізудің рұқсат етілген тәртібінен кейіннен мониторинг және іріктемелі бақылау жүйесіне көшуді қамтамасыз етуге мүмкіндік жасады.

Экономиканың ашықтық дәрежесін ұлғайту қаржы нарығын жүйелі түрде дағдарысқа ұшырататын экономикадан экономикаға әр түрлі қаржы күйзелістерінің өту қаупін күшейтеді. Сондықтан дағдарыстың басталу мүмкіндігін уақтылы қадағалауға және одан шығу шараларын көздеуге мүмкіндік жасайтын дағдарыс алдындағы ахуалды талдау ерекше қызығушылық білдіреді.

Осындай талдау көптеген орталық банк әзірлейтін мемлекеттің қаржылық тұрақтылығы туралы есептердің мәні болып табылады. Қазақстан 2006 жылы Қазақстанның бірінші «Қаржы тұрақтылығы туралы есебін» шығарды. Оған қаржы тұрақтылығының макроэкономикалық аспектілерін бағалау, қаржы институттарының ағымдағы жай-күйін талдау, елдің қаржы жүйесінің, төлем балансындағы тәуекелдерін бағалау және Ұлттық қорды реттеу кіреді.

2006 жылы қаржылық емес корпорациялар секторының даму үрдістері мен бағыттарын, қалыптасқан экономикалық конъюнктураны және кәсіпорындардың қаржылық жай-күйін, төлем жасауға қабілеттілігін және капитал тартуға қажеттіліктерін, кредит ресурстарына сұранысын, кәсіпорындардың инвестициялық саясатын бағалау мақсатында экономиканың нақты секторындағы кәсіпорындар мониторингі бойынша жұмыстар жалғастырылды.

Ұлттық Банк 2006 жылы төлем жүйелерінің тиімділігін мен қауіпсіздігін арттыру, тәуекелдерді басқарудың және төлем жүйелерін қадағалаудың тиімді жүйесін құру жөніндегі одан әрі шаралар қабылдады. Төлем жүйелерін жоғары ақпараттық технологиялармен және алдыңғы қатардағы техникамен жаратандыруға аса назар аударылды. Төлем жүйелерінің үздіксіз және тұрақты жұмысын қамтамасыз ету және қауіпсіздік деңгейін арттыру мақсатында жаңа резервтік орталық құру жұмыстары жүргізілді.

Полиграфиялық және компьютерлік технологиялардың дамуына сәйкес Ұлттық Банк 2006 жылы жаңа қорғаныш және машинамен оқылатын элементтері бар жаңа дизайндағы банкноталарды айналысқа ендірді.

I. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ

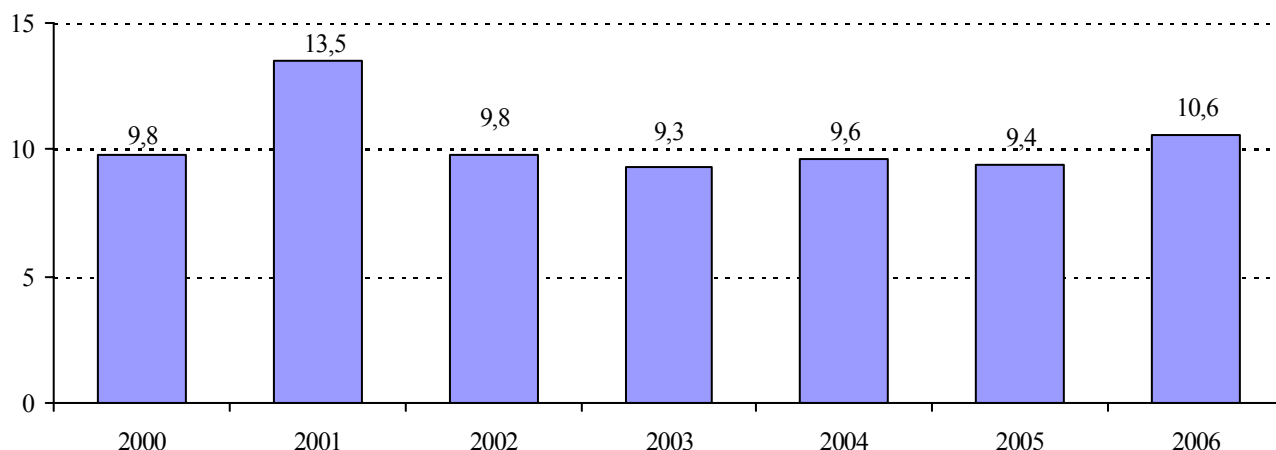
1.1. Экономиканың нақты секторы¹

ЖІӨ көлемі 2006 жылғы жедел деректер бойынша ағымдағы бағалармен 9 738,8 млрд. теңгені құрады. Нақты ЖІӨ-нің 2005 жылмен салыстырғанда 10,6% болды. ЖІӨ 2005 жылмен салыстырғанда нақты көрсеткішпен 80,6% ұлғайды және қолайлы жағдайлар болған жағдайда ЖІӨ екі еселеу міндетіне 2007 жылдың өзінде-ақ қол жеткізуге болады (1.1.1-сурет).

1.1.1-сурет

Жалпы ішкі өнімнің динамикасы, 2000-2006 жж.

өткен жылға %-бен

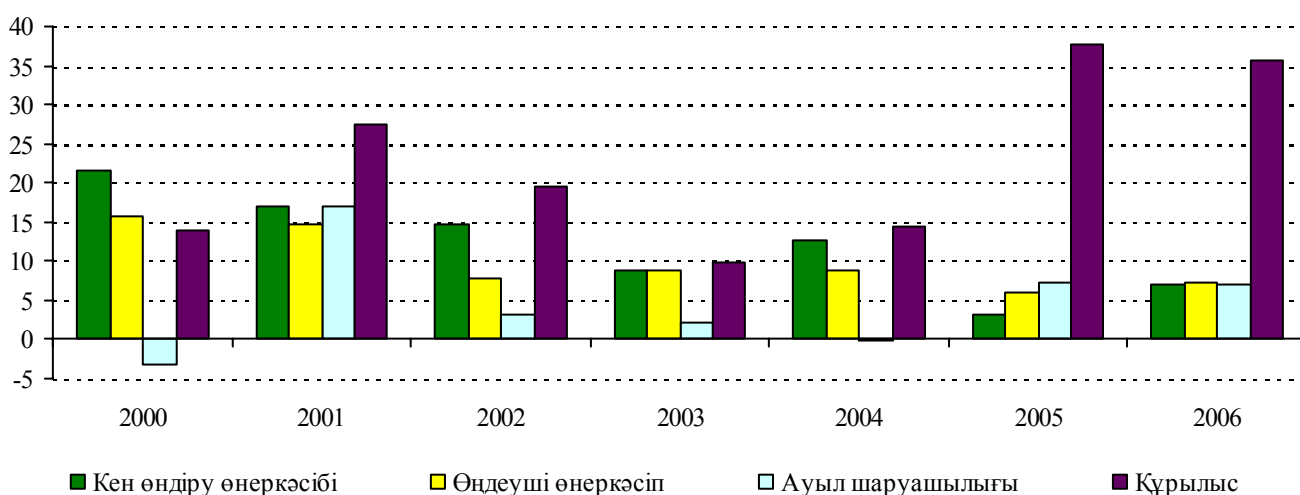

Нақты ЖІӨ-нің өсуі экономиканың барлық салаларындағы өндірістің нақты көлемдерінің өсуіне негізделген. Тауар өндірісі құрылымында құрылыс көлемі 35,6%, ауыл шаруашылық көлемі 7,0%, өнеркәсіп көлемі 6,9%, оның ішінде кен өндіруде 7,0%, өндеуші өнеркәсіпте 7,3% өсті (1.1.2-сурет).

1.1.2-сурет

Экономиканың жекелеген салаларындағы өндіріс көлемінің динамикасы, 2000-2006 жж.

өткен жылға %-бен

¹ Статистика агенттігінің деректері бойынша

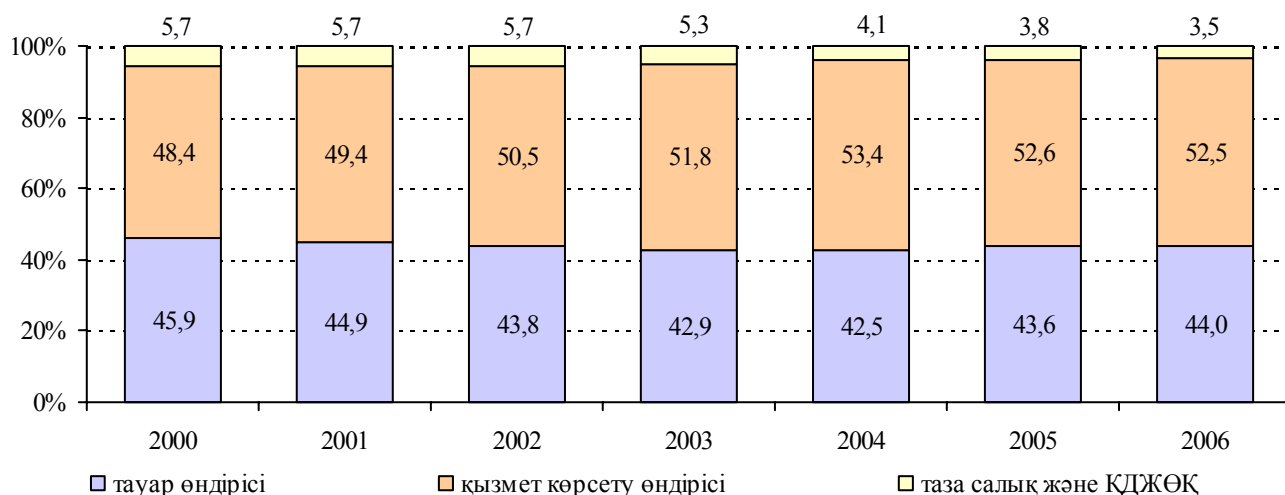
ЖІӨ өндірісіндегі негізгі үлесті өнеркәсіп құрайды (29,5%). Оның құрылымында 2006 жылға кен өндіру саласының үлесі 57,9% дейін ұлғайды, ал 2000 жылы кен өндіру және өндеуші өнеркәсіп салалары шамамен тең үлесті құрады (тиісінше 45,5% және 45,3%).

Қызмет көрсету өндірісі мынадай салалардың былайша өсуімен сипатталды: қаржы қызметі 43,4%, байланыс қызметі 20,4%, сауда 9,8%, көлік 7,0%.

ЖІӨ құрылымында үлкен үлесті әлі де қызмет көрсету алып отыр (52,5%), бұл ретте 2002 жылдан бастап олардың үлесі ЖІӨ өндірісінің жартысынан тұрақты түрде асады (1.1.3-сурет).

1.1.3-сурет

Жалпы ішкі өнімнің құрылымы, 2000-2006 жж.

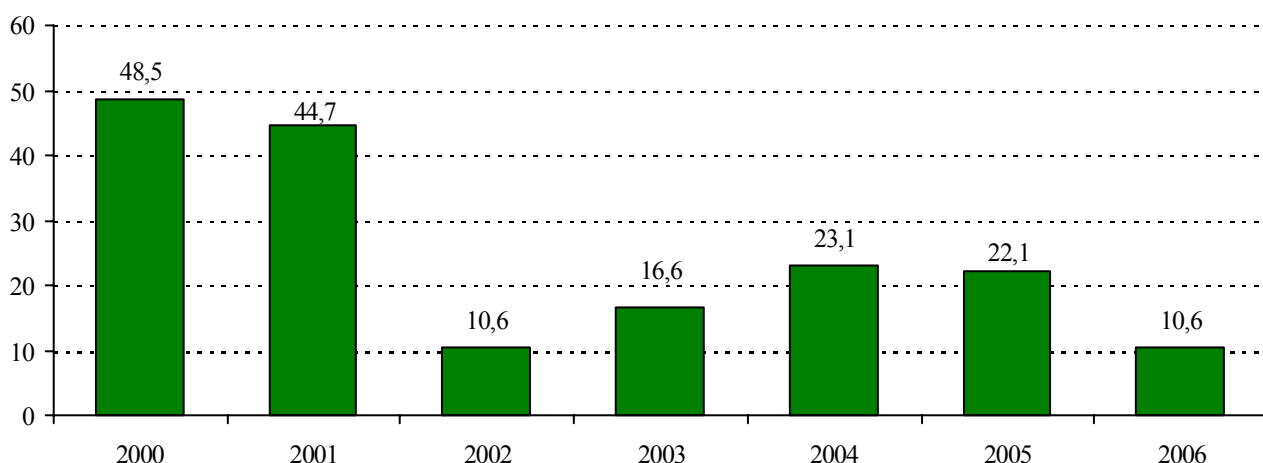
* ҚДЖӨҚ – қаржы делдалдығының жанама өлшенетін қызметі

Ел экономикасының өсуіне көбінесе кәсіпорындардың инвестициялық белсенділігі ықпал етті. Дегенмен 2006 жылы олардың өсу қарқыны 2005 жылғы 22,1%-дан 2006 жылғы 10,6%-ға дейін төмендеді (1.1.4-сурет).

1.1.4-сурет

Негізгі капиталға инвестициялардың өсу қарқыны, 2000-2006 жж.

өткен жылға %-бен

Негізгі капиталға қаражат салымдарының негізгі көздері шаруашылық жүргізуші субъектілердің меншік қаражаты (60,1%), шетелдік инвестициялар (19,7%), бюджет қаражаты – 1,4%, заем қаражаты – 7,8% болды. Мұнай мен табиғи газ өндіру (негізгі капиталға инвестициялардың жалпы көлемінің 32,9%), жылжымайтын мүлікпен операциялар

(21,0%), көлік және байланыс (13,5%) және өңдеу өнеркәсібі (11,3%) инвестициялар салу үшін басым салалар болып табылады.

2006 жылы құрылыс жұмыстары мен қызмет көрсету көлемі, толық бағалауды есепке ала отырып 2005 жылғы деңгейден 1,2 есе асты. Қазақстанда тұрғын үйді пайдалануға берудің ең жоғары көлеміне қол жеткізген кезде тұрғын үйді пайдалануға беру (6187 мың ш.м.) тұңғыш рет 1991 жылғы деңгейден (6 130 мың ш.м.) асты. Бұл ретте тұрғын үй құрылысына 2005 жылға қарағанда 21,7% көп қаражат жұмсалды.

Өнеркәсіп өндірісінің өсуі жағдайларында көлікпен жүк тасымалдау көлемі 5,0% ұлғайғаны байқалды. Байланыс кәсіпорындары көрсеткен қызмет көлемі 2006 жылы 20,4% өсті, оның ішінде халыққа қызмет көрсету – 27,1% өсті.

Экономикалық белсенді халықтың саны 2006 жылы (алдын ала деректер бойынша) 8 млн. адам болды, бұл өткен жылғымен салыстырғанда 1,6% көп. Экономикада жұмыспен қамтылған халық саны 2006 жылы 7,4 млн. адамға дейін 2,7% өсті. Жұмыссыздар саны 2005 жылмен салыстырғанда 2006 жылы 625,4 мың адамға дейін 2,4% қысқарды. **Жұмыссыздық деңгейі** 2006 жылы 7,8% деңгейінде қалыптасты, бұл ретте соңғы 7 жыл ішінде оның тұрақты төмендеуі байқалып отыр (2000 жылғы 12,8%-дан).

2006 жылы **орташа айлық номиналдық жалақы** тұтастай алғанда экономика бойынша (алдын ала деректер бойынша) 40 775 теңгені құрады. 2005 жылмен салыстырғанда ол 19,7%, нақты көрсеткішпен – 10,2% өсті. Жалақының өсуі елдегі экономикалық белсенділіктің артуына байланысты болды. Жалданған қызметкерлердің еңбекақысының 2006 жылы көтерілуі өткен жылға қарағанда экономикалық қызметтің барлық түрлері бойынша байқалып отыр (І бөлімнің І бөлімшесіне 1-қосымша, 1.1.1-сурет). Ауыл, орман және балық шаруашылығындағы қызметкерлердің жалақысы - 25,6%, өнеркәсіп және құрылыс саласында – 19,7%, қызмет көрсету саласында 19% өсті.

Халықтың орташа жан басына шаққандағы номиналдық ақшалай кірістері (бағалау бойынша) 2006 жылы 18585 теңге болды, ол 2005 жылмен салыстырғанда 20,2% жоғары. Ақшалай кіріс нақты көрсеткішпен 10,7% өсті.

1.2. Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарының мониторингі

2006 жылы мониторингке қатысушы кәсіпорындардың саны 1 342-ден 1 441-ке дейін, оның ішінде орта және ірілері – 869-дан 950-ге дейін ұлғайды. Кәсіпорындардың жүргізілген пікіртерімге ерікті қатысуы жағдайында кәсіпорындардың Ұлттық Банк жіберген талдау материалдарын жетілдіру арқылы кәсіпорындарға Ұлттық Банктің мониторингіне қатысу мүддесінің артуы есебінен осындай ұлғаюға қол жеткізілді. Бұл ретте мониторингке қатысу үшін кәсіпорындарды іріктеу экономиканың салалық және аймақтық құрылымы ескеріле отырып, кәсіпорындарды іріктеудің репрезентативтілігі негізінде жүргізіледі. Мониторингке қатысушы кәсіпорындардың өнімдер (жұмыстар, қызмет көрсетулер) өткізуден түскен кірістер 2006 жылғы 4 тоқсанда 1695 млрд. теңгеге жетті, бұл экономика бойынша өнімді өткізуден түскен жалпы кірістің 39% құрайды.

Кәсіпорындарға тоқсан сайын жүргізілген пікіртерім нәтижелері 2006 жылы экономиканың нақты секторындағы қалыптасқан экономикалық ахуал және негізгі үрдістер туралы мынадай қорытынды жасауға мүмкіндік берді.

Нақты сектордағы өндіріс өсуінің негізгі факторы дайын өнімге сұраныстың тұрақтылығы немесе ұлғаюы болып табылады, мұны сұрау жүргізілген кәсіпорындардың 80% астамы белгіледі. Кәсіпорындардың тек 12,4% ғана өз өніміне сұраныстың төмендегенін көрсетті (І бөлімнің 1.2-бөлімшесіне 1-қосымша, 1.2.1-сурет).

Бұл кәсіпорындардың іскерлік белсенділігіне және қаржылық жай-күйіне қолайлы әсер етті: жыл бойы активтердегі айналым қаражатының үлес салмағының тұрақты өсу динамикасы байқалды (1 тоқсандағы 37%-дан 4 тоқсандағы 41,1%-ға дейін), бұл ретте активтерге орналастырылған қаражаттың орташа алғанда 20,2% және айналым активтеріне орналастырылған қаражаттың 51,7 % өтеді. Кәсіпорындардың өз қаражаты есебінен айналым қаражатын артықшылықпен қаржыландыру үрдісі сақталды, мұны кәсіпорындардың 80%

жуығы атап өтті. Бұл нақты сектордың есепті жылы қаржылық жай-күйінің жақсарғанын растайды. Осы тұжырым сатудың рентабельділік көрсеткішін де растайды, ол 2006 жылдың соңында орташа алғанда 43,1% деңгейге жетті (2005 жылы 41,2% болды), бұл сату көлемінің ұлғаюына және дайын өнімнің, бірінші кезекте өңдеуші және өндіруші өнеркәсіптегі өнім бағасының кейбір өсуіне байланысты болды (І бөлімнің 1.2-бөлімшесіне 1-қосымша, 1.2.2-сурет).

2006 жыл ішінде кәсіпорындардың көпшілігі (57,2%) шикізат және материалдар бағасының өсуін атап өтті (І бөлімнің 1.2-бөлімшесіне 2-қосымша, 1.2.3-сурет), бұл 3 және 4-тоқсандағы сату рентабельділігінің кейбір төмендеуіне әсер етті. Дегенмен, жылдың соңында көрсеткіш 2005 жылғы деңгейден асып, айтарлықтай жоғары деңгейде қалды.

Сату рентабельділігі (салық салғанға дейін) өндіруші сала (70%) басқа салалармен салыстырғанда инвестицияларды жүзеге асыру үшін неғұрлым тартымды болып қалып отыр. Бұл ретте рентабельділік өңдеуші өнеркәсіпте 39,3% деңгейінде, жылжымайтын мүлікпен, жалдаумен және кәсіпорындарға қызмет көрсетумен операцияларда 37,4% деңгейінде, көлікпен байланыста 21,6% деңгейінде қалыптасып отыр.

Кәсіпорындардың басым көпшілігінде теңгенің АҚШ долларына, еуроға және Ресей рубліне қатысты бағамы өзгерісінің теріс әсер етуі болған жоқ. Пікіртерімге қатысушы кәсіпорындардың үштен бірі тоқсан сайын банктерден кредит алды. Олардың басым бөлігін өнеркәсіп (13,8%), сауда (6,7%) және құрылыс (6%) кәсіпорындары құрайды (І бөлімнің 1.2-бөлімшесіне 2-қосымша, 1.2.4-сурет). Теңгемен және сол сияқты шетел валютасымен кредиттеудің орташа мерзімдерінің кейбір ұлғаю үрдісі байқалды (І бөлімнің 1.2-бөлімшесіне 3-қосымша, 1.2.5-сурет).

1.3. Салық-бюджет саласы²

2006 жылы Қазақстан Республикасының бюджет заңнамасына Ұлттық қордың жұмысы мәселелеріне қатысты біршама өзгерістер енгізілді. Ұлттық қордың қаражатын қалыптастыру және пайдалану тетігі айтарлықтай өзгерді.

2006 жылғы 1 шілдеден бастап күшіне енгізілген жаңа тетікке сәйкес Ұлттық қорды қалыптастыру көздері мыналар болып табылады:

1) Бюджетке Ұлттық қорға жіберілетін, мыналардан тұратын бюджетке түсетін түсімдер:

– мұнай секторы кәсіпорындарынан түсетін тікелей салықтардан, оларға корпоративтік табыс салығы, үстеме пайдаға салық, роялти, бонустар, өнімді бөлу бойынша үлес, экспортталатын өңделмеген мұнайға, газ конденсатына рента салығы жатады;

– республикалық меншіктегі және кен өндіру және өңдеуші салаларға жататын мемлекеттік мүлікті жекешелендіруден түсетін түсімдерден;

– ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер телімдерін сатудан түскен түсімдерден;

2) Ұлттық қорды басқарудан түсетін инвестициялық кірістер;

3) Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынбаған өзге түсімдер және кірістер.

Ұлттық қор:

1) бюджеттік даму бағдарламаларын іске асыру үшін Ұлттық қордан республикалық бюджетке кепілдік берілген трансферттер түрінде (ағымдағы бюджеттік бағдарламалар экономиканың мұнайға жатпайтын бөлігінен аударымдар есебінен қаржыландырылады);

2) Президент белгілейтін мақсаттар үшін Ұлттық қордан республикалық бюджетке мақсатты трансферттер түрінде;

3) Ұлттық қорды басқаруға және жыл сайынғы аудит жүргізуге байланысты шығыстарды жабуға жұмсалады.

² Қаржы министрлігінің деректері бойынша

Осылайша, Ұлттық қорды қалыптастырудың және пайдаланудың жаңа тетігіне сәйкес оған түсетін түсімдер бұрынғыдай мемлекеттік бюджеттің кіріс және сол сияқты шығыс бөлігінде көрсетілместен Ұлттық қорға тікелей есептеледі.

Ұлттық қордан кепілдік берілген трансферттің мөлшері үш жыл бұрын белгіленеді, бұл неғұрлым жан-жақты ойластырылған бюджеттік саясатты жүргізуге мүмкіндік жасайды. Сонымен қатар кепілдік берілген трансферттің мөлшеріне Ұлттық қорды сақтауға мүмкіндік жасайтын және оның сарқылмауына жол бермейтін бірқатар шектеулер қойылады.

2006 жылы мемлекеттік бюджеттің орындалуы Қазақстан Республикасының экономикалық дамуында оң процестерді сақтау, сондай-ақ қолайлы сыртқы экономикалық орта аясында жүргізілді.

2006 жылдың қорытындылары бойынша мемлекеттік бюджет кірісі мемлекеттік заемдар бойынша түскен түсімдерді есептемегенде 2005 жылмен салыстырғанда 11,4% ұлғайды және 2 338,0 млрд. теңгеге жетті немесе ЖІӨ-нің 24,0% құрады (2005 жылы ЖІӨ-ге қатысты 27,6%).

Кірістер құрылымындағы салық түсімдері 10,5% өсіп, ЖІӨ-нің 22,7% болды (2005 жылы ЖІӨ-нің 26,3%). Түсімдердің неғұрлым өсімі халықаралық саудаға және сыртқы операцияларға салықтар бойынша 76,5%-ға, қосылған құн салығы бойынша 42,3%-ға, акциздер бойынша 41,9%-ға, жеке табыс салығы бойынша 34,2%-ға өсуімен байқалды.

Корпоративтік табыс салығы бойынша және табиғи ресурстарды пайдаланғаны үшін түсімдер тиісінше 6,9% және 10,3% төмендеді, бұл Ұлттық қорды қалыптастыру тетігінің өзгеруіне байланысты болды.

Капитал сатудан түсімдер 2005 жылғы ЖІӨ-нің 0,5%-нан 2006 жылы ЖІӨ-нің 0,8%-на дейін 2,2 есе өсті, бұл мемлекеттік мекемелерге бекітіліп берілген мемлекеттік мүлікті сатудың 8,2 есе және жер сатудан түскен түсімдердің 49,6% өсуімен қамтамасыз етілді.

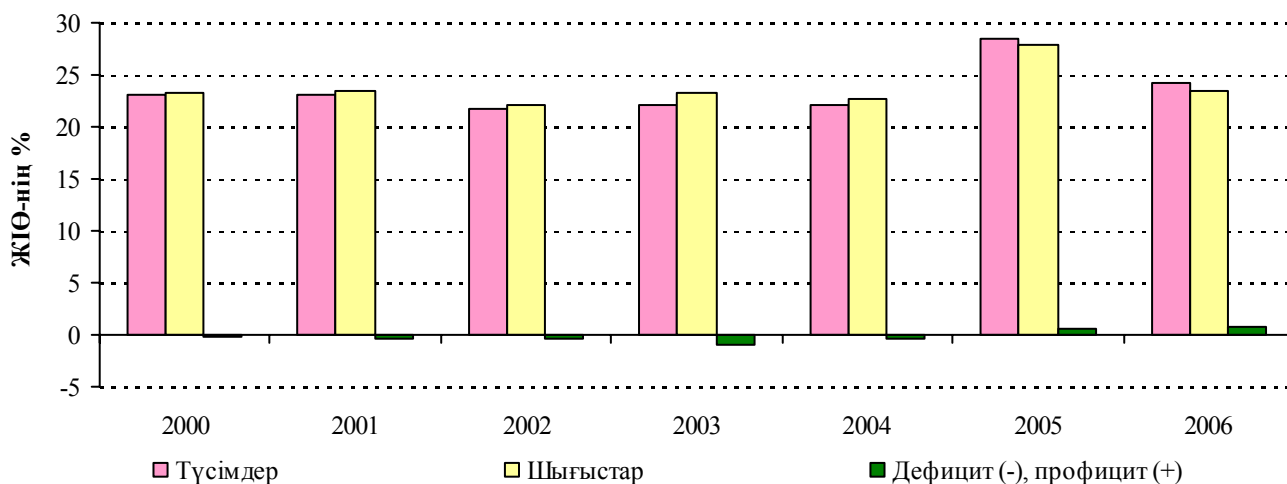
Мемлекеттік бюджеттен 2006 жылы 2150,6 млрд. теңге сомаға шығын немесе ЖІӨ-нің 22,1% жұмсалды (2005 жылы ЖІӨ-нің 26,1%). Бұл ретте 2006 жылға арналған қаржыландыру бойынша жылдық бюджеттік жоспар 98,5% орындалды.

«Отын-энергетика кешенінің және жер қойнауын пайдалану» (44,1%), «мәдениет, спорт, туризм және ақпараттық кеңістік» (42,2%), «өнеркәсіп, сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі» (41,0%) баптары бойынша шығындар ұлғайды. Әлеуметтік салаға арналған шығыстар арасында білім беруді 27,4%, әлеуметтік қамсыздандыруды және әлеуметтік көмекті 22,3%, денсаулық сақтауды 20,4% қаржыландыру ұлғайды.

Мемлекеттік бюджет 2005 жылғы 46,7 млрд. теңгеден (ЖІӨ-нің 0,6%) ұлғая отырып, 2006 жылы 81,6 млрд. теңге мөлшеріндегі профицитпен орындалды (ЖІӨ-нің 0,8%) (1.3.1-сурет).

1.3.1-сурет

Мемлекеттік бюджеттің орындалуы, 2000-2006 жж.

Республикалық бюджеттің кірістері 2006 жылы 1 847,2 млрд. теңгені құрады немесе «2006 жылға арналған республикалық бюджет туралы» Заңда салынғаннан 9,8% және 2005 жылға қарағанда 7,2%-ға көп.

Республикалық бюджетке салық түсімдері 6,8%, ресми трансферттердің түсімдері 26,4% ұлғайды. Салықтық емес түсімдер 2005 жылмен салыстырғанда 13,5%, негізгі капиталды сатудан түсімдер 5,2% азайды.

Республикалық бюджеттің 1686,3 млрд. теңгеге жеткен өсуі 2005 жылмен салыстырғанда 9,7% құрады, бұл ретте ұлғаю борышқа қызмет көрсету және ресми трансферттер бойынша шығындарды қоспағанда шығынның барлық баптары бойынша байқалып отыр.

Республикалық бюджет профицитпен қалыптасты, оның мөлшері 54,7 млрд. теңгені құрады (2005 жылы да 46,7 млрд. теңге профицит байқалған болатын).

Жергілікті бюджеттер 2006 жылы 19,8 млрд. теңге профицитпен орындалды (2005 жылы 39,4 млрд. теңге дефицитпен), бұл ретте кірістер 37,0%, шығындар 27,7%, таза бюджеттік кредиттеу 47,2%, қаржы активтерімен операциялар бойынша сальдо 6,3% ұлғайды.

1.4. Төлем балансы және сыртқы борыш

Энергия тасымалдағыштардың бағасы мен банк секторының сырттан қарыз алуының одан әрі өсуі Қазақстанның төлем балансы үшін айқындаушы факторлар болды (I бөлімнің 1.4-бөлімшесіне 1-қосымша).

Республикаға валюта түсімдерінің негізгі көздерінің бірі болып табылатын тауарлар экспорты 2006 жылы 38,8 млрд. АҚШ долларын жуық болды, бұл 2005 жылғы көлемнен 37% артық. Экспорттың өсуіне Қазақстан экспортының негізгі баптары бойынша нақты көлем аз ғана өскен кезде негізінен баға факторы себепші болды. Мәселен, экспорттың жалпы көлемінің 61% жуығын құрайтын мұнай және газ конденсатының экспорты үлесі 2005 жылғымен салыстырғанда 36%, оның ішінде 30% бағаның көтерілуі есебінен өсті.

Ішкі сұраныстың өсуінен болатын тауарлар импорты бір жыл ішінде 24,1 млрд. долларға дейін 34,2% ұлғайды. Нәтижесінде сауда балансының оң сальдосы (тауарлардың таза экспорты) 14,6 млрд. долл. асып түсті (2005 жылғы 10,3 млрд. долл.).

Мұнай-газ кен орындарының инфрақұрылымын игеру және дамыту жөніндегі жобаларды іске асыруды жалғастыру халықаралық қызмет көрсету импортының одан әрі өсуіне себепші болды. Нәтижесінде қызмет көрсету балансының теріс сальдосы бір жылда 5,2 млрд. доллардан 5,9 млрд. долл. дейін өсті.

Шикізат тауарлары экспортын негізінен шетелдік қатысуы бар кәсіпорындар жүзеге асырады, сондықтан экспорттан түсетін кірістердің өсуі нәтижесінде тікелей шетелдік инвесторларға төленетін дивидендтер көлемі айтарлықтай ұлғайды. 2006 жылы тікелей шетелдік инвесторлардың кірістері 7,6 млрд. долл. асты, оның 5,7 млрд. долл. төленген дивидендтер (2005 жылы тиісінше 4,6 және 3,6 млрд. долл.). Осы төлемдермен қатар жеке сектордың сыртқы заемдарына қызмет көрсетуге төлемдердің сомасы күрт өсті және нәтижесінде, бір жылда кірістер балансы бойынша ресурстардың нетто-әкетілуі 64,9% (3,6 млрд. долл.) өсіп, 9,3 млрд. долл. асты.

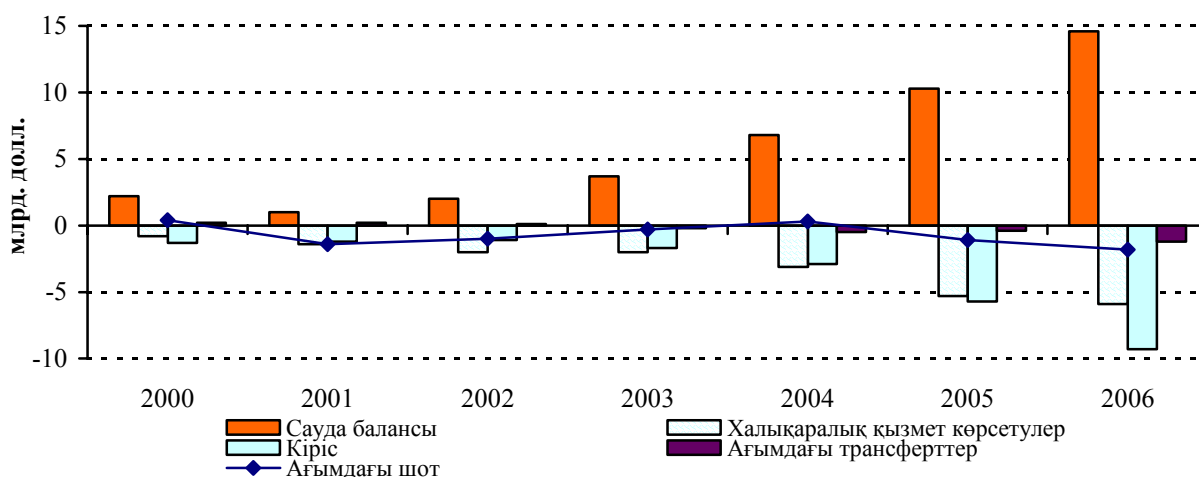
Ресурстардың таза әкетілуінің өсуі ағымдағы трансферттер бойынша да тіркелді – 2006 жылы 1,2 млрд. долл. болды (2005 жылы 412 млн. долл.). Тауарлардың таза экспортынан түскен түсімдер өскен кезде ағымдағы операциялар шоттарының қалған баптары бойынша таза шығыстардың өсуі 2006 жылы ағымдағы шоттар тапшылығының кеңеюіне себепші болды.

Нәтижесінде 2006 жылы ағымдағы операциялар шотының теріс сальдосы 1,8 млрд. долл. немесе ЖІӨ-нің 2,3% болды (ағымдағы шоттың 2005 жылғы тапшылығы – 1 млрд. долл.).

2006 жылғы Қазақстанға және Қазақстаннан тікелей инвестициялау операциялары бойынша қаржыландырудың нетто-ағыны өткен жылдардың көрсеткіштерінен едәуір асты және 6,6 млрд. долларды құрады (2004 жылы – 5,4 млрд. доллар және 2005 жылы – 2,01 млрд. доллар).

1.4.1-сурет

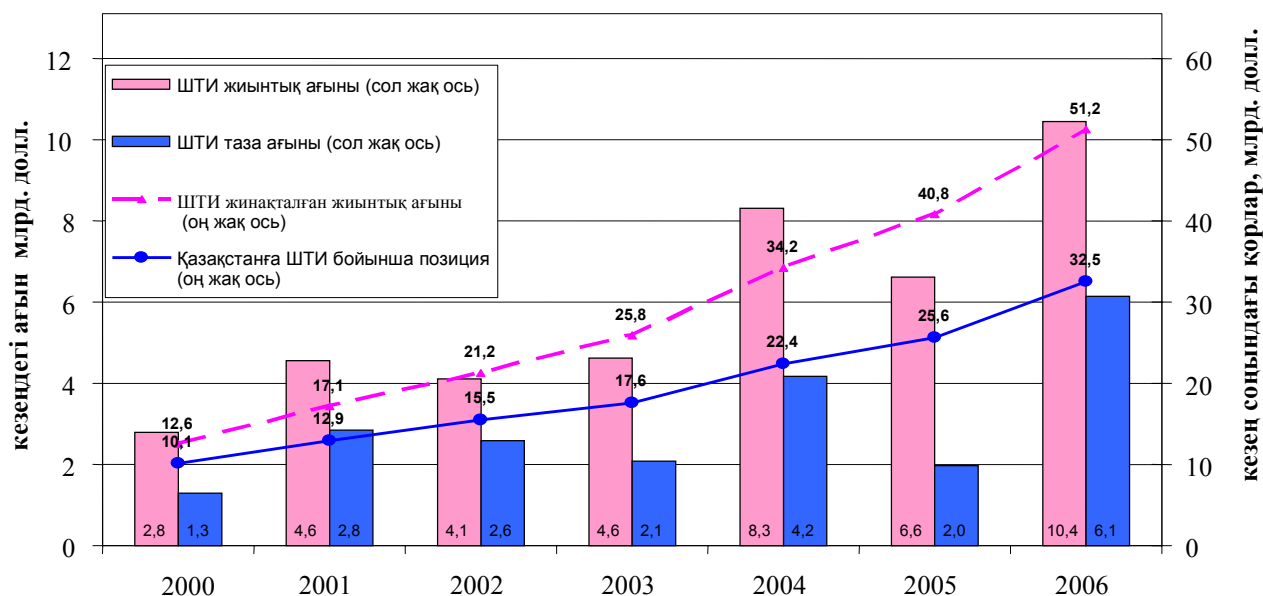
Ағымдағы операциялар шотының құрамдас бөліктері

Мұнайды және газды өндіру, тасымалдау және барлау салаларындағы жобаларды шетелдік компаниялардың қатысуымен іске асыру шетелдік тікелей инвестициялардың (ШТИ) Қазақстанға келуін қамтамасыз етеді. 2006 жылы ШТИ жиынтық ағыны 10,4 млрд. долларды құрады, ал тікелей инвесторлар алдындағы міндеттемелер бойынша борыштың негізгі сомасын өтеуді қоса алғанда таза ағын 6,1 млрд долларды құрады. Нәтижесінде Қазақстанға ШТИ жинақталған таза қорлары 2006 жылдың соңында 32,5 млрд долларды құрады, ал ШТИ жиынтық ағынының жалпы сомасы 1993 жылдан бастап 51 млрд. доллардан асты (1.4.2-сурет)

1.4.2-сурет

Қазақстанға ШТИ ағыны және қорлары

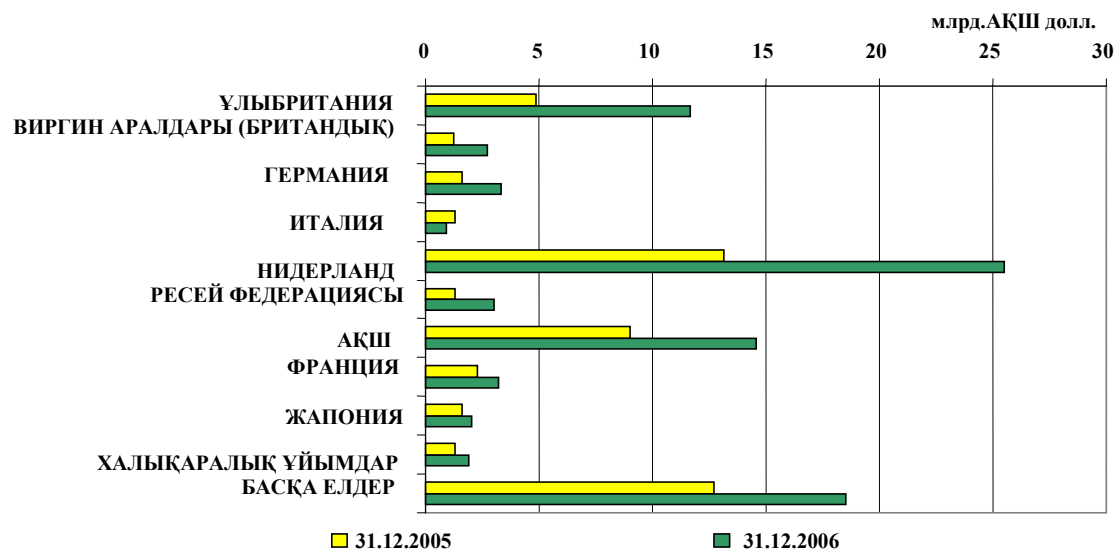

2006 жылы республиканың банктері мен ірі кәсіпорындары халықаралық капитал нарықтарында қарыз алу көлемін айтарлықтай ұлғайтты. Жыл ішінде тікелей банктер және шет елдерде арнайы құрылған еншілес компаниялар арқылы банктер және кәсіпорындар шығарған еурооблигациялар көлемі 7,8 млрд. долл. сомаға жуық болды (2005 жылы 3 млрд. долл.). Нәтижесінде 2006 жылы банктердің сыртқы борыштық міндеттемелерінің төлем балансында көрсетілген өсімі 18,2 млрд. долл. болды (2005 жылы 7,6 млрд. долл.). Жеке банктік емес сектор бойынша борыштық капиталдың нетто-ағыны тікелей инвестициялау операцияларын қоспағанда, бір жылда 3,3 млрд. долл. болды. Республикаға шетел капиталының әкелінуі сондай-ақ мемлекеттік бағалы қағаздардың ішкі нарығына резидент еместердің қатысуының кеңеюі есебінен қамтамасыз етілді – 2006 жылы резидент еместердің осындай бағалы қағаздарды таза сатып алу сомасы 0,8 млрд. долл. жуық болды. Көлемі 4,7 млрд. доллар болатын едәуір сомалар республикаға резидент еместердің Қазақстан банктері мен кәсіпорындарының акцияларына портфельдік инвестициялары есебінен, оның ішінде халықаралық капитал нарығындағы депозитарлық қолхаттар шығару арқылы түсті.

Нәтижесінде резидент еместердің Қазақстан экономикасына жалпы инвестицияларының жинақталған қорлары 2005 жылдың соңындағы 50,4 млрд. доллармен салыстырғанда 2006 жылдың аяғындағы 87,4 млрд. долларды құрады (І бөлімнің 1.4-бөлімшесінің 3-қосымшасы). Республиканың негізгі инвестор елдері Нидерланд (барлық инвестицияның 29,2%), АҚШ (16,7%), Ұлыбритания (13,3%), Германия (3,8%) және Франция (3,7%) болды (1.4.3-сурет).

1.4.3-сурет

Ірі инвестор елдер бойынша Қазақстанға шетелдік инвестициялар

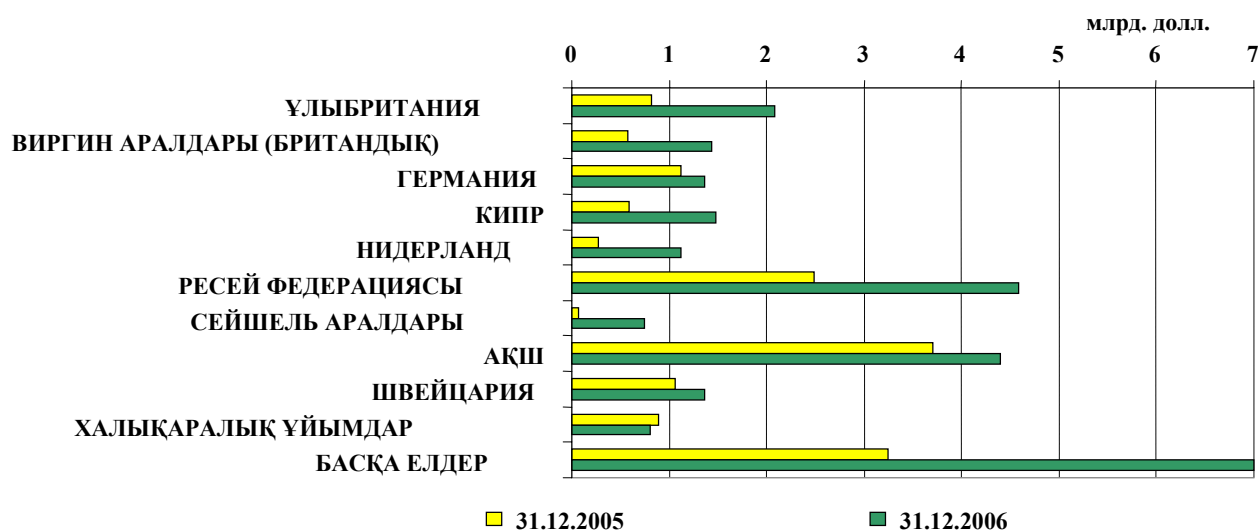
Сыртқы қаржыландырудың елеулі көлемдерін тарту ішкі кредиттеу көлемінің кеңеюіне, сондай-ақ резиденттердің сыртқы активтерінің өсуіне себепші болды. 2006 жылы резиденттердің сыртқы активтері (Ұлттық Банктің халықаралық резервтерін қоспағанда), негізінен Ұлттық қордың және республиканың банк секторы активтерінің 8,3 млрд. долларға ұлғаюы есебінен 17,7 млрд. доллардан асып түсті (2005 жылы 9,5 млрд. долл.). Басқа секторлардың резидент еместермен тауарлар және қызмет көрсетулер үшін есеп айырысулар бойынша басым түрде дебиторлық берешекпен ұсынылған сыртқы активтері бойынша өсу 3,0 млрд. долларды құрады.

Есепті жылдың соңында резиденттердің шетелге жалпы инвестицияларының жинақталған қорлары (Ұлттық қордың халықаралық резервтері мен активтерін есептемегенде) 2005 жылдың соңындағы 14,9 млрд. доллармен салыстырғанда 26,4 млрд. долларды құрады (І бөлімнің 1.4-бөлімшесінің 4-қосымшасы). Қазақстан инвестицияларының негізгі реципиенттері Ресей Федерациясы (барлық

инвестицияның 17,4%), Ұлыбритания (7,9%), Кипр (5,6%) және Виргин аралдары (Британдық) (5,4%) (1.4.4-сурет) болды.

1.4.4-сурет

Ірі алушы елдер бойынша Қазақстаннан шетелге инвестиция*

* ҚР Ұлттық қорының активтерін және ҚР Ұлттық Банкінің резервтік активтерін қоспағанда

Активтердің өсуі елге капиталдың ауқымды ағынын тек ішінара ғана өтеді. Нәтижесінде қаржы шотының операциялары бойынша ресурстардың нетто-ағыны (Ұлттық Банктің халықаралық резервтерін қоспағанда) 2005 жылғы 0,9 млрд. доллармен салыстырғанда 15,3 млрд. долларды құрады.

Ішкі валюта нарығындағы шетел валютасына артық ұсыныс Ұлттық Банктің халықаралық резервтерінің 19,1 млрд. долларға дейін 2,7 есе ұлғаюына себепші болды (2005 жылғы 7 млрд. долл.). Резервтердің осы деңгейі тауарлар мен қызмет көрсету импортының 7 айын жабуды қамтамасыз етеді. Елдің жинақталған ресми резервтері Ұлттық қор қаражатымен бірге 2006 жылдың аяғында 33 млрд. долл. астам болды. Қазақстанның сыртқы секторының негізгі көрсеткіштерінің динамикасы соңғы үш жылда І бөлімнің 1.4. бөлімшесінің 2-қосымшасында келтірілген.

Қазақстан Республикасының жалпы сыртқы борышы 2006 жылдың аяғында 73,5 млрд. долл. (2005 жылдың аяғында 43,4 млрд. долл.) бағаланып, ЖІӨ-ге қатынасы бойынша 95,1% болды (1.4.5-сурет).

Республикадағы банк секторының сыртқы міндеттемелері бір жылда 18 млрд. долл., ал жеке банктік емес сектордың борышы – 11,1 млрд. долл. өсті, оның 6,2 млрд. долл. фирмааралық берешектің өсіміне тиесілі. Үкіметтің және Ұлттық Банктің сыртқы міндеттемелерінің бір жылғы сомасы ең бастысы резидент еместердің қолындағы Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноталары көлемінің өсуі салдарынан 1 млрд. долл. жуық өсті.

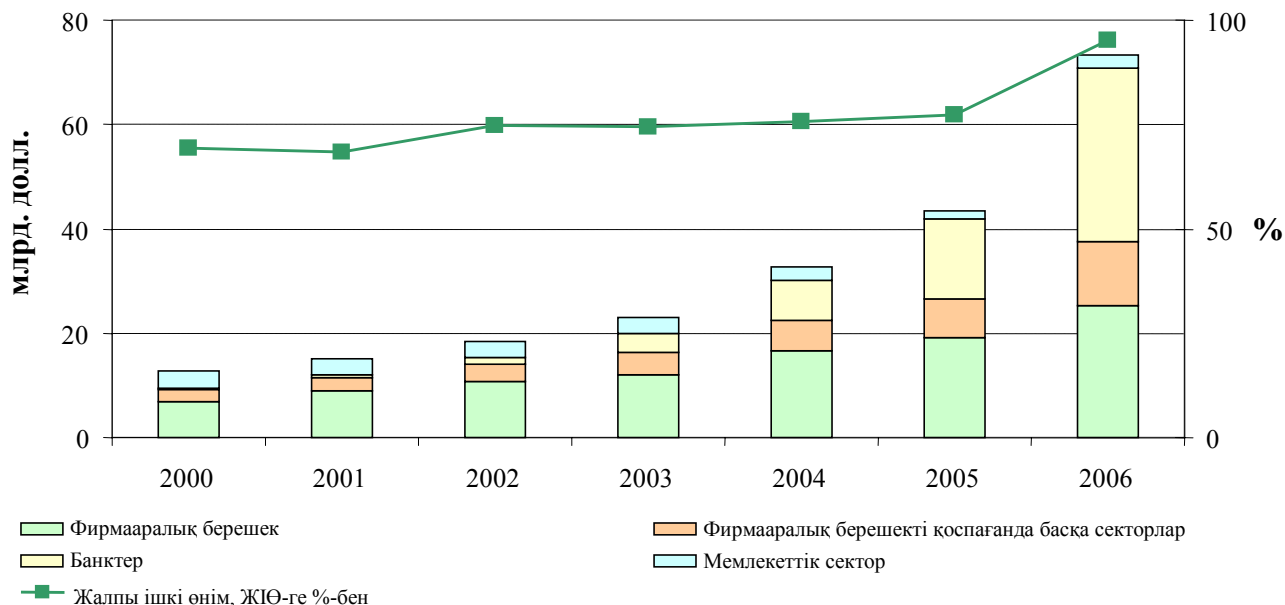
Банк секторының ауқымды сырттан қарыз алуы экономиканың секторлары бойынша сыртқы міндеттемелердің арақатынасының өзгеруіне себепші болды. Банк секторы міндеттемелерінің жеке үлес салмағы 2005 жылғы 35%-дан 2006 жылғы 45%-ға дейін өсті (және 2006 жылдың аяғында 33,3 млрд. долл. асып кетті). Фирмааралық берешектің үлесі 2005 жылғы 44,3%-дан 2006 жылғы 34,6%-ға дейін төмендеді (және 2006 жылдың аяғында 25,4 млрд. долл. болды).

Үкіметтің және Ұлттық Банктің міндеттемелері кіретін мемлекеттік сыртқы борыштың үлесіне жалпы сыртқы борыштың жалпы көлемінің кемінде 4,3% тиесілі (2006 жылдың аяғында 3,1 млрд. долл. жуық). Қазақстан резиденттерінің борыштық

міндеттемелерінің құрылымында қысқа мерзімді борыштың үлесі 2006 жылдың қорытындылары бойынша 16,8% (2005 жылғы 18,7%-бен салыстырғанда) болды.

1.4.5-сурет

Қазақстанның жиынтық сыртқы борышы (жыл соңындағы)

Жалпы сыртқы борыштың өсуі және борышқа қызмет көрсетуге төлемдердің ұлғаюы сыртқы борыш құнының тауарлар мен қызмет көрсету экспортынан түскен кірістерге арақатынасының нашарлауына себепші болды. 2006 жылдың аяғында жалпы сыртқы борыштың тауарлар және қызмет көрсетудің жылдық экспортына қатынасы 176,7% (2005 жылы 142,9%), ал жалпы сыртқы борышты өтеу және қызмет көрсету жөніндегі жиынтық төлемдер – 32,3% (2005 жылы 37,1%) болды. Қазақстанның сыртқы борышының абсолюттік және салыстырмалы өлшемдері I бөлімнің 1.4-бөлімшесінің 3-қосымшасында келтірілген.

Сыртқы қарыз алудың жоғары қарқыны және жалпы сыртқы борыштың салыстырмалы көрсеткіштерінің әлсіреуі, сондай-ақ төлем балансының ағымдағы шоты тапшылығының өсуі елдің орта-ұзақ мерзімді перспективадағы сыртқы осалдығының ықтимал қаупін растайды. Осыған байланысты тұрақты және тиімді жұмыс істейтін, мемлекеттің қаржыландыру және оның орта және ұзақ мерзімді перспективада барынша төмен шығындармен төлемдер бойынша міндеттемелерін (нақты, шартты және ықтимал) орындау қажеттілігін қанағаттандыратын борышты басқару жүйесін қалыптастыру үшін 2006 жылы Мемлекеттік және жалпы сыртқы борышты басқару жөніндегі тұжырымдаманы (Тұжырымдама) әзірлеу бойынша жұмыстар жүргізілді. Тұжырымдаманы әзірлеу үшін жұмыс тобы құрылды (ҚРҰБ-мен, ҚР Қаржыминімен, ҚҚА-мен және басқа органдармен бірлесіп ЭБЖМ). 2006 жылдың желтоқсанында Тұжырымдаманы Қазақстан Республикасының Президенті мақұлдады.

Жалпы сыртқы борышты тиімді басқаруды қамтамасыз ету мақсатында сыртқы борышты басқаруға жауапты мемлекеттік органдар арасында ақпарат алмасу арқылы жүйелік мониторинг жүзеге асырылатын болады. Атап айтқанда, борыштық міндеттемелері неғұрылым елеулі болып табылатын мемлекеттік сектордың, қаржы және корпоративтік сектор ұйымдарының сыртқы борышының жай-күйін бағалау бойынша жұмысты күшейту талап етіледі. Сонымен қатар, валюталық режимді ырықтандыруға байланысты трансшекаралық капиталдың қозғалмалығын және көлемін ұлғайту мүмкіндігін ескере

отырып, тұтастай алғанда валюталық операциялардың статистикалық мониторингінің жүйесін жетілдіру және қабылданған шаралардың тиімділігін талдау қажет.

1.5. Қаржы тұрақтылығын қамтамасыз ету

Үкіметтің 2004 жылғы 25 маусымдағы № 705 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында валюталық режимді ырықтандырудың 2005-2007 жылдарға арналған бағдарламасы 2006 жылдан бастап қаржылық тұрақтылық туралы жүйелі есеп шеңберінде экономикалық даму үрдістерін кешенді талдау, тәуекелдер мен қаржы жүйесінің тұрақтылығын айқындайтын негізгі факторларды бағалау қажеттілігін белгіледі.

Президентте өткен мәжілістің 2006 жылғы 19 сәуірдегі № 01-7.5 хаттамасын іске асыру мақсатында Ұлттық Банк Төрағасының 2006 жылғы 10 қазандағы № 240 бұйрығымен Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігімен бірлескен Қазақстанның қаржы тұрақтылығы туралы есепті әзірлеу жөніндегі жұмыс тобы құрылды.

Жұмыс тобы Қазақстанның 2006 жылғы қаржы тұрақтылығы туралы есепті дайындау шеңберінде мынадай жұмыс жүргізді:

- қаржы тұрақтылығы мәселелерін жүйелі түрде талдаудың мақсаты, міндеті және тәсілдері белгіленді;
- қаржы нарығы субъектілеріне бір жолғы тексеру жүргізілді;
- тұрақтылықты қамтамасыз ететін басты элементтер, сондай-ақ қаржы жүйесінің тұрақтылығы үшін әлуетті қауіп қалыптастырылды.

2006 жыл үшін жүргізілген талдау нәтижелері бойынша мынадай негізгі тұжырымдар алынды.

Ұзақ мерзімді перспективадағы банктік қаржыландырудың ең жоғары әсері кәсіпорындардың көбіне ағымдағы қажеттіліктерін қаржыландыруға бағытталатын, сондай-ақ саудада, құрылыста және жылжымайтын мүлікпен операцияларда айналыста болатын банктердің кредиттерін пайдалану төмен болуымен тиімділігі шектеледі. Осы фактор корпоративтік заемшылардың ағымдағы жағдай өзгерген жағдайда банктер алдындағы міндеттемелер бойынша төлем жасау қабілеттілігінің оңтайлы деңгейін ұстап тұру мүмкіндігін азайтады. Сондай-ақ, корпоративтік сектордың әсіресе валюталық тәуекелдерді хеджирлеудің неғұрлым белсенді саясатын жүргізгені дұрыс, бұл қазіргі уақытта мерзімді келісім-шарттардың ішкі нарығының дамымағандығымен шектеледі.

Банк жүйесі тәуекелдерінің ағымдағы деңгейі тұтастай алғанда бақыланатын диапозонда тұр, бұл ішкі өтімділіктің жоғары деңгейімен, сондай-ақ банктердің пайдалылығымен қамтамасыз етіледі. Бұл ретте кредиттік және нарықтық тәуекелдердің төмен деңгейі, банктердің пайдалылығының жоғары деңгейі экономиканың корпоративтік секторының және халықтың іскерлік белсенділігі, кірістері тұрақты жоғары деңгейде болғанда ғана сақталады.

Банктер осалдығының элементтері:

- экономиканың корпоративтік секторының және халықтың активтері мен міндеттемелерінің валюталарының сәйкес келмеуіне байланысты жанама тәуекелдердің жоғары деңгейі;
- халық кірістерінің жинақ ақшаның салыстырмалы төмен деңгейі аясында өсуінен басып оза отырып, жеке тұлғалардың борыштық ауыртпашылығының ұлғаюы;
- банктердің негізгі атап айтқанда құрылыстағы заемшыларының төлем жасауға қабілеттілігінің тұтынушылық сұранысты қамтамасыз ететін, нақты және қаржы активтерінің бағаларын барынша түзетуге кедергі жасайтын факторлардан сақтануға жоғары тәуелділігі;
- неғұрлым жоғары тәуекелі бар елге банктік капиталды экспортуға байланысты кредиттік және нарықтық тәуекелдердің ұлғаюы;
- банктердің өздерінің сыртқы міндеттемелерін қайта қаржыландыру үшін қаржы институттарына қажеттілік кезінде сақталатын сыртқы берешегінің жоғары деңгейі болып табылады.

Тұтастай алғанда, банктердің тәуекелдерді қабылдауының ұқсастық дәрежесіне жасалған талдау қаржы институттарының әлуетті қауіптерді толық бағаламай пайдалылықты қамтамасыз ететін ағымдағы факторларға көбірек бағдарланатынын көрсетеді.

Көрсетілген тәуекелдерді ескере отырып, елдің халықаралық резервтерінің деңгейін сыртқы өтімділікті қамтамасыз ету үшін ең төмен жеткілікті деңгей ретінде бағалауға болады.

Тиісінше, елдің халықаралық резервтерін одан әрі жинақтау, сондай-ақ экономиканың жоғары қарқынмен өсуімен бірге болатын тәуекелдерді тиімді шектеуге және экономикаға ақша ұсынысының ұлғаюына бағытталған Ұлттық Банк, Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі және, ең алдымен, Үкімет тарапынан мемлекеттік саясатты жүргізуі елдің қаржы тұрақтылығын қамтамасыз ететін ортақ міндетке сай келеді.

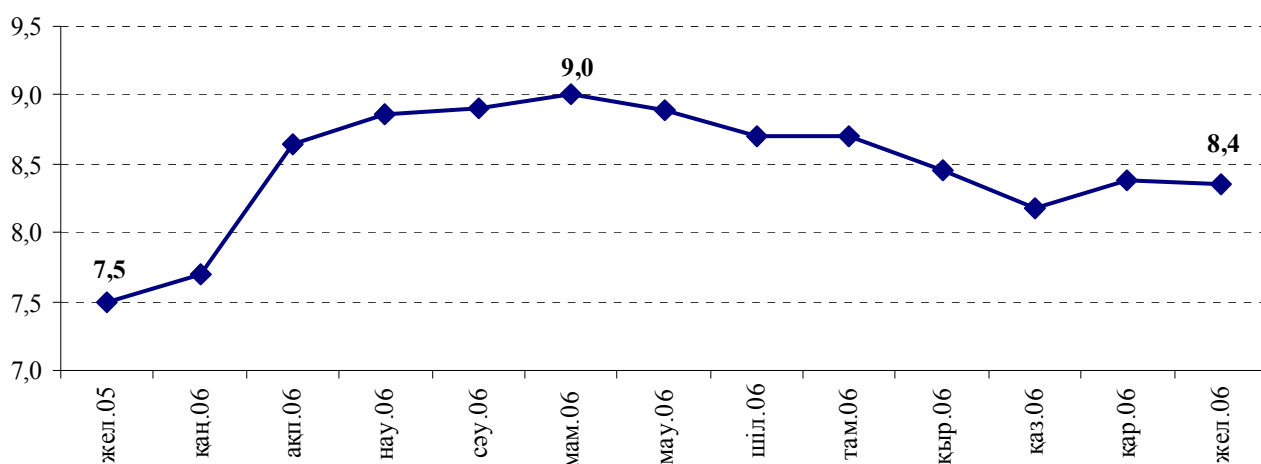
II. АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫ ЖӘНЕ АЛТЫНВАЛЮТА АКТИВТЕРІН БАСҚАРУ

2.1. Ақша-кредит саясаты

2006 жылы жылдық инфляция әр түрлі бағыттағы үрдістерді көрсетті. Статистика агенттігінің деректері бойынша ол қаңтардан бастап мамыр аралығында ол 7,5%-дан 9,0%-ға дейін өсті, ал одан кейін желтоқсанның қорытындысы бойынша 8,4% дейін төмендеді. Инфляция динамикасындағы түбірлі өзгеріс Ұлттық Банк пен Үкіметтің ақша-кредит және фискалдық саясат саласындағы 2006 жылдың соңындағы үйлестірілген іс-қимылдарының нәтижесі болды (2.1.1-сурет).

2.1.1-сурет

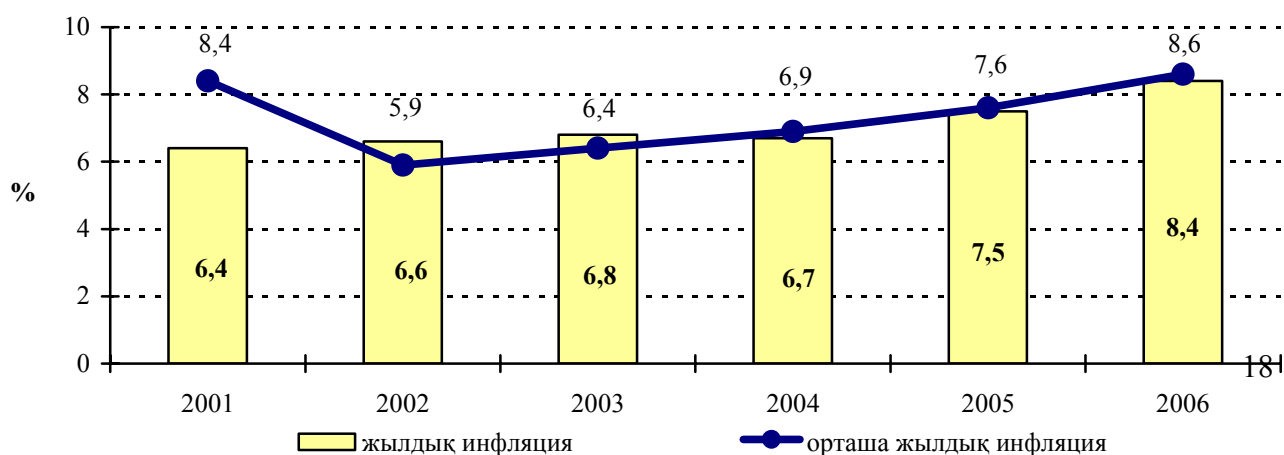
2006 жылғы жылдық инфляция деңгейі
(өткен жылдың тиісті айына %)

Соған қарамастан 2006 жылы инфляция деңгейі 2005 жылдың көрсеткішінен асты (2.1.2-сурет).

2.1.2-сурет

Инфляция деңгейі, 2001-2006 жж.

2006 жылы азық-түлік тауарлары 7,3%, азық-түлікке жатпайтын тауарлар 7,1%, ақылы қызмет көрсетулер 11,6% қымбаттады. Барынша өсуді жеміс пен көкөніс бағасының 25,2%, бензин бағасының 21,5%, көлік қызметін көрсету бағасының 19,3%, қант бағасының 16,4%, білім беру және денсаулық сақтау мекемелерінің қызмет көрсету бағасының 12,5% өсуі көрсетіп отыр.

Соңғы бірнеше жыл бойы байқалып отырған инфляциялық қысымның күшеюі бірқатар факторларға байланысты болды. Олардың ішіндегі негізгілерінің арасынан шетел валютасының едәуір ағынын, жиынтық сұраныстың ұлғаюын, нақты жалақының өсу қарқынының еңбек өнімділігінің өсуінен асып кетуін, өндіріс шығыстардың ұлғаюын, инфляция импортын атап өтуге болады.

Шетел валютасының ағыны қазақстандық экспортқа әлемдік бағаның жоғары болуымен, сондай-ақ отандық банктердің заем операцияларымен қамтамасыз етіледі. 2006 жылы сауда балансы 14,6 млрд. АҚШ долл. оң сальдомен қалыптасты, бұл оның 2005 жылғы көлемінен 41,7% артық. Банктердің сыртқы борыштық міндеттемелерінің өсімі 2005 жылғымен салыстырғанда 2,4 есе өсіп, 18,2 млрд. долл. болды.

Шетел валютасының айтарлықтай ағыны нәтижесінде ақша агрегаттарының ұлғаюы байқалды. 2006 жылы ақша базасы 2,3 есе ұлғайды, ақша массасы 79,9% көбейді, бұл экономикадағы инфляциялық қысымның сақталуына себепші болды.

Жиынтық сұраныс тұтыну «дүрбелеңінің» одан әрі жалғасуынан, инвестицияларға және кредиттік ресурстарға сұраныстың өсуінен, сондай-ақ мемлекет шығыстарының ұлғаюынан көтерілуде.

Бұл ретте өсу қарқыны жиынтық ұсыныстың өсуінен асып түскен жиынтық сұраныстың инфляцияға әсері 2006 жылдың бірінші жартыжылдығына тән болды, 2006 жылдың екінші жартыжылдығында ол айтарлықтай әлсіреді.

Жыл қорытындысы бойынша жиынтық сұраныстың құрамдас бөліктері ішінен бөлшек тауар айналымы ғана жиынтық ұсынысқа қарағанда жылдамырақ өсті, 2006 жылы 10,6% құраған ЖІӨ-нің нақты өсуі оның көрсеткіші болып табылады (2005 жылы 9,4%). Бөлшек тауар айналымы көлемінің ұлғаюы 14,4% болды, негізгі капиталға инвестициялар көлемі 10,6% өсті. Ұлттық қорға аударылатын кепілдік берілген трансфертті есепке алмағанда, мемлекеттік бюджеттің шығыстары ЖІӨ-ге қатысты 2005 жылғы 22,9%-дан 2006 жылы 21,4%-ға дейін азайды.

Орташа айлық жалақының өсу қарқынының еңбек өнімділігінің өсу қарқынынан озу үрдісі 2006 жыл бойына сақталды. Мәселен, 2005 жылмен салыстырғанда 2006 жылдың қорытындысы бойынша нақты жалақының өсуі 10,2% болды, бұл ретте өнімділік 8,2% өсті.

2006 жылы өнеркәсіп кәсіпорындарына арналған материалдық-техникалық ресурстардың бағасы 9,7% артты. Нәтижесінде осы кәсіпорындардың тауарлары мен қызмет көрсету бағасы 14,6% қымбаттады, оның ішінде аралық тұтыну өнімдері – 15,9%, өнеркәсіп кәсіпорындары өндірген тұтыну тауарлары – 8,2%, ал өндіріс құралдары 8,7% қымбаттады.

Қазақстан Республикасының өнеркәсіп кәсіпорындары өндірген энергия ресурстарының бағасы 2006 жылы 10,0%-ға өсті, оның ішінде мұнайдың бағасы - 11,0% және табиғи газдың бағасы 3,5% өсті. Соның салдары ретінде тұтыну нарығындағы жанар-жағар май материалдарының бағасы да өсті. Атап айтқанда, бензин 2006 жылы - 21,5%, көлік қызметін көрсету 19,3% қымбаттады.

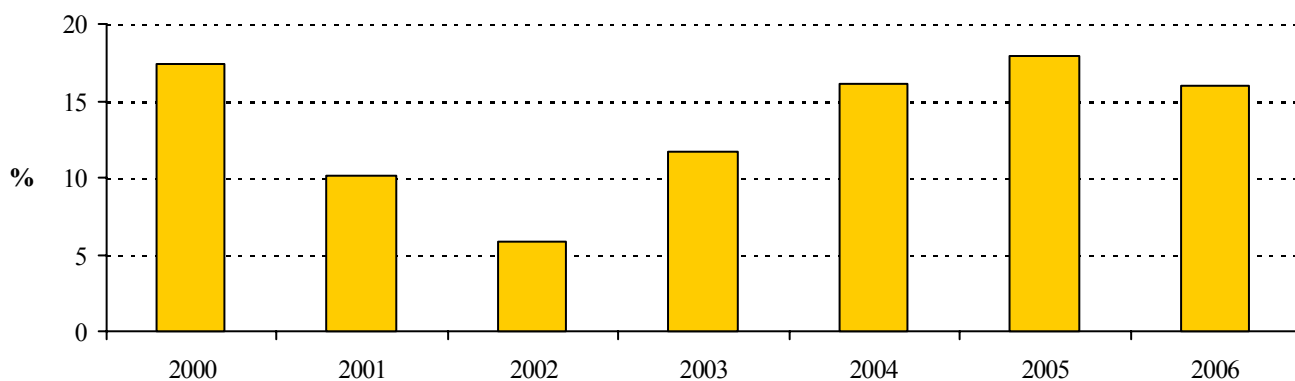
2006 жылы импорттық түсімдер бағасының өсуі барынша елеулі болды. 2006 жылы импорттық түсімдер бағасының индексі 2005 жылғымен салыстырғанда 111,1% болды. ТБИ құрамындағы сол топтағы азық-түлік және азық-түлікке жатпайтын тауарлармен салыстырғанда импорттық азық-түлік және азық-түлікке жатпайтын тауарлардың бағасы неғұрлым жоғары қарқынмен өсті. 2006 жылы азық-түлік тауарларының импорттық түсімдері бағасының индексі - 110,1%, азық-түлікке жатпайтын тауарлар бойынша – 107,6% болды.

Импорттық азық-түлік және азық-түлікке жатпайтын тауарлар бағасы өсуінің неғұрлым жоғары қарқынына байланысты импорт тұтыну бағасының индекcін өсіруге қарай қысым жасады.

2006 жылы ЖІӨ дефляторы 2005 жылғы 17,9% салыстырғанда төмендеп, 16,0% болды (2.1.3-сурет). Бұл ретте негізгі өсім қаржылық қызметте 36,0% (2005 жылы – 5,2%-ға төмендеді), өнеркәсіпте – 21,5% (23,2% өсімі), құрылыста – 15,9% болып тіркелді (12,7%).

2.1.3-сурет

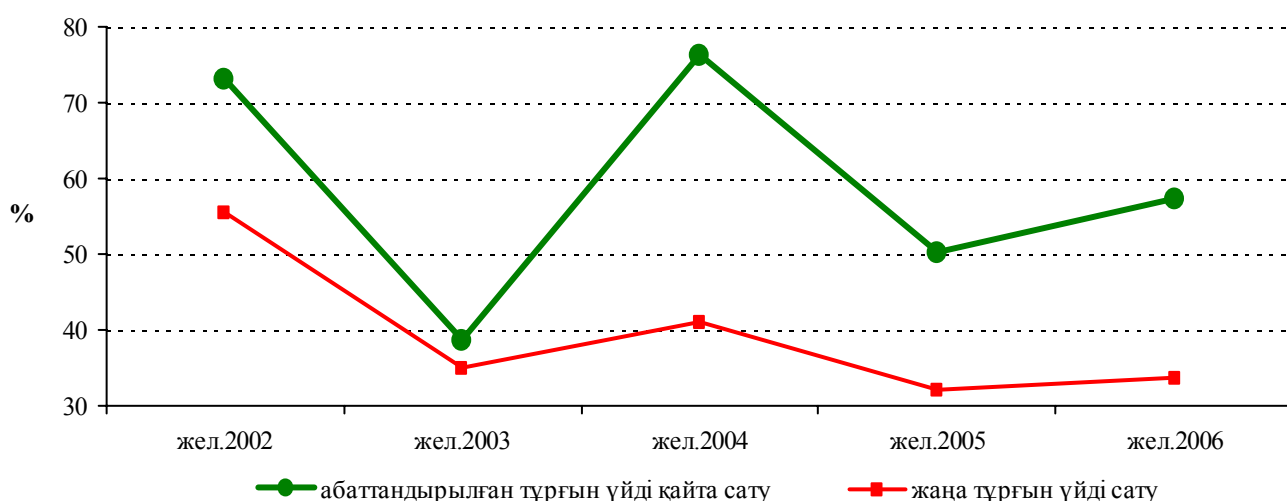
ЖІӨ дефляторы, 2000-2006 жж.

2006 жылы тұрғын үй нарығындағы бағаның өсу үрдісі сақталды (2.1.4-сурет). 2005 жылы бағаның өсу қарқынының біршама бәсеңдеуіне қарамастан, 2006 жылы жаңа тұрғын үйдің бағасы да, абаттандырылған тұрғын үйді қайта сату бағасы да айтарлықтай өскені байқалды.

2.1.4-сурет

Қазақстан Республикасындағы жылжымайтын мүлік бағасының динамикасы (алдыңғы жылдың тиісті айына %-бен)

2006 жылғы желтоқсанда Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша Қазақстанда жаңа тұрғын үйдің бір шаршы метрінің орташа бағасы 2005 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 33,8% өсті. Бұл ретте ең жоғары өсу Алматыда (72,0%), Павлодарда (67,4%), Ақтөбеде (64,2 %) тіркелді.

2006 жылы абаттандырылған тұрғын үйді қайта сатудың орташа құны 57,3% өсті. Бағаның неғұрлым өсуі Петропавлда (160,6%), Ақтөбеде (87,5%), Оралда (87,4%) болды.

Бұл ретте 2002 жылғы желтоқсанда жаңа тұрғын үйдің бағасы абаттандырылған тұрғын үйді қайта сату бағасынан 2,2 есе, ал 2006 жылдың желтоқсанында 1,3 есе асып кетті.

Қазақстанда абаттандырылған тұрғын үйді жалдау 22,2% қымбаттады. Жалдау бағасының ең жоғары өсуі Өскеменде (50,0%), Қызылордада (40,3%), Петропавлда (40,1%) тіркелді.

2006 жылы инфляцияға қарсы саясатты іске асыру шеңберінде Үкімет және жергілікті атқару органдары тұтыну нарығында бағаның өсуіне жол бермеу жөнінде шаралар қабылдады.

Негізгі күш халыққа арналған тауарлар мен қызметтердің негізгі топтары бағасының негізсіз өсуіне жол бермеуге, баға ымыраласуын, шынайы емес бәсекелестікті, нарық субъектілерінің өзінің артықшылық берілген жағдайын асыра пайдалануды болдырмауға бағытталды. Көтерме және бөлшек нарық желілерін құруға, сауда инфрақұрылымын дамытуға ықпал ету жөніндегі, сауда нарықтарында бәсекелестік орта құру жөніндегі шаралар қабылданды.

Ақша-кредит саясатының құралдары. Ұлттық Банк 2006 жылы ақша-кредит саясатын 2006-2008 жылдарға арналған ақша-кредит саясатының негізгі бағыттарына сәйкес жүзеге асырды. Ұлттық Банк инфляция бойынша мақсаттарға қол жеткізу үшін негізгілері қысқа мерзімді ноталар шығару, банктердің депозиттерін тарту, ең төменгі резервтік талаптар тетігі болатын артық өтімділікті алу бойынша операциялар жүргізді. Ақша базасының деңгейі жедел көрсеткіштердің бірі болып қалды. Артық өтімділіктің деңгейін төмендету үшін ақша-кредит саясатын қатаңдату жөнінде шаралар қолданылды.

Ұлттық Банк инфляциялық қысымды азайту мақсатында 2006 жылы:

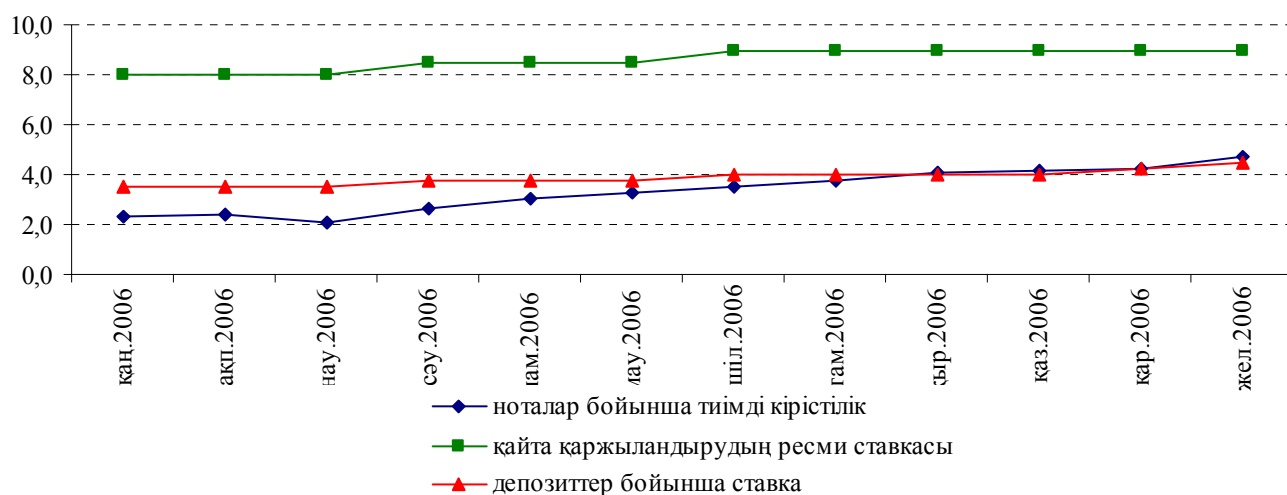
- **Ұлттық Банктің операциялары бойынша ставкаларды көтеру жөніндегі шараларды («қымбат ақша» саясатын жүргізу);**

- **екінші деңгейдегі банктердің артық өтімділігін алуға бағытталған шараларды** қамтитын «қатаң ақша-кредит саясатын» жүргізуді жалғастырды.

Бірінші топтағы шараларды іске асыру шеңберінде 2006 жылдың басынан бастап қайта қаржыландырудың ресми ставкасы екі рет көтерілді: 2006 жылғы 1 сәуірден бастап 8,0%-дан 8,5%-ға дейін, 2006 жылғы 1 шілдеден бастап – 9,0%-ға дейін. Екінші деңгейдегі банктерден тартылатын депозиттер бойынша ставка 4 рет көтерілді: 2006 жылғы 1 сәуірден бастап 3,5%-дан бастап 3,75%-ға дейін, 2006 жылғы 3 шілдеден бастап – 4,0% дейін, 2006 жылғы 1 қарашадан бастап – 4,25% дейін, 2006 жылғы 1 желтоқсанның бастап – 4,5% дейін. Қысқа мерзімді ноталар бойынша тиімді кірістілік бір жылда 2,24%-дан 4,69%-ға дейін артып (бір айдағы орташа кірістілік) (2.1.5-сурет), ал 2007 жылғы қаңтарда 4,91% болды.

2.1.5-сурет

2006 жылы Ұлттық Банктің операциялары бойынша ставкалар

Екінші топтағы шараларды іске асыру шеңберінде қаржы нарығындағы Ұлттық Банктің банк секторындағы «артық ақшаны» алу бойынша операциялар көлемі ұлғайтылды.

Мәселен, 2006 жылы банктерден депозиттер 2005 жылғыға қарағанда 3,1 есе артық тартылды, яғни көрсетілген кезеңде тартылған депозиттердің көлемі 2,6 трлн. теңгеден 8,1 трлн. теңгеге дейін өсті, орташа тарту мерзімі орташа жылдық 3,81% ставка бойынша 7 күн болды. Нәтижесінде банктердің депозиттеріндегі қалдықтар бір жыл ішінде 51,5%-ға, 131,5 млрд. теңгеге дейін ұлғайды.

Ұлттық Банк, сондай-ақ Қаржы министрлігінен жылдық орташа 0,84% ставкамен жалпы сомасы 6 432,7 млрд. теңге болатын теңгедегі депозиттерді тартты, орташа тарту мерзімі 7 күн болды.

Ұлттық Банк 2006 жылы 3 827,0 млрд. теңгеге қысқа мерзімді ноталар шығарды (ұлғаю 2005 жылмен салыстырғанда 2 есе). Өткен жылдағы сияқты ең төменгі ноталар эмиссиясы 2006 жылғы I тоқсанға тиесілі болды (495,9 млрд. теңге), басқа тоқсандарда ноталар эмиссиясы үлкен көлеммен жүзеге асырылды (II тоқсан – 1 039,2 млрд. теңге, III тоқсан – 1 002,1 млрд. теңге, IV тоқсан – 1 289,9 млрд. теңге).

Бұл ретте есепті кезеңде қысқа мерзімді ноталарды өтеу көлемі 3 464,7 млрд. теңге болды, соның нәтижесінде олардың айналыстағы көлемі 2005 жылдың аяғындағы 161,0 млрд. теңгеден 2006 жылдың аяғында 533,1 млрд. теңгеге дейін өсті.

2006 жылы қайталама нарықта «тікелей репо» операциялары жүргізілген жоқ. «Кері репо» операциялары 800 млн. теңгеге жүргізілді, олар бойынша мерзім 7,0 күнді, кірістілік жылдық 8,0%-ды құрады.

2006 жыл ішінде Ұлттық Банк мемлекеттік бағалы қағаздарды сату бойынша операциялар жүргізген жоқ. Сатып алу көлемі жылдық 5,02% өтеуге орташа алынған кірістілікпен 12 892,9 млрд. теңге болды.

2006 жылғы 12 шілдеден бастап Ұлттық Банк Ең төменгі резервтік талаптар (ЕРТ) туралы жаңа ережені енгізді. Мәселен, ЕРТ нормативтеріне жатқызылатын банк міндеттемелерінің құрылымына оларды өтеу мерзімдеріне қарамастан, банктің ішкі міндеттемелерінің сомасы және банктің өзге де міндеттемелерінің сомасы кіреді. Банктің ішкі міндеттемелері тізбесі қатаң айқындалған резиденттер алдындағы міндеттемелердің жиынтығы ретінде айқындалады. Банктің өзге міндеттемелері банктердің резидент еместер алдындағы және резиденттік белгісіне қарамастан, борыштық бағалы қағаздар бойынша міндеттемелерінің жиынтығы ретінде айқындалады. тарлықтай кеңейтілді. Бұл ретте ЕРТ нормативтері ішкі міндеттемелер үшін 6% және өзге де міндеттемелер үшін 8% деңгейінде жеке-жеке белгіленді. Көрсетілген өзгерістер ЕРТ ұлғаюына әкелді, мұның өзі резервтік активтердің өсуіне себепші болды.

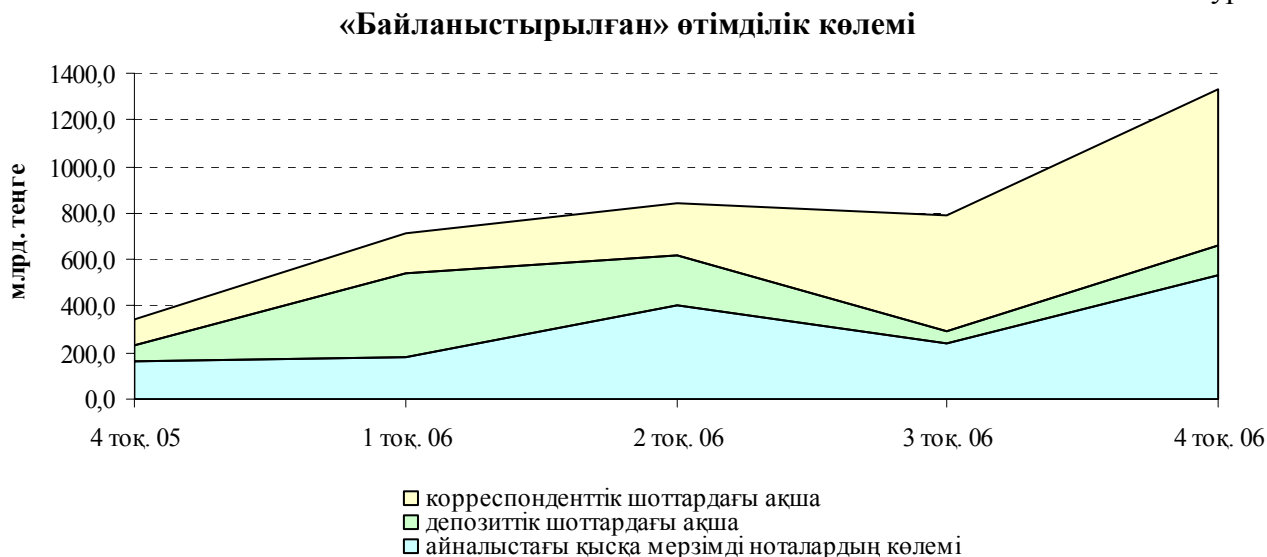
Ақша-кредит саясатының құралдарын қолдану 2006 жылы (345 млрд. теңгеден 1 330 млрд. теңгеге дейін) қаржы нарығының «байланыстырылған» өтімділігі көлемін 3,9 есе ұлғайтуға мүмкіндік берді (айналыстағы қысқа мерзімді ноталардың көлемі, банктердің депозиттік және корреспонденттік шоттарындағы ұлттық және шетел валюталарындағы ақша) (2.1.6-сурет).

Ақша-кредит саясаты құралдарының инфляцияға ықпалының сапалық бағасын мынадай түрде ашуға болады. Банк жүйесінің өтімділігін қысқарту нәтижесінде инфляциялық қысым төмендейді, өйткені 2006 жылы ақша-кредит саясаты құралдарының көмегімен алынған ақша экономиканы кредиттеу кезінде пайдаланылуы мүмкін еді. Бұдан басқа кредитке сұраныс жоғары болып отырған жағдайда банктердің кредиттік мүмкіндіктерін шектеу іс жүзінде банктерге берілетін кредиттер бойынша ставкаларды көтеруге мүмкіндік берген жоқ: олар бойынша орташа алынған ставка 2006 жылғы желтоқсанда 12,6% деңгейінде болды (2005 жылғы желтоқсанда – 12,9%).

Ақша-кредит саясаты шараларының инфляцияға ықпалының сандық бағасын транмиссиялық үлгінің, Пи-Стар үлгісінің (әлуатті инфляция үлгісі) және инфляцияның макроэкономикалық көрсеткіштердің, оның ішінде ақша массасының инновациясын (күйзелістер, өзгерістер) сезінуін талдауға мүмкіндік беретін 2006 жылы әзірленген

векторлық авторегрессиялық үлгінің (VAR-үлгі) көмегімен беруге болады (II бөлімнің 2.1-бөлімшесіне 1-қосымша). Суреттен көрініп отырғандай, инфляцияның ең жылдам әрі күшті ауытқулары жалақының, ақша массасының және экономикаға кредиттердің күйзелісін тудырады. Бұл ретте жалақы күйзелісінің ықпалынан инфляцияның өзгеруі алдыңғы кезеңдегі керісінше көрсеткішке түзететіндей ықпал ететін айқын ауытқу сипатында болады

2.1.6-сурет

Бұл ретте мынаны ескеру қажет. Біріншіден, ақша-кредит саясаты шараларының инфляцияға (оның ішінде ЕРТ жаңа ережелерін ендіру де) синергетикалық ықпалы болады, яғни көптеген экономикалық үрдістердегі сияқты ішкі байланыстардың есебінен жиынтық ықпал күшейе түседі. Екіншіден, ақша-кредит саясаты шараларының инфляцияға ықпалы трансмиссиялық тетік шеңберінде жүреді. Бұл ақша-кредит саясатының жекелеген шаралары инфляцияға тікелей емес, жанама түрде, өз кезегінде ақша массасына ықпалын тигізетін ақша базасы арқылы ықпал ететінін білдіреді. Ақша массасы ғана басқа экономикалық көрсеткіштермен бірге инфляцияға тікелей ықпал етеді.

Жоғарыда баяндалған жағдайлардан инфляцияға әрбір шараның тікелей ықпалын бағалау мүмкін еместігін көруге болады. Сондықтан ақша-кредит саясаты шараларының ықпалын бағалау да сатылы сипатта болады. Алдымен ақша-кредит саясаты әрбір шарасының ақша базасына ықпалы бағаланып, одан кейін ақша базасының ақша массасына ықпалы, содан соң ғана ақша массасының инфляцияға ықпалын бағалау арқылы ақша-кредит саясаты шараларынан 2006 жылы инфляцияға қабылданған жиынтық әсері бағаланады.

Трансмиссиялық тетік үлгісінің ақша базасын теңестіру банктердің Ұлттық Банктегі депозиттерінің 1%-ға өсуі ақша базасын 0,021%-ға өсіретіндігін көрсетеді. Ұлттық Банктің операциялары бойынша қысқа мерзімді ставкалардың 1%-ға өсуі ақша базасын 0,013%-ға, ең төменгі резервтік талаптар көлемін 0,025%-ға өсіреді.

Ақша массасының теңестірілуіне сәйкес басқа көрсеткіштер өзгермеген кезде ақша базасының 1%-ға өсуі ақша массасының 0,41%-ға өсуін тудырады.

Векторлық авторегрессивті үлгі бойынша алынған ақша массасына инфляцияның ықпалын сезіну функциясы ақша массасы 1%-ға өскен кезде инфляция 0,23%-ға өсетінін көрсетеді.

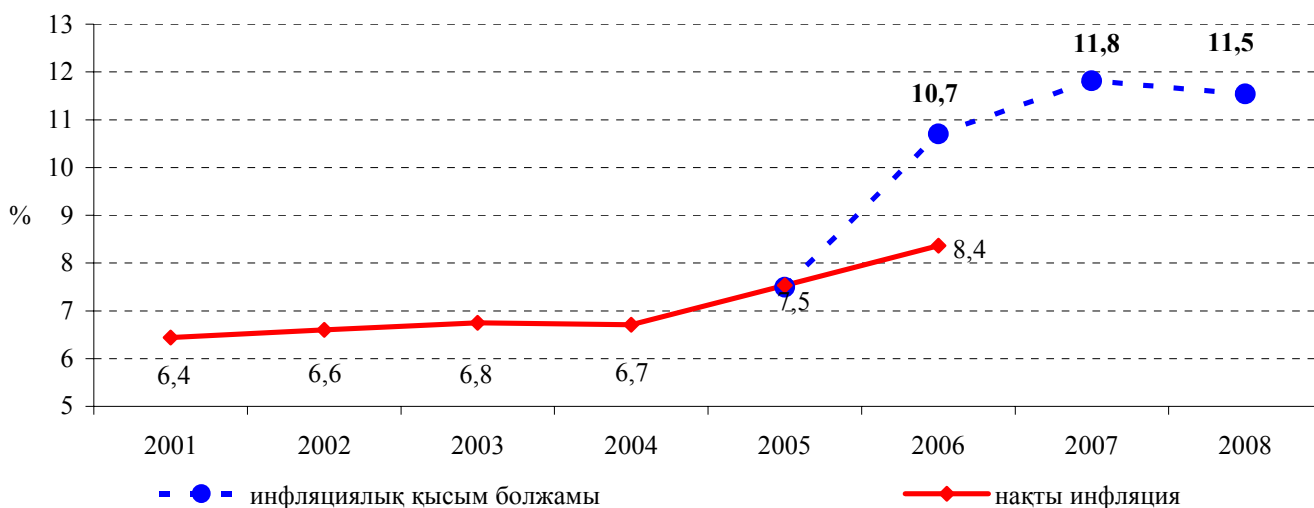
Ақша-кредит саясатының құралдарын пайдалану 2006 жыл ішінде қаржы нарығының «байланыстырылған» өтімділігі көлемін 3,9 есе ұлғайтуға мүмкіндік бергені бұрын көрсетілді (345 млрд. теңгеден 1 330 млрд теңгеге дейін). Байланыстырылған ақша өтімділігінің 1 трлн. теңгеге жуық өсуі әлуатті ақша массасын нақты 3,7 трлн. теңгеге дейінгі сомаға азайтты. Демек, ақша массасы (өтімділікті көрсетілген көлемде байланыстырусыз) 4,7

теңгені құрайтын еді, яғни 2006 жылдың аяғында нақты қалыптасқан ақша массасынан 27%-ға артық болар еді. Ақша массасының 27%-ға өсуі инфляцияны 2,0%-ға ($=0,23 \cdot 8,6\%$) өсірер еді және инфляция, болмаған кезде жылына орта есеппен 8,6% емес, 10,6% құрайтын еді.

Бұл нәтиже 2005 жылдың аяғында Пи-Стар үлгісі бойынша жасалған, болжамы 10,7% құраған 2006 жылға арналған әлуетті инфляция болжамымен (ақша-кредит саясаты шараларын есепке алмай) сәйкес келеді (2.1.7-сурет).

2.1.7-сурет

Инфляцияны және инфляциялық қысымды болжау, жел./жел., %

Осылайша, 2006 жылы қабылданған ақша-кредит саясаты шаралары жыл қорытындысы бойынша инфляцияның 2%-ға төмендеуіне себепші болды. Бұл ретте тұтастай алғанда Ұлттық Банктің артық өтімділікті реттеу бойынша шығыстары есепті кезеңде 15,0 млрд. теңге болды.

Өткен жылы «овернайт» заемдарын беру жүзеге асырылған жоқ. Бұл ретте теңгедегі заемдарды қайтару 14,4 млн. теңге, АҚШ долларындағы – 0,708 млн. доллар болды.

2006 жылдың аяғында валюталық заемдар бойынша борыш толықтай өтелді.

2006 жылы Ұлттық Банк **вексельдерді қайта есепке алуды** жүргізетін ресми қайта қаржыландырудың ресми ставкасының экономикалық ролін көтеруге ықпал ететін вексельдік айналыс жүйесі дамуын жалғастырды.

Вексельдерді қайта есепке алу туралы бас келісімдер 9 екінші деңгейдегі банкпен жасалды. 2006 жылы бірінші класты эмитенттер тізімінде 11 кәсіпорын есепте болды. 2006 жылы қайта есепке алуға 2,5 млрд. теңгеге 17 вексель қабылданды (2005 жылы тиісінше 17,3 млрд. теңгеге 536 вексель). 14,4 млрд. теңгеге вексельдер өтелді. 2006 жылдың аяғында Ұлттық Банк портфелінде вексельдер болған жоқ, 2005 жылдың 1 қаңтарында Ұлттық Банк портфелінде вексельдер сомасы 11,9 млрд. теңгені құраған болатын.

Ұлттық Банк 2006 жылы ақша сұранысы мен ұсынысына байланысты бағамның ауытқуына бейімдейтін **теңгенің өзгермелі айырбас бағамы** режимін ұстанды. Алайда, ішкі валюта нарығында шетел валютасы ұсынысының сұраныстан айтарлықтай асып кетуі Ұлттық Банктің басымдығы көлемінің өсуіне себепші болды. Ұлттық Банктің Қазақстан Қор биржасында нетто-сатып алуы 8,5 млрд. долл., биржадан тыс нарықта нетто-сатып алуы 1,5 млрд.долл. құрады.

Ұлттық Банк ақша-кредит саясаты құралдарының көмегімен шетел валюталарын сатып алуды реттегеніне қарамастан, бұл операциялар қаржы нарығында өтімділіктің өсуіне себепші болды. Мұның өзі белгілі бір дәрежеде инфляциялық үдерістерді реттеу жөніндегі шаралардың тиімділігін азайтты (2.1.10-сурет).

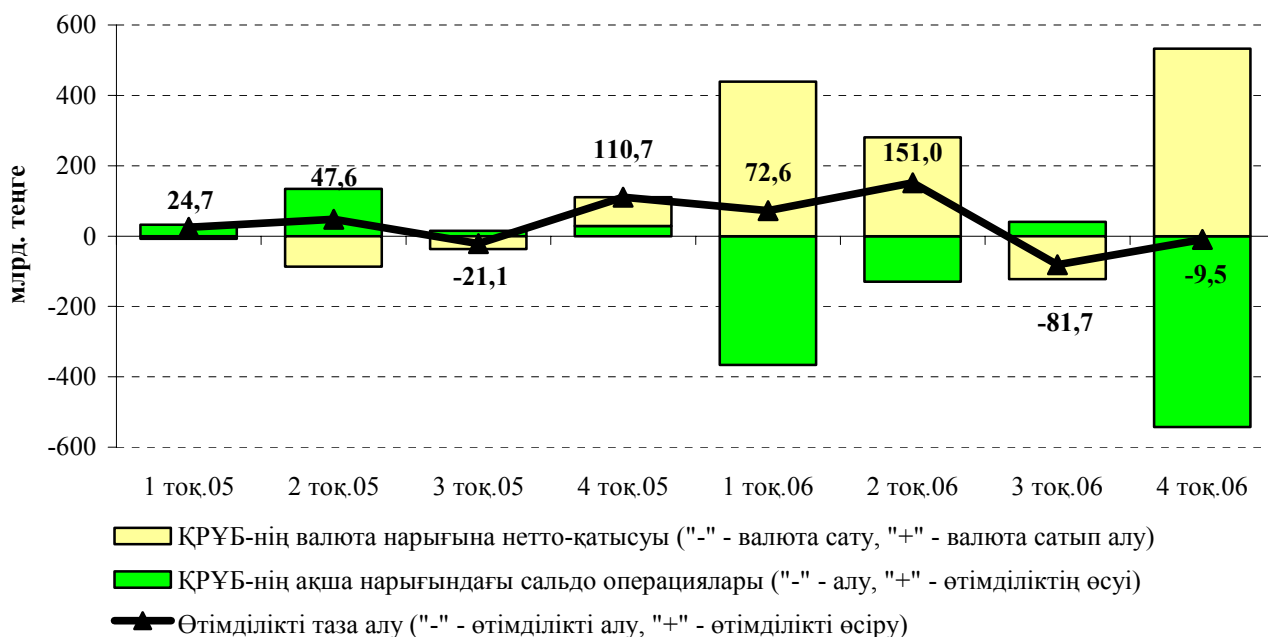
2006 жылы Ұлттық Банктің ішкі нарықтағы әр түрлі кезеңдердегі операциялары көлемдерінің айтарлықтай ауытқығаны байқалды. Бұл факт көп жағдайларда нарықтың әр

түрлі бөліктеріндегі қаржы нарығына қатысушылардың белсенділігімен және қаржы құралдарына қажеттілігімен түсіндіріледі.

Атап айтқанда, 2006 жылдың 1 жартысында екінші деңгейдегі банктер шетел валютасын белсенді түрде сатты. Ұлттық Банк оған сұраныс мөлшері аз ғана болғанда және теңгенің номиналды айырбас бағамының елеулі түрде нығаюына жол бермеу мақсатында реттеу іс-шараларын қатар жүргізе отырып, валюта сатып алу бойынша операцияларды жүзеге асырды.

2.1.8-сурет

Ұлттық Банк операцияларының ішкі нарықтағы сальдосы

2006 жылғы 3 тоқсанда, атап айтылғандай, ЕРТ тетігі өзгерді, сондай-ақ Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі сыртқы қысқа мерзімді заемдардың әкелінуін шектеу, валюта өтімділігін қамтамасыз ету және валюта позициясын қатаңдату жөнінде шаралар қабылдады. Бұл банктердің ұлттық және сол сияқты шетел валютасымен резервтік активтерінің өсуіне алып келді. Нәтижесінде банктер шетел валютасына сұраныс білдірді, мұның өзі Ұлттық Банктің оны сату қажеттілігін тудырды, сондай-ақ банктер бос ақшаны Ұлттық Банктегі депозиттерге салу көлемін қысқартты.

2006 жылғы 4 тоқсан банктер тарапынан Ұлттық Банктің құралдарына (қысқа мерзімді ноталар және депозиттер) олардың кірістілігінің өсуіне байланысты жоғары сұраныспен, сондай-ақ банктердің шетел валюталарын көп ұсынумен сипатталды, осыған байланысты Ұлттық Банк оларды сатып алуды жүзеге асырды.

Нәтижесінде, 2003 жылдан бері номиналдық айырбастау бағамы нығаю үрдісін, ал инфляция – жоғарылау үрдісіне ие болды (2.1.11-сурет). Ұлттық валютаның нығаюы теориялық жағынан алғанда инфляцияның төмендеуіне әкелуі тиіс. Сондықтан осы суреттен не теңгенің нығаю қарқыны инфляцияны азайту үрдісін тудыру үшін жеткіліксіз екендігі, не инфляцияның басқа факторларының айтарлықтай үлеске ие болуы, не осы екі жағдай да бір мезгілде орын алып отырғаны туралы қорытынды жасауға болады.

Ақша агрегаттары. 2006 жылы экономикалық өсудің жоғары қарқынының сақталуы ақша ұсынысының біршама ұлғаюымен қатар жүрді.

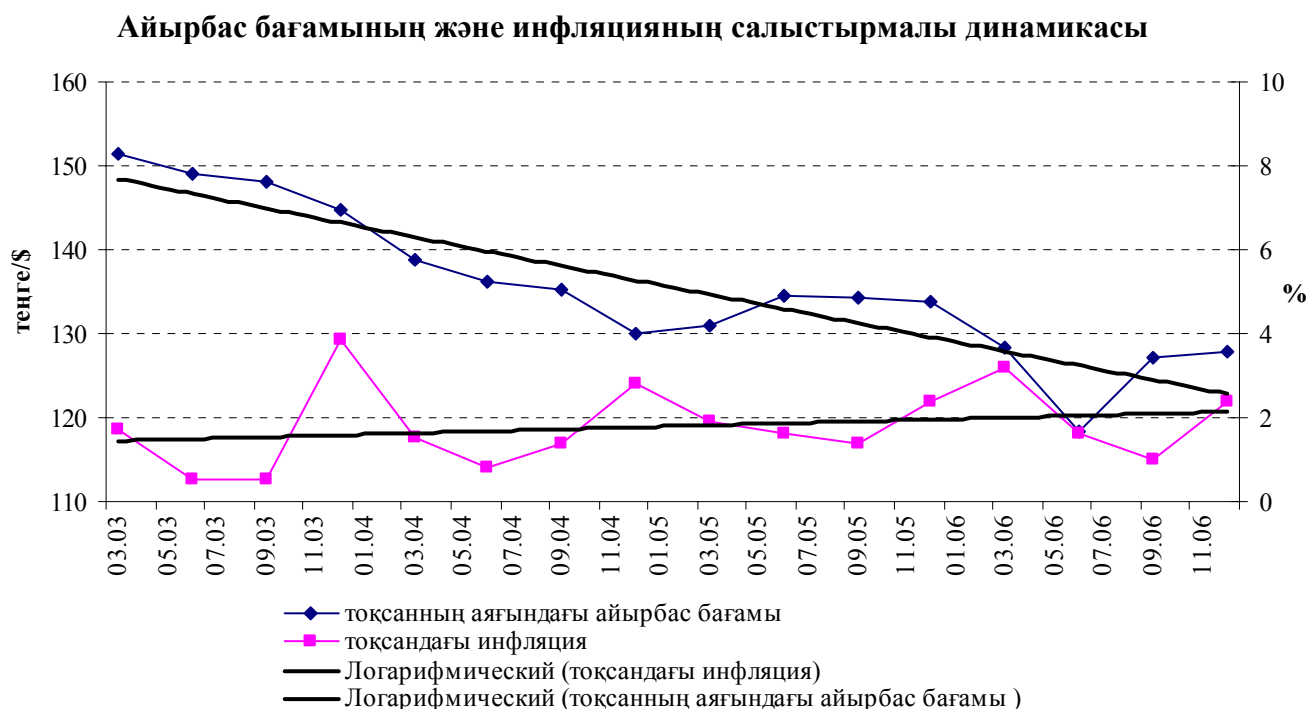
2006 жылы **ақша базасы** Ұлттық Банктің алтынвалюта активтерінің өсуі нәтижесінде 2,3 есе, 1.501,5 млрд. теңгеге дейін ұлғайды.

Ұлттық Банктің ағымдағы бағамен таза халықаралық резервтері Ұлттық қордың активтерін толықтыру және Қаржы министрлігінің сыртқы борышына қызмет көрсету бойынша операцияларды жүргізуге қарамастан, Ұлттық Банктің ішкі нарықта шетел

валютасын айтарлықтай көлемде сатып алуының нәтижесінде 2,7 есе, 19,1 млрд долл. дейін ұлғайды. Нәтижесінде таза валюта қорлары (ЕАВ) 17,7 млрд. долларға дейін 2,9 есе өсті. Алтындағы активтер Ұлттық Банк жүргізген операциялар және алтын құнының өсуі нәтижесінде 39,6% өсті.

Ұлттық Банктің таза ішкі активтері Үкіметтің шоттарындағы ақша қалдығының, Ұлттық Банктің айналыстағы қысқа мерзімді ноталар көлемінің, сондай-ақ басқа да таза ішкі активтерінің өсуі нәтижесінде 3,1 есе төмендеді.

2.1.9-сурет

Тар ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін есепке алмағандағы ақша базасы 2,4 есе, 1 369,9 млрд. теңгеге дейін ұлғайды.

2006 жылы **ақша массасының** 79,9%-ға, 3 716,0 млрд. теңгеге дейін ұлғаюы экономика субъектілерінің іскерлік белсенділігінің өсуі аясында жүргізілді. Банк жүйесіндегі таза сыртқы активтердің және ішкі активтердің ұлғаюы ақша массасы өсуінің негізгі факторлары болды.

Банк жүйесінде таза сыртқы активтердің ұлғаюы Ұлттық Банктің таза сыртқы активтерінің өсуіне себепші болды, ал екінші деңгейдегі банктердің таза активтері резидент еместердің алдындағы міндеттемелерінің өсуі нәтижесінде төмендеді.

Банк жүйесінде ішкі активтердің өсуі экономиканы кредиттеу көлемінің сақталып отырған жоғары қарқынмен өсуі аясында қамтамасыз етілді.

2006 жылы экономиканы монетизациялау деңгейі 38,2% болды (1998 жылғы ең төменгі деңгей 8,6%), бұл соңғы 12 жылдағы ең жоғары көрсеткіш болып табылады.

2006 жылы ақша массасының өсу қарқынымен салыстырғанда ақша базасының қарқындап ұлғаюы нәтижесінде ақша мультипликаторы 3,12-ден 2,47-ге дейін азайды.

Ақша массасын негізгі құрайтындар динамикасына жасалған талдау резиденттердің банк жүйесіндегі депозиттерінің өсуі (88,4%) айналыстағы қолма-қол ақшаның ұлғаюынан (45,9%) артық болғанын көрсетеді. Нәтижесінде 2006 жылғы желтоқсанның қорытындысы бойынша резиденттердің ақша массасы құрылымындағы депозиттерінің үлесі 2005 жылғы желтоқсандағы 80,1%-дан 83,8%-ға дейін ұлғайды.

2006 жылы **айналыстағы қолма-қол ақша** бір жыл ішінде 189,0 млрд. теңгеге дейін ұлғайып, 600,8 млрд. теңгеге жетті. Айналыстағы қолма-қол ақшаның өсуі жалақының,

зейнетақылардың, жәрдемақылардың өсуіне, сондай-ақ тұтыну кредиттері көлемінің, іскерлік белсенділіктің өсуімен байланысты болды.

Ақша-кредит саясатын жүргізу әдістерін және құралдарын жетілдіру.

2006 жылы инфляциялық таргеттеу қағидаттарына көшуге дайындық жұмыстары жалғастырылды. Бұл қағидаттар трансмиссиялық тетіктер үлгісіне негізделген инфляция бойынша мақсатты бағыттарды негізге ала отырып, ақша-кредит саясатының негізгі өлшемдеріне болжамдар жасауды көздейді.

Трансмиссиялық тетіктер үлгісі 2005 жылдың соңында әзірленді. Оған ақша-кредит саясаты құралдарының инфляцияға ықпал етуінің мынадай негізгі арналары кіреді: ақша арнасы, пайыздық (кредиттік) арна, валюта арнасы, сыртқы экономикалық арна.

Трансмиссиялық тетіктің үлгісін құру үшін үлгінің негізіне, егер бұрын бірқатар экономикалық айнымалылар бір-біріне қатысы бойынша нақты функционалдық өзара байланысты көрсетсе, онда осы өзара байланыстар жақын арадағы болашақта қадағалануы мүмкін деген жорамал салынған іс-қимыл түрі таңдалды.

Теңгенің АҚШ долларына номиналды айырбас бағамы, ақша базасының көлемі, ақша массасының көлемі, бір күндік кредиттер бойынша банкаралық биржалық ставка, заңды тұлғаларға теңгемен берілген кредиттер бойынша ставка, экономикаға кредиттердің көлемі, тоқсандық инфляция үлгінің эндогендік (түсіндірілетін) айнымалылары болып табылады. Ақша-кредит саясатының мынадай құралдары: Ұлттық Банктің репо операциялары бойынша ставкасы, айналыстағы қысқа мерзімді ноталардың көлемі, екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі депозиттерінің көлемі, Ұлттық Банктің валюта басымдығы, ең төменгі резервтік талаптар экзогендік (ықпал ететін) айнымалылар болып табылады. Ақша-кредит саясатының құралдарынан басқа сондай-ақ импорт пен экспорттық көлемі, ЖІӨ, импорттық бағалардың индексі, Қаржы министрлігінің айналыстағы мемлекеттік бағалы қағаздарының көлемі, банк жүйесіндегі депозиттердің көлемі, негізгі капиталға инвестициялар, мұнайдың әлемдік бағасы, ел бойынша орташа айлық жалақы экзогендік болып табылады.

2006 жылы Ақша-кредит саясатының 2007-2009 жылдарға арналған негізгі бағыттарының жобасын әзірлеу шегінде осы үлгіні жетілдіру мен маңызын арттыру бойынша жұмыстар жүргізілді.

Трансмиссиялық тетіктің үлгісін өзгертуге үш түрлі себеп негіз болды. Біріншіден, Ұлттық Банк үлгіге экзогендік айнымалы ретінде кіргізілген репо ставкаларын белгілеуді уақытша тоқтатты. Екіншіден, ЕРТ туралы жаңа ереже енгізілді. Үшіншіден, Ұлттық қордың активтерін айырбастаудың және қайта айырбастаудың жаңа ережесі қабылданды, Ұлттық Банк осы Ережеге сәйкес Ұлттық Банктің алтын валюта активтерінен Қаржы министрлігіне шетел валютасын сату есебінен ғана емес, сонымен қатар валюта нарығында нарықтық бағам бойынша шетел валютасын сатып алу есебінен де Ұлттық қордың қаражатын айырбастауды жүзеге асырады.

Сондықтан да 2005 жылы пайдаланылған үлгімен салыстырғанда трансмиссиялық тетіктің үлгісіне мынадай өзгерістер енгізілді.

Біріншіден, репо ставкасының орнына экзогендік айнымалы ретінде қайта қаржыландыру ставкасы енгізілді.

Екіншіден, ЕРТ есептеу әдістемесінің өзгеруіне байланысты «ЕРТ» пайыздық көрсеткіштерінің орнына түзетілген көлемді «ЕРТ» көрсеткіші пайдаланылды. Түзету 2006 жылғы шілдеге дейін ЕРТ көлемдерінің орнына резервтік активтер көлемінің алынғанын, ал 2006 жылғы шілдеден бастап міндетті резервтер көлемінің алынғанын білдіреді. Пайыздық көрсеткіштің көлемдіге ауыстырылуы бір көрсеткіштің орнына 2 пайыздық көрсеткіштің (6% және 8%) енгізілуіне, ал міндетті резервтер бойынша деректердің бір бөлігін жиынтық активтерге ауыстыру – ЕРТ жаңа ережелерін енгізгеннен кейін міндетті резервтердегі күрт өзгерістерді білдірмеудің қажеттігіне байланысты.

Үшіншіден, «Ұлттық Банктің валюта басымдығы» көрсеткішінің орнына валюта басымдығынан Ұлттық қордың қаражатын айырбастау үшін пайдаланылған валютаның сомасын «тазарту» арқылы алынған «Ұлттық Банктің түзетілген валюта басымдығы»

көрсеткіші қаралды. Мұндай операцияға рұқсат берудің себебі Ұлттық қордың қаражатын айырбастау үшін валюта сатып алудың мәні биржада мұнай және өзге де кәсіпорындардың салық төлеу үшін сатқан валютасын реттеуді білдіреді, сондықтан ол теңге бағамының өзгеруіне әсер етпеуге тиіс.

Үш жаңа көрсеткішті енгізу ақша базасының теңдеуін ғана өзгертті, ал қалған теңдеулер іс жүзінде өзгеріссіз қалды.

Үлгінің маңызын арттыру үшін Ұлттық Банктің және Статистика агенттігінің 1996 жылғы 1 тоқсаннан бастап 2006 жылғы 3 тоқсан аралығындағы кезеңдегі нақты тоқсандық деректері пайдаланылды.

Үлгі қалыптастырудың нәтижелері Экономикалық саясат жөніндегі кеңестің отырысында баяндалды. Үлгі сонымен қатар инфляциялық таргеттеу саласында техникалық көмек көрсету бойынша ХВҚ миссиялары (2006 жылғы сәуір және қазан) және USAID миссиясы (2006 жылғы қазан) барысында талқыланды.

Трансмиссиялық тетік үлгісінен басқа 2006 жылы Ұлттық Банкте трансмиссиялық тетік үлгісін қандай да болмасын дәрежеде толықтыратын әр түрлі сателлиттік үлгілер әзірленді. Оларға, мысалы, P-Star инфляциялық қысым үлгісі, әлуетті ЖІӨ үлгісі жатады. Ұлттық Банктегі болжау жүйесінің қолданылып жүрген инфрақұрылымына талдау жүргізілді, оны бұдан әрі дамытуға ұсынымдар берілді. Бір макроэкономикалық көрсеткіштердің басқа макроэкономикалық көрсеткіштердің экономикалық күйзелістеріне әсерін динамикалық талдау үшін векторлық авторегрессиялық үлгі құрылды (VAR-модель).

2.2. Ұлттық Банктің алтынвалюта активтері және оларды басқару

Алтынвалюта активтері көрсеткіштерінің динамикасы. Ұлттық Банктің жиынтық алтынвалюта активтерінің 2007 жылғы 1 қаңтардағы жалпы көлемі 19 050,0 млн. доллар болды, бұл 2006 жылғы 1 қаңтармен салыстырғанда 2,7 есе көп. Жиынтық алтынвалюта активтері көлемінің өзгеруіне еркін айырбасталатын валютадағы активтердің 11 594,5 млн. долларға ұлғаюы және монетарлық алтынның 386,2 млн. долларға ұлғаюы ықпал етті (II бөлімнің 2.2-бөлімшесіне 1-қосымша, 2.2.1-кесте).

Активтердің валюта бөлігінің есептік кезеңдегі өзгеруіне Қаржы министрлігінің пайдасына мұнай-газ секторы компанияларынан түсетін салық түріндегі 3 795,1 млн. доллар сомасында шетел валютасының түсуі себепші болды.

2006 жылы Қазақстанның валюта нарығы еркін айырбасталатын валюта ұсынысының сұраныстан артып кетуінің айтарлықтай ықпалында болды. Мәселен, Ұлттық Банктің Қазақстан қор биржасындағы нетто-сатып алуы бір жыл ішінде 8 503,2 млн. долл., биржадан тыс 1 478,2 млн. долл. болды.

Сондай-ақ Ұлттық Банк қаралып отырған кезеңде Қаржы министрлігінің сыртқы борыш бойынша жалпы сомасы 243,1 млн. доллар төлемдерін жүзеге асырды және Ұлттық қорға 2 904,2 млн. долл. сатты.

Алтынвалюта активтерінің портфелін басқару. Ұлттық Банк Басқармасының «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің алтынвалюта активтерін басқару жөніндегі инвестициялық стратегиясын бекіту туралы» 2006 жылғы 27 қазандағы № 105 қаулысымен 2006 жылғы 1 қарашадан бастап қолданысқа енгізілген жаңа Инвестициялық стратегия қабылданды.

Мыналар инвестициялық стратегияның негізгі өзгерістері болып табылады:

- ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді алтынвалюта активтерін инвестициялық портфельге біріктіру;
- активтердің жаңа валюта құрылымы: канада доллары АҚШ долларымен жоғары арасалмағына байланысты шығарылып тасталды.
- алтынвалюта активтерінің кірістілігін ұлғайту мақсатында абсолютті кірістілік портфелі құрылды.

Инвестициялық портфельді құруға байланысты 2006 жылдың басынан бастап жаңа Инвестициялық стратегия қабылданғанға дейінгі аралықтағы инвестициялық активтерді

басқару нәтижелерін кейінгі салыстырмалы талдау қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді портфельдердің шоғырландырылған деректері негізінде ұсынылды.

Мынадай композиттік индекс алтынвалюта активтерінің инвестициялық портфелінің эталондық портфелі болды:

45% ML US Treasuries and Agencies 1-5 years

30% ML EMU Direct Governments 1-5 years

10% ML UK Gilts 1-5 years

10% ML Japanese Governments 1-5 years

5% ML Australian Governments 1-5 years

USD Libor 3M нақты кірістілігі 2006 жылғы 1 қарашадан бастап алтынвалюта активтерінің абсолютті кірістілік портфелінің эталондық кірістілігі болып табылады. Алтынвалюта активтерін сыртқы басқарушылардың саны 2005 жылмен салыстырғанда бұрынғысынша қалды – 2 (доллардағы қосалқы портфель бойынша) сыртқы басқарудағы активтердің үлесі жыл аяғындағы алтынвалюта активтері көлемінің 1,86% құрады.

Алтынвалюта активтерінің инвестициялық портфелі (ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді).

2006 жылдың басында алтынвалюта активтерінің инвестициялық активтерінің нарықтық құны 5 665,6 млн. долл., ал 2006 жылдың аяғында инвестициялық портфельдің нарықтық құны 8 933,0 млн. долл. болды.

Алтынвалюта активтерінің инвестициялық активтерінің 2006 жылы валюта қоржынында көрсетілген кірістілігі 3,61% құрады. Эталондық портфельдің кірістілігі 3,13% болған кезде үстеме кірістілік 48 б.п. болды.

Алтынвалюта активтерінің инвестициялық активтерінің 2006 жылы АҚШ долларымен көрсетілген кірістілігі 9,23% болды. Эталондық портфельдің кірістілігі 8,72% болған кезде үстеме кірістілік 51 б.п. болды (II бөлімнің 2.2-бөлімшесіне 1-қосымша, 2.2.2-сурет).

2006 жылы сыртқы басқарудағы доллардағы қосалқы портфельдердің үстеме кірістілігі комиссиялық сыйақыны қоспағанда 1 Басқарушының басқаруындағы қосалқы портфель бойынша – 36 б.п., 2 Басқарушының басқаруындағы қосалқы портфель бойынша тиісінше 21 б.п. және 48 б.п. комиссиялық сыйақыны есепке алғанда – 69 б.п. болды (II бөлімнің 2.2-бөлімшесіне 2-қосымша, 2.2.3-сурет).

2006 жылы ішкі және сыртқы басқарудағы алтынвалюта активтерінің инвестициялық портфелін секторлық бөлу.

Басқарушылар ақшаның және оның баламаларының үлесін 2006 жылдың аяғында 0,8% деңгейінде белгіледі, мемлекеттік бағалы қағаздардың үлесі 67,5% болды, агенттік бағалы қағаздар үлесі 29,2%, активтермен қамтамасыз етілген бағалы қағаздардың үлесі 1,1%, ал корпоративтік бағалы қағаздар үлесі 1,4% болды.

Ішкі басқарудағы валюта активтерін 2006 жылдың аяғында кірістілік қисығына бөлу мынадай болды: бір жылдан аз дюрациямен активтер 7,6%, бір жылдан 3 жылға дейінгі дюрациямен активтер - 56,7%, 3 жылдан бастап және одан жоғары 35,7%.

Алтынвалюта активтерінің абсолютті кірістілік портфелі.

Алтынвалюта активтерінің абсолютті кірістілік портфелінің жасау кезіндегі нарықтық құны (2006 жылғы 1 қарашада) 49,2 млн. долл., ал 2006 жылдың аяғында – 49,9 млн. долл. болды.

Алтынвалюта активтерінің абсолютті кірістілік портфелінің кірістілігі 2006 жылғы қарашада және желтоқсанда 1,62% болды. Эталондық кірістілік 0,65% болған кезде үстеме кірістілік 97 б.п. болды.

Алтынвалюта активтерінің өтімділік портфелі.

Алтынвалюта активтерінің өтімділік портфелінің нарықтық құны 2006 жылдың басында 370,9 млн. долл., 2006 жылдың аяғында – 8 753,1 млн. долл. болды.

Алтынвалюта активтерінің өтімділік портфелі ақша-кредит саясатын жүргізуге арналған және барлық ағындар мен түрлі төлемдер де сол арқылы жүзеге асырылады. Бұл

портфель алтынвалюта активтері портфельдерінің кірістілігін бағалауға кірмейді және оның эталондық портфелі жоқ.

Алтын портфелі.

Алтынвалюта активтерінің алтын портфелінің нарықтық құны 2006 жылдың басында 985,5 млн. доллар, ал 2006 жылдың аяғында 1 371,7 млн. доллар болды. Нарықтық құнның өзгеруіне 2006 жыл ішінде алтын сатып алу, сондай-ақ көрсетілген кезең ішінде алтын бағасының өсуі ықпал етті.

III. ВАЛЮТАЛЫҚ РЕТТЕУ ЖӘНЕ БАҚЫЛАУ

2006 жыл Қазақстан Республикасында мақсаты 2007 жылғы 1 қаңтардан бастап ұлттық теңгенің толық айырбасталымдығы қағидаттарына өту болып табылатын валюта режимін ырықтандырудың екінші кезеңі аяқталған жыл болды.

2005 жылғы 18 желтоқсанда «Валюталық реттеу және валюталық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының жаңа Заңы қолданысқа енгізілді, онда валюталық шектеулердің елеулі бөлігін жоюмен қатар валюталық операцияларды жүргізуге және шетелдік банктерде шоттар ашуға рұқсат ету тәртібін толықтай жою, сондай-ақ валюта түсімдерін қайтару қағидаттарына сыртқы сауда келісім-шарттарында белгіленген мерзімде 2007 жылдың 1 қаңтарынан бастап көшу белгіленді.

Капитал шотын ырықтандыруға байланысты тәуекелдерді барынша азайту және шиеленісті жағдайлардың туындау ықтималдығына уақтылы және бара-бар көңіл бөлу шараларын әзірлеу үшін резиденттер жүргізетін валюта операцияларының ауқымдары мен сипаттары және капиталдың трансшекаралық ағындарына тән үрдістер туралы нақты түсінік болуы қажет. Сондықтан валюталық шектеулерді кейіннен жоюмен қатар валюталық операциялардың статистикалық мониторингі жүйесін күшейту ырықтандырудың екінші кезеңіндегі міндеті болды.

Осы мақсаттармен Заңда валюталық операцияларға қатысты валюталық реттеудің қолданылып жүрген режимдеріне - лицензиялауға және тіркеуге қосымша ретінде жаңа валюта режимі - негізгі мақсаты жүргізілген валюта операциялары бойынша ақпарат ұсыну болып табылатын валюта операциялары туралы хабарлау енгізілді. Тіркеу және хабарлау режимдері шеңберінде, сондай-ақ экспорттық-импорттық валюта бақылауы шеңберінде алынатын валюталық операциялар жөніндегі деректер статистикалық мониторингті жүргізу және валюталық реттеудің талдау міндеттерін шешу үшін ақпараттық базаны жасайды.

2006 жылы Ұлттық Банктің валюталық реттеу және валюталық бақылау аясындағы жұмысының негізгі бағыттары Заңда белгіленген ырықтандыру, жаңа валюта заңнамасын саралаудан өткізу, сондай-ақ валюта заңнамасына өзгерістерді есепке ала отырып статистикалық мониторинг жүйесін жетілдіру жөніндегі іс-шараларды іске асыруды қамтамасыз ететін нормативтік құқықтық базаны дайындау болып табылды.

2006 жылы валюталық операциялар – лицензиялау, тіркеу, хабарлау және валюталық құндылықтарды пайдаланумен байланысты қызметті лицензиялау үшін қолданылған валюталық реттеу режимдері шегінде Ұлттық Банк:

1) бөлшек сауданы жүзеге асыруға және қолма-қол шетел валютасына қызмет көрсетуге 2 лицензия;

2) шетел валютасымен айырбастау операцияларын жүргізуді ұйымдастыруға 101 лицензия;

3) валюталық операцияларды жүзеге асыруға 2183, оның ішінде резидент еместерге экспорт/импорт бойынша 180 күннен аспайтын мерзімге коммерциялық кредит беру операциясына 2115, резидент еместердің бағалы қағаздарын сатып алу бойынша операцияларды жүзеге асыруға 52, шетелдік банктерде шоттар ашуға 16 лицензия;

4) валюталық операцияларды жүзеге асыруға 2661, оның ішінде резидент еместерге кредит беру операциялары бойынша 175, резиденттерге кредит беру бойынша 1739, тікелей және портфельдік инвестициялар бойынша 287, резиденттердің шетелге тікелей

инвестициялары бойынша 203, өзге операциялар бойынша 257 тіркеу куәлігі (қайта тіркеуді қоса алғанда);

5) жүргізілген валюталық операциялар туралы хабарлау жөніндегі 858, оның ішінде резиденттердің (банктерді қоса алғанда) шетелге тікелей инвестициялары бойынша 30; резидент еместердің банктерге тікелей және портфельдік инвестициялары бойынша (евробондтарды қоса алғанда) 26; резидент еместердің банктерді кредиттеуі бойынша 802 куәлік берді.

Ұлттық Банк 2006 жылы резиденттердің валютаны қайтару талаптарын орындауларын қамтамасыз ету мақсатында *экспорттық-импорттық валюталық бақылаудың* (ЭИББ) екі деңгейлі жүйесін құру бойынша жұмысты жүзеге асырды. Ұлттық Банкті бағдарламалық қамтамасыз ету шеңберінде экспорттық-импорттық мәмілелер жөніндегі ақпаратты орталықтандыру бойынша жұмыс жүргізілді, сондай-ақ Ұлттық Банк, банктер және Қаржы министрлігінің Кеден бақылау комитеті арасында электрондық хабар алмасуға арналған форматтардың жобасы әзірленді және келісілді.

ЭИББ жаңа схемасының артықшылықтары:

1) экспортерлер мен импортерлерге арналған мәмілелер паспортын ресімдеу процедураларын жеңілдету;

2) валюталық операциялардың статистикалық мониторингі мақсаты үшін сыртқы сауда мәмілелері бойынша тауар және ақша ағындары жөнінде кеңейтілген ақпаратты, сондай-ақ сыртқы саудамен байланысты валюталық ағындар талдауын және болжамын алу мүмкіндігі;

3) валюталық бақылау органдары мен агенттері арасында электрондық форматта ақпарат алмасуды қоса алғанда ЭИББ шеңберінде ақпарат ағынын онтайландыру, сондай-ақ кейіннен Ұлттық Банктің филиалдарына беру үшін экспортерлар мен импортерлардың әкімшілік құқық бұзушылықтары жөнінде электронды түрде қпарат алу және құқық бұзушылықтардың себептеріне талдау жасау;

2006 жылы жұмыс істеген ЭИББ автоматтандырылған схемасының деректерді өңдеу нәтижелері бойынша республикаға қаражатты қайтармау түріндегі ықтимал құқық бұзушылық фактілері анықталды және Ұлттық Банктің филиалдарына - 176 факт, Экономикалық қылмысқа және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес агенттігіне (қаржы полициясына) - 74 факт, Қаржы министрлігінің Кеден комитетіне 1 204 ықтимал құқық бұзу фактісі әкімшілік және қылмыстық іс қозғау үшін жіберілді.

Экспорттық түсімдерді және импорт бойынша тауарды қайтармау сомаларын бағалау бойынша деректер Президент Әкімшілігіне ұсынылды.

Ұлттық Банк *валюталық заңнама саласындағы әкімшілік құқық бұзушылықтарды* анықтау және болдырмау жөніндегі жұмысты жалғастырды.

2006 жылы Ұлттық Банк валюталық заңнама мен статистикалық есеп саласындағы әкімшілік құқық бұзушылық туралы 1 239 іс қозғады. Оның ішінде 421 істі Ұлттық Банктің орталық аппараты қарады және 307-і (73%) бойынша 21,3 млн. теңгеге айыппұл санкциялары салынды. Ұлттық Банк филиалдарының директорлары 818 істі қарады, оның ішінде 724 іс бойынша (филиалдардың директорлары қараған істердің 88%-ы) жалпы сомасы 9,9 млн. теңгеге жаза қолданылды.

2006 жылы сот органдарына 38 іс жіберілді. 23 іс бойынша 2,6 млн. теңгеге айыппұл санкциялары салынды.

Осылайша, Ұлттық Банктің (оның ішінде филиалдарының) валюталық заңнама саласындағы әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі істерді қарау бойынша қызметі нәтижелерінің бірі республикалық бюджетті 31,2 млн. теңге сомасына толықтырды.

Ұлттық Банк 2006 жылы екінші деңгейдегі банктердің, банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың, басқа заңды тұлғалардың валюталық заңнаманы сақтау мәселелері бойынша 805 тексеру жүргізді, оның ішінде 793 тексеру инспекциялау жоспарлары негізінде және 12 жоспардан тыс тексеру.

Тексерулер барысында анықталған құқық бұзушылықтар бойынша Ұлттық Банк қызметкерлері әкімшілік құқық бұзушылық туралы 131 хаттама жасады, қарау нәтижелері бойынша 112 іске, жалпы сомасы 7,8 млн. теңге болатын әкімшілік жаза қолдану шаралары жүргізілді, сондай-ақ 22 іс бойынша ескерту түрінде әкімшілік (оның ішінде хаттама жасамай) шаралары қолданылды. Әр түрлі негіздер бойынша 17 іс қысқартылды.

Ұлттық Банктің аумақтық филиалдарының және орталық аппаратының тексерулерінің нәтижелері бойынша екінші деңгейдегі банктерге және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарға қатысты 378 ықпал ету шаралары қолданылды, оның ішінде: 177 жазбаша ескерту түрінде, 189 міндеттеме хат талап етілді және 12 жазбаша ұйғарым хат жіберілді. Сондай-ақ айырбастау пункттерінің тіркеу куәлігін белгілі бір мерзімге тоқтата тұру түрінде 7 санкция (әкімшілік шараларды қоспағанда) қолданылды.

2007 жылғы 1 қаңтардан басталған валюталық режимді ырықтандырудың үшінші және қорытынды кезеңі ұлттық валютаның толық айырбасталу қағидаттарын іске асыра отырып, валюталық операциялар бойынша ақпарат жинау жүйесін бұдан әрі жетілдіруді және оңтайландыруды қамтамасыз етуі тиіс. Статистикалық мониторинг жүйесі шаруашылық жүргізуші субъектілердің экономикалық еркіндігін шектемей, экономиканың қаржы тұрақтылығындағы дағдарыстар мен қауіп-қатерлерді ерте анықтау және алдын алу жүйесін құру үшін шынайы әрі уақтылы ақпараттық базаны қамтамасыз етуге тиіс.

IV. ЭМИССИЯЛЫҚ ОПЕРАЦИЯЛАР ЖӘНЕ ҚОЛМА-ҚОЛ АҚША АЙНАЛЫМЫ

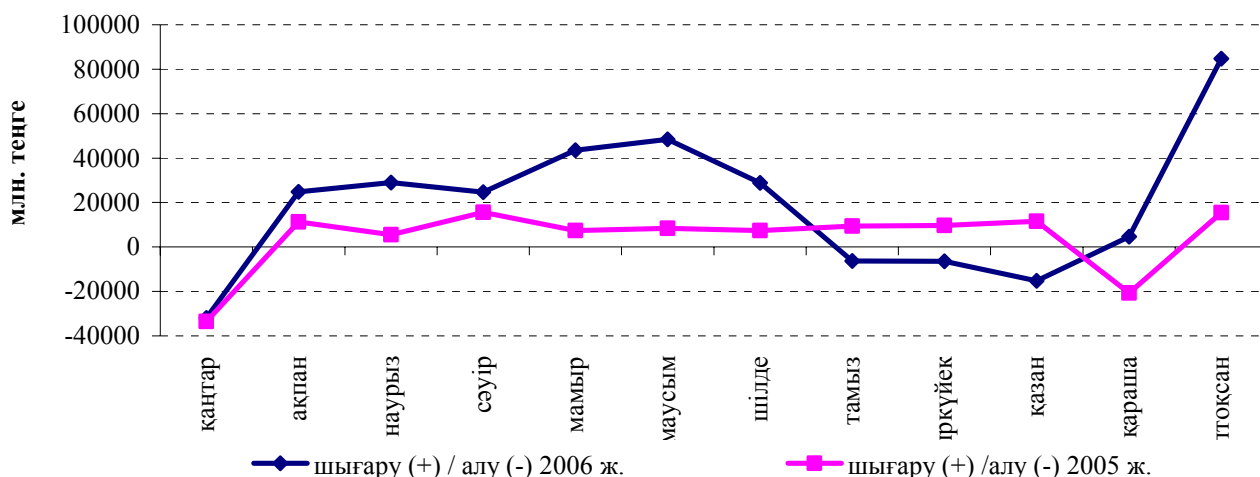
4.1 Ұлттық Банктің эмиссиялық операциялары.

2006 жыл 2005 жылмен салыстырғанда экономика субъектілерінің қолма-қол ақшаға қажеттіліктерінің айтарлықтай ұлғаюымен сипатталды.

2006 жылы Ұлттық Банктің резервтік қорларынан 1 081,9 млрд. теңге сомасында қолма-қол ақша айналысқа шығарылды. Осы уақыт кезеңінде айналыстан алынған ұлттық валютаның банкноталары мен монеталарының көлемі 853,1 млрд. теңге болды. Осылайша, эмиссиялық нәтиже оң, 228,8 млрд. теңге мөлшерінде қалыптасты және 2005 жылғы осы көрсеткіштен 4,8 есе (47,7 млрд. теңге) артық болды (4.1.1-сурет).

4.1.1-сурет

2005 – 2006 жж. Эмиссиялық нәтиженің өзгеру динамикасы

2006 жылғы қаңтарда қолма-қол ақшаны алу 2005 жылғы қаңтармен салыстырғанда 1,5 млрд. теңгеге азайды және (-)32 млрд. теңге болды.

2006 жылғы ақпан-шілдеде банкноталар мен монеталар эмиссиясының көрсеткіші 2005 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 3,6 есе ұлғайды. 2006 жылдың тамыз-қазанында эмиссиялық нәтиже 2005 жылдың тиісті кезеңмен салыстырғанда 58,8 млрд.

теңгеге азайды және теріс (-)28,0 млрд.теңге болып қалыптасты. 2006 жылғы қараша-желтоқсанда ұлттық валютаның жаңа дизайндағы банкноталарының айналысқа шығарылуынан эмиссиялық көрсеткіштің көлемі біршама айтарлықтай (89,4 млрд.теңге) болды.

2006 жылғы 15 қарашадан 31 желтоқсанға дейінгі аралықтағы кезеңде 413,4 млрд. теңге сомасына жаңа дизайндағы банкноталар айналысқа шығарылды, 318,0 млрд. теңге ескі дизайндағы банкноталар айналыстан алынды, нәтижесінде 2007 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша айналыста қолма-қол ақша айналысына қызмет көрсететін барлық банкнота санының 39,5% көлемінде ескі дизайндағы банкнота қалды.

Осылайша, 2006 жылы эмиссиялық көрсеткіштердің өсуі 2005 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 2006 жылғы ақпан-шілдеде (143,8 млрд. теңге) және 2006 жылғы қараша-желтоқсанда (94,6 млрд. теңге) айналысқа қолма-қол ақша шығарудың айтарлықтай ұлғаюынан және 2006 жылғы қаңтарда ақша алу сомасының қысқаруынан пайда болды.

Алматы қаласын және Жамбыл облысын қоспағанда, барлық облыста аймақтар бөлігінде оң эмиссиялық нәтижелер белгіленді, 2006 жылы Жамбыл облысында эмиссиялық нәтиженің 2005 жылғы оң нәтижеден теріске өзгеруі ескеретін жағдай. Неғұрлым эмиссияланатын Шығыс Қазақстан (57,2 млрд. теңге), Қарағанды (56,6 млрд. теңге), Алматы (45,5 млрд. теңге), Қызылорда (44,3 млрд. теңге) облыстары және Астана қаласы (45,5 млрд. теңге) болып табылады.

4.2 Қолма-қол ақша айналымы

Эмиссиялық нәтиженің артуы екінші деңгейдегі банктердің кассалары арқылы өтетін қолма-қол ақша айналымының көрсеткіштеріне әсер етті.

Банктердің кассаларына қолма-қол ақшаның түсу көлемі 2006 жылы 2005 жылмен салыстырғанда 41,7% (1 891 млрд. теңге) ұлғая отырып, 6 430,9 млрд. теңге болды, ал қолма-қол ақшаны беру көлемі 45% (2 098 млрд. теңге) ұлғая отырып, 6 755,3 млрд. теңге болды. 4.2.1-кестеде көрсетілгендей (IV бөлімінің 4.2-бөлімшесіне 1-қосымша), айналымдар кассалық айналымдардың барлық баптары бойынша ұлғайды. Қолма-қол ақша беру баптарында өткен жылы да байқалған көлік және байланыс кәсіпорындарына қолма-қол ақша беру азайды.

Банктердің кассасына қолма-қол ақшаны қайтару коэффициенті 2005 жылғы 97,5% қарағанда 95,2% болды.

Банктердің кассаларына қолма-қол ақша қаражаты түсімдерінің негізгі үлесін мынадай түсімдер құрайды:

- тауарларды, қызмет көрсетулерді және орындалған жұмыстарды сатудан – 1 738,2 млрд. теңге (түсімдердің жалпы көлемінің 27%) ұлғаюы 2005 жылмен салыстырғанда 39,4% болды;

- шетел валютасын сатудан – 1 236,2 млрд. теңге (19,2%), ұлғаюы - 23,5% болды;

- жеке тұлғалардың депозиттері бойынша шоттарына 1 008,4 млрд. теңге (15,7%) болды, ұлғаюы - 80,7% болды.

Банктердің кассаларына қолма-қол ақшаның қаражаты түсу баптарының арасында едәуір 1,8 есе ұлғайған жеке тұлғалардың депозиттері бойынша шоттарына түсетін түсімдер.

2006 жылғы касса айналымының шығыс бөлігінің көрсеткіштерін 2005 жылғы көрсеткіштермен салыстыру банктердің касса айналымының шығыс бөлігінің мынадай басым баптарын көрсетеді:

- жеке тұлғалардың салымдары бойынша шоттардан беру 1 351,3 млрд. теңге (берудің жалпы көлемінің 20%) болып, 2005 жылмен салыстырғанда 66,3% ұлғайды;

- тауарлар, қызмет көрсетулер және орындалған жұмыстар үшін ақы төлеуге қолма-қол ақша беру 1 276,3 млрд. теңге (19%) болып, 28,8% ұлғайды;

- банкоматтарды толықтыру үшін 978,7 млрд. теңге (14,5%) беріліп, 44,3% ұлғайды.

Берілген қолма-қол ақшаның жалпы массасындағы біршама 2,2 есе ұлғаю «жеке және заңды тұлғаларға заемдар беру» бабы бойынша байқалады, ол 232,4 млрд. теңгені құрады.

V. ҚАРЖЫ НАРЫҒЫ

5.1. Валюта нарығы

2006 жылы валюта нарығы динамикасы түрлі бағыттағы үрдістермен сипатталды. 2006 жылғы I жартыжылдықта валюта нарығында әлемдік валюта нарықтарындағы ахуалдарға, сондай-ақ ішкі валюта нарығында шетел валютасына ұсыныстың сұраныстан елеулі артуына негізделген теңгенің АҚШ долларына қатынасы бойынша номиналды нығаю үрдісі байқалды. Мәселен, I жартыжылдықта теңге номиналды көрсеткіште АҚШ долларына 11,5% нығайды.

Шілденің үшінші онкүндігінен бастап қыркүйек аралығында валюта нарығындағы ахуал теңгенің АҚШ долларына қатынасы бойынша әлсіреуімен сипатталды. Қазан-желтоқсанда теңгенің долларға қатынасы бойынша бағамы салыстырмалы түрде тұрақты болып қалды.

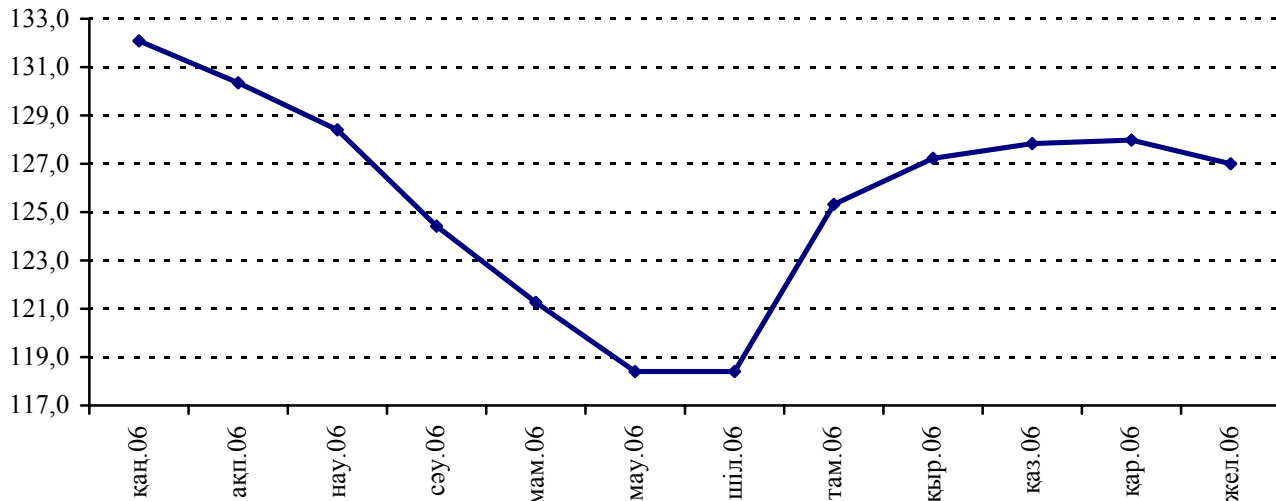
Теңге бағамының динамикасында үрдістердің ауысуы шетел валютасына сұраныстың өсуіне әкелетін бірнеше факторлардың іс-әрекетіне байланысты. Осы факторларға Ұлттық қордың қаражатын қалыптастыру және пайдалану тетіктерінің өзгеруі, ЕРТ туралы жана ереже, Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігінің сыртқы қысқа мерзімді заемдар ағынын шектеу, валюта өтімділігін қамтамасыз ету және валюта позициясын қатаңдандыру жөніндегі шаралары жатады.

Теңгенің орташа алынған айырбас бағамы 2006 жылы бір доллар үшін 125,97 теңге болды. Кезеңнің аяғындағы биржалық бағам бір доллар үшін 127,0 теңге болды. Жыл басынан бері номиналды көрсеткішпен теңге долларға қарағанда 5,06% нығайды.

Ең жоғары құнсыздану жылдамдығы сәуір және мамыр айларында (тиісінше 3,10% және 2,54%), бағамның көтерілуі – тамызда (5,84%) байқалды (5.1.1-сурет).

5.1.1-сурет

Теңгенің АҚШ долларына бағамының динамикасы

2006 жылы теңгенің еуроға қатынасы бойынша ресми бағамы 3,66%, ресей рубліне - 5,41% құнсызданды.

2006 жылы биржада, сондай-ақ банкаралық нарықта шетел валютасымен операциялар көлемінің елеулі өсуі байқалды. Сауда-саттықтың үлкен көлемі энергия тасымалдаушылардың әлемдік бағаларының жоғары деңгейіне, сондай-ақ нарыққа қатысушылардың алыпсатарлық көңіл-күйлеріне негізделген валюта түсімінің едәуір көлемінің сақталған ағынымен, айқындалды. Екінші деңгейдегі банктердің сырттан қарыз алуы шетел валютасын ұсынудың басқа көзі болып қалды.

Мәселен, биржалық сауда-саттық көлемі долларлық позицияда 41,3 млрд. долл. болды, ол 2005 жылғы көрсеткіштен 3,5 есе артық. Биржадан тыс валюта нарығында

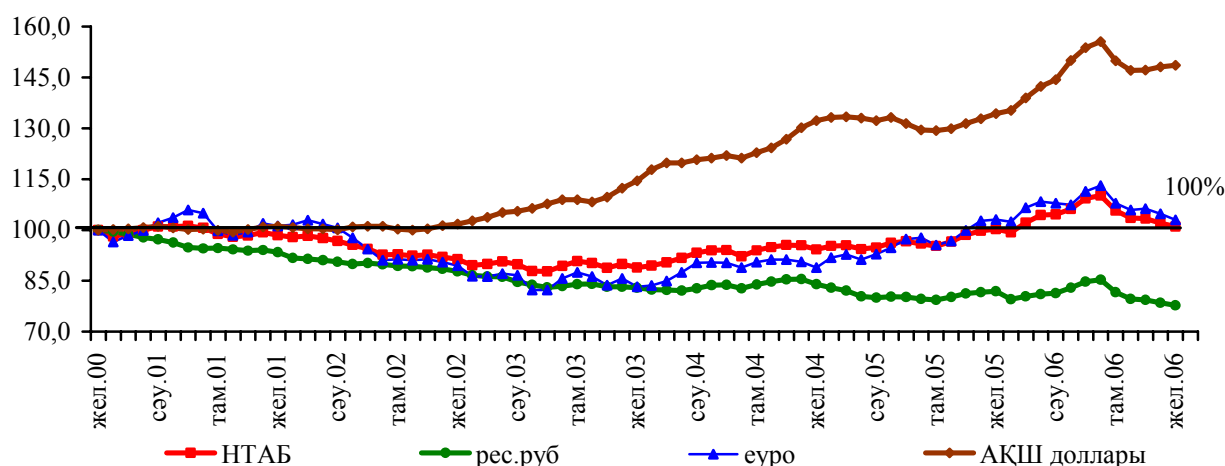
резидент банктердің мәмілелерінің көлемі 2005 жылмен салыстырғанда 2,6 есе ұлғайды және 43,5 млрд. долл. болды.

Ресей рублімен және еуромен жасалған операциялардың валюта нарықтарының биржалық және биржадан тыс сегменттерінің айналымында шамалы үлесі болды. Биржалық нарықта ресей рублімен және еуромен жасалған операциялардың көлемі 48,4%-ға, 158,3 млн. ресей рубліне дейін ұлғайды, еуромен операциялар көлемі 98,7%-ға, 250 мың еуроға дейін азайды. Биржадан тыс валюта нарығында ресей рублімен және еуромен жасалған айырбастау операциялардың көлемі 42,1% және 329,1% тиісінше, 1857,8 млн. ресей рубліне және 373,9 млн. еуроға дейін ұлғайды. Қолма-қол шетел валютасы нарығында өткен жылдардағыдай АҚШ долларына артықшылық берілді және тиісінше нарықтың бұл сегментінде халықтың осы шетел валютасын сатып алу операциялары басым болды. Мәселен, 2006 жылы айырбастау пункттерінің АҚШ долларын нетто-сату көлемі 2005 жылмен салыстырғанда 17,3% ұлғая отырып, 7,1 млрд. долл. болды. Бір жылдың ішінде айырбастау пункттерінің ресей рублін нетто-сату көлемі 153,8%, 3,8 млрд. ресей рубліне дейін, еуро - 80,3%, 943,1 млн. еуроға дейін көбейді.

Алдын ала деректер бойынша теңгенің нақты тиімді айырбас бағамының (НТАБ) индексі 2006 жылғы желтоқсан айында 2005 жылғы желтоқсан айымен салыстырғанда 0,8% өсті. 2006 жылы теңгенің ресей рубліне және еуроға қатысы бойынша нақты әлсіреуі тиісінше 5,1% және 0,1% болды. АҚШ долларына қатысы бойынша теңге нақты көрсеткіште 10,7% нығайды (5.1.2-сурет).

5.1.2-сурет

Нақты айырбас бағамдарының индекстері,% (2000 желтоқсан=100%)

5.2. Банкаралық ақша нарығы

Банкаралық ақша нарығында 2006 жылы банктердің өтімді қаражаты ұлттық, сол сияқты шетел валютасымен орналастыру бойынша белсенділігінің артқандығы байқалды.

Банкаралық ақша нарығындағы қысқа мерзімді теңгелік қарыз алулар банктердің ағымдағы өтімділігін реттейтін негізгі құралдарының бірі болып қалғандықтан 2006 жылы орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттердің көлемі 2005 жылмен салыстырғанда 4 еседен аса ұлғайды және 9 184 млрд. теңге болды, отыр. Бұл ретте, Ұлттық Банктің 2006 жылы екінші деңгейдегі банктерден тартқан депозиттерінің көлемі 2005 жылмен салыстырғанда 3 еседен аса ұлғайды және 8 136 млрд. теңге болды. Мұндай өсу Ұлттық Банктің ақша-кредит саясатын қатайту салдарынан болды, ол Ұлттық Банктің ресми ставкаларының нарықтық ставкаларға әсер ету бағытының өзгеруін, сондай-ақ банктердің артық өтімділігін реттеуді болжамдайды.

2006 жылғы желтоқсанда орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2005 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 3,46%-дан

4,45%-ға дейін көтерілді. Орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасының көтерілуі Ұлттық Банктің ақшаны қымбаттату жөніндегі саясатының нәтижесінде болды.

Валюталық қарыз алудың банкаралық нарығында орналастырылған долларлық депозиттердің көлемі (резидент емес банктерде 94,3% және резидент банктерде 5,7%) 2005 жылмен салыстырғанда 2006 жылы 20,3% өсті және 158,7 млрд. долл. болды, себебі долларлық депозиттер шетел валютасымен қысқа мерзімді қарыз алудың банкаралық ақша нарығында басты құрал болды. 2006 жылғы желтоқсанда орналастырылған долларлық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2005 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 4,23%-дан 5,35%-ға дейін көтерілді.

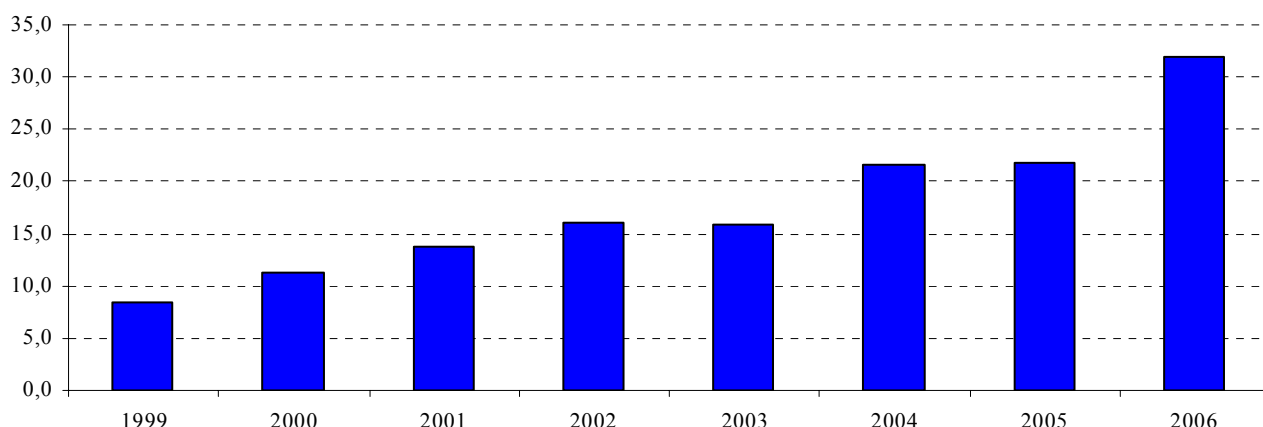
Банкаралық қарыз алудың қалған түрлері бойынша операциялар шамалы көлемде жасалды.

5.3. Депозит нарығы

2006 жылы қаржы секторының тұрақты дамуы, халық кірісінің өсуі аясында елдің депозит нарығындағы ахуал қолайлы болды әрі жеке және заңды тұлғалар ақшасының депозиттерге ағыны есебінен банктердің ресурстық базасы түсімінің өсуімен сипатталды. Мәселен, резиденттердің депозиттік ұйымдардағы депозиттері 2006 жылы 3 115,2 млрд. теңгеге дейін (валюталық баламасы –24,5 млрд. доллардан астам) 88,4% өсті (5.3.1-сурет).

5.3.1-сурет

ЖІӨ-ге шаққандағы депозиттер динамикасы, %

Заңды тұлғалардың депозиттері 2 073,2 млрд. теңгені құрай отырып, 94,4% өсті, ал жеке тұлғалардың салымдары 1 042 млрд. теңгеге дейін 77,4% өсті (V бөлімнің 5.3-бөлімшесіне 1-қосымша, 5.3.1-сурет).

2006 жылы депозит нарығының дамуындағы маңызды кезең теңгелік құралдарға сенімнің артуы жағдайында ұлттық валютадағы депозиттердің елеулі түрде өсуі болды. Мәселен, шетел валютасындағы депозиттер 1 087,5 млрд. теңгеге дейін 57,0% өскен кезде теңгедегі депозиттер 2 027,7 млрд. теңгеге дейін 2 есе өсті. Нәтижесінде депозиттердің жалпы көлеміндегі теңгелік депозиттердің үлес салмағы 58,1%-дан 65,1%-ға дейін өсті (V бөлімнің 5.3-бөлімшесіне 1-қосымша, 5.3.2-сурет).

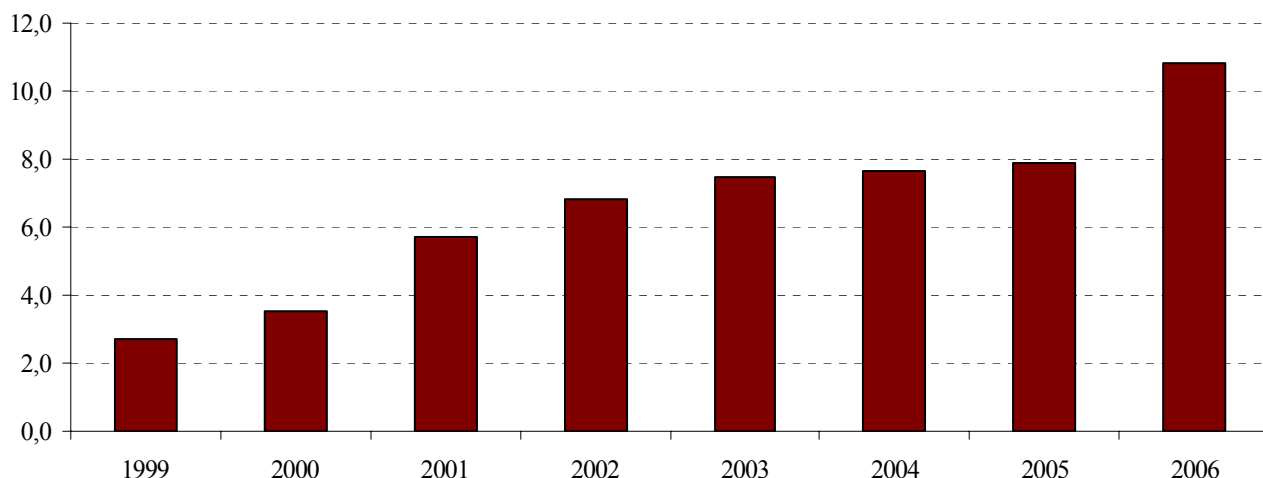
2006 жылдың ішінде халықтың банктердегі салымдары өсуінің оң үрдісі сақталды (резидент еместерді қоса алғанда). 2006 жылы салымдардың орташа айлық өсу көлемі 2005 жылғы 12,4 млрд. теңгемен салыстырғанда 38,2 млрд. теңге болды. Нәтижесінде халықтың салымдары 1 055,2 млрд. теңгеге дейін немесе 8,4 млрд. долларға жуық 76,8% өсті (5.3.2-сурет).

Халық депозиттерінің құрылымында теңгенің нығаюы жағдайында шетел валютасындағы депозиттермен салыстырғанда ұлттық валютадағы депозиттердің басымдықпен өсуі байқалды. Халықтың ұлттық валютадағы салымдары бір жылда 2 есе

өскенде, шетел валютасындағы депозиттер 22,6% өсті. Нәтижесінде халықтың теңгелік депозиттердің үлес салмағы 52,3%-дан 66,9%-ға дейін артты.

5.3.2-сурет

ЖІӨ-ге шаққандағы халық (резидент еместерді қоса алғанда) салымдарының динамикасы, %

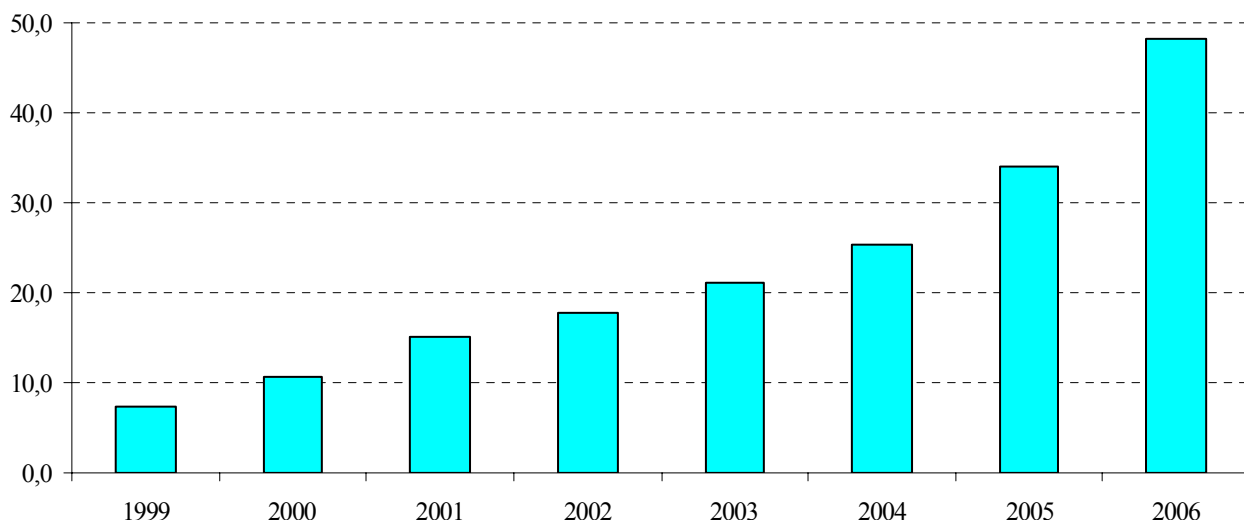
2006 жылы жеке тұлғалардың теңгемен мерзімдік депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 9,1%-дан 9,8%-ға дейін, шетел валютасымен – 6,2%-дан 7,4%-ға дейін көтерілді (V бөлімнің 5.3-бөлімшесіне 1-қосымша, 5.3.3-сурет).

5.4. Кредит нарығы

Қолайлы макроэкономикалық жағдайлар және банктердің өсіп отырған ресурстық базасы аясында кредит нарығы 2006 жылы қаржы нарығының серпінді даму үстіндегі сегменттерінің бірі болып қалды. Банктердің экономикаға кредиттерінің көлемі 4 691 млрд. теңгеге дейін (37,2 млрд. долл. жуық) 81% өсті. Банктердің экономикаға кредиттерінің ЖІӨ-ге қатысты көрсеткіші 2006 жылы 2005 жылмен салыстырғанда 34,1%-дан 48,2%-ға дейін көтерілді (5.4.1-сурет).

5.4.1-сурет

ЖІӨ-ге қатысты кредиттер динамикасы, %

Ұлттық валютадағы кредиттердің өсуі шетел валютасындағы кредиттермен салыстырғанда басым сипатта болды. 2006 жылы ұлттық валютадағы кредиттер 2 422 млрд. теңгеге дейін 92,8% өсті, шетел валютасындағы – 2 269 млрд. теңгеге (18 млрд. долл.) дейін 69,8% өсті. Нәтижесінде теңгемен кредиттердің үлес салмағы 48,5%-дан 51,6%-ға дейін өсті.

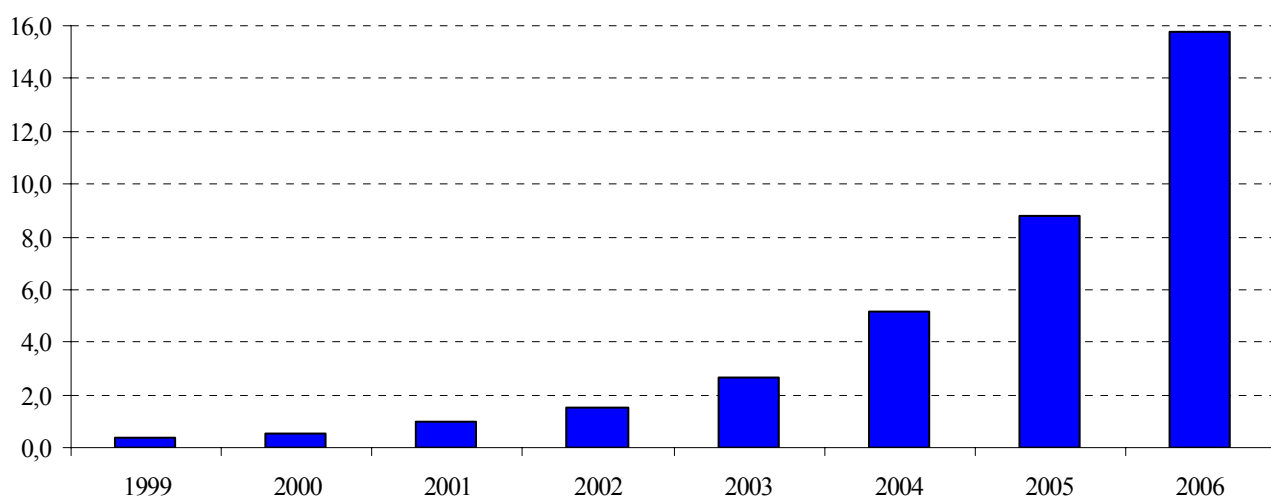
2006 жылдың ішінде ұзақ мерзімді кредиттердің (1 жылдан астам мерзімі бар) өсуі қысқа мерзімді кредиттермен салыстырғанда басым сипатта болған кредиттердің мерзімдері бойынша құрылымында да оң өзгерістер болды. Ұзақ мерзімді кредиттер 3 434,9 млрд. теңгеге дейін 2 есеге жуық, қысқа мерзімді кредиттер – 1 257,8 млрд. теңгеге дейін 44,6 өсті. Ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 66,5%-дан 73,2%-ға дейін өсті (V бөлімнің 5.4.-бөлімшесіне 1-қосымша, 5.4.1-сурет).

2006 жылы нақты сектордағы кәсіпорындардың кредиттерінің ЖІӨ-ге қатысты көлемі өткен жылғы осындай көрсеткішпен салыстырғанда 25,3%-дан 32,4%-ға дейін көтерілді, жеке тұлғалардың кредиттерінің ЖІӨ-ге қатысты көлемі осындай кезеңде 8,8%-дан 15,8%-ға дейін өскен болатын (V бөлімнің 5.4.-бөлімшесіне 1-қосымша, 5.4.2-сурет).

Бұл негізінен ипотекалық және тұтынушылық кредиттеу сияқты банктік өнімдері түрлерінің айтарлықтай кеңеюімен байланысты болды. Мәселен, 2006 жыл бойы тұтынушылық кредиттер 777,5 млрд. теңге болып, 2,4 есе өсті, ипотекалық кредиттер 396,1 млрд. теңгеге дейін 79,6% өсті (5.4.2-сурет).

5.4.2-сурет

Жеке тұлғалардың кредиттерінің ЖІӨ-ге шаққандағы динамикасы, %

2006 жылы банктердің шағын кәсіпкерлікке берген кредиттерінің көлемі 861 млрд. теңгеге дейін 83,1 % өсті немесе экономикаға берілген кредиттің жалпы көлемінің 18,4% құрады.

2006 жылғы желтоқсанда жеке тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2005 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 19,7%-дан 18,0%-ға дейін төмендеді, ал заңды тұлғаларға берілген кредиттер бойынша 13,0%-дан 12,2%-ға дейін төмендеді (V бөлімнің 5.4.-бөлімшесіне 1-қосымша, 5.4.3-сурет).

5.5. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы

2006 жылы Қаржы министрлігі қазынашылық міндеттемелерді шығаруды көбейтті, бұл, ең алдымен, Ұлттық қордың жұмыс істеудің жаңа тетігін енгізуге орай бюджетті қаржыландырудың күтілген тапшылығына байланысты болды.

Эмиссияның негізгі көлемі бірінші жартыжылдыққа тиесілі болғанда, эмиссиялар жүргізу 2005 жылмен салыстырғанда есепті кезеңде неғұрлым қалыпты болды және эмиссиялар үнемі тоқсан сайын жүргізілді. Бұл ретте тек орта мерзімді және ұзақ мерзімді қазынашылық міндеттемелер, сондай-ақ жинақтаушы зейнетақы қорларының портфельдерін қалыптастыруға арналған ұзақ мерзімді жинақтаушы қазынашылық міндеттемелер шығарылды.

Қаржы министрлігінің қазынашылық міндеттемелерін шығару көлемі 2006 жылы 155,3 млрд. теңге болды, бұл өткен жылғы көлемнен 26,5% көп.

2006 жылы Қаржы министрлігінің бағалы қағаздарын орналастыру бойынша барлығы 17 аукцион жүргізілді, онда 3 және 4 жылдық МЕОКАМ, 6, 7, 8, 9 және 10 жылдық МЕУКАМ, сондай-ақ 10 және 15 жылдық МЕУЖКАМ орналастырылды. 2005 жылмен салыстырғанда аукциондар санының өсуі (2005 жылы 7 аукцион болды) байқалады, бұл ретте қазынашылық міндеттемелерді бір аукционға орналастыру көлемі бұрынғы деңгейде қалды.

Осылайша Қаржы министрлігі қысқа мерзімді бағалы қағаздарды айналысқа шығаруды тоқтатып, өзінің бағалы қағаздарының дюрациясын көбейтті және сонымен бір мезгілде ұзақ мерзімді қағаздардың түрлері бойынша эмиссияларды ұлғайту есебінен айналыстағы бағалы қағаздардың көлемін ұлғайтты. Мәселен, есепті кезеңде 6, 7, 8, 9 және 10 жылдық МЕУКАМ сияқты қағаздарды шығару қосылды.

2006 жылдың аяғындағы жағдай бойынша айналыстағы қазынашылық міндеттемелердің құрылымы мынадай түрде берілген: айналыстан қысқа мерзімді қазынашылық міндеттемелер және орташа мерзімді индекстелген қазынашылық міндеттемелер, орташа мерзімді МЕОКАМ (айналыс мерзімі 1 жылдан 5 жылға дейін) – 42,5%, индекстелгендерді қоса алғанда, ұзақ мерзімді МЕУКАМ (айналыс мерзімі 5 жылдан астам) – 33,7%, ұзақ мерзімді жинақ МЕУЖКАМ (айналыс мерзімі 5 жылдан астам) – 23,8% шықты.

2006 жыл бойы 4 жылдық МЕОКАМ бойынша кірістіліктің өсуі байқалды, ол 2006 жылғы мамырдағы 3,57%-дан 2006 жылғы қыркүйекте 5,99%-ға дейін өсті. Бағалы қағаздардың қалған түрлері бойынша кірістілік өзгерген жоқ және мынадай деңгейде қалыптасты: 3 жылдық МЕОКАМ бойынша – 3,38%, 6 жылдық МЕУКАМ бойынша – 6,50%, 7 жылдық МЕУКАМ бойынша – 3,94%, 8 жылдық МЕУКАМ бойынша – 4,34%, 9 жылдық МЕУКАМ бойынша – 6,38% және 10 жылдық МЕУКАМ бойынша – 5,57%.

Бұл ретте Қаржы министрлігінің бағалы қағаздары бойынша кірістіліктің нарықтық негізде қалыптасатындығын ескеру қажет және оның өсуі, ең алдымен, Ұлттық Банктің құралдары (қысқа мерзімді ноталар, депозиттер) бойынша кірістіліктің өсуіне себепші болды.

10 және 15 жылдық МЕУЖКАМ бойынша купонның белгіленген ставкасы орналастыру кезінде 0,01% болды. МЕУЖКАМ-ға салынған ақшаны индекстеу орналастыру кезінде белгіленген купон мен аяқталған купондық кезеңдегі инфляцияның индексі сомасынан алынған индекстелген купонды есептеу арқылы жүргізіледі.

Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын негізгі борыш бойынша өтеу 2006 жылы 83,7 млрд. теңге болды.

Нәтижесінде Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі 2005 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 2006 жылғы желтоқсанның аяғында 368,3 млрд. теңгеге дейін 23,9% ұлғайды.

2006 жылы қысқа мерзімді ноталарды шығару көлемі 3827,0 млрд. теңге болды, бұл өткен жылға қарағанда 2 есе көп.

Ұлттық Банктің 2006 жылғы ноталарын өтеу, сыйақы төлеуді қоса алғанда 3464,9 млрд. теңге болды. Нәтижесінде айналыстағы ноталар көлемі 2006 жылдан бастап 3,3 есе ұлғайды және 533,1 млрд. теңге болды. Сондай-ақ ноталар бойынша кірістілік ұлғайды: 2005 жылғы 2,31%-дан бастап 2006 жылы 3,62%-ға дейін (бір жылғы орташа алынған тиімді кірістілік).

VI. ТӨЛЕМ ЖҮЙЕЛЕРІ

Ұлттық Банк 2006 жылы Қазақстанның төлем жүйелерін ғылыми және техникалық прогресс саласындағы соңғы жетістіктерге сәйкес одан әрі жетілдіру мен дамыту және төлемдер және ақша аударымдары саласындағы нормативтік құқықтық актілерді жетілдіру жұмысын жалғастырды. Төлем жүйелерінің техникалық инфрақұрылымын жетілдіру,

төлемдер мониторингі және тәуекелдерді басқару тетіктерін жетілдіру жұмысы үнемі жүргізіледі.

Халықаралық қаржы ұйымдарымен және шетелдік орталық банктермен өзара іс-әрекет шеңберінде 2006 жылғы қыркүйекте Алматы қаласында Ұлттық Банк орталық (ұлттық) банктер өкілдерінің төлем жүйелері жөнінде алтыншы кездесуін ұйымдастырып, өткізді. Төлем жүйелері жөніндегі кездесуге ТМД, Чехия, Польша, Латвия, Түркия, Австрия, Германия, Италия, Жапония елдерінің орталық банктерінің, сондай-ақ Мемлекетаралық банктің және Халықаралық есеп айырысу Банкінің Төлемдік және есеп айырысу жүйелері жөніндегі комитетінің өкілдері қатысты. Осындай кездесулер өткізудің мақсаты тәжірибе алмасу және төлем жүйелерінің тиімді жұмыс істеуін және дамуын қамтамасыз ету саласындағы өзекті проблемаларды және қазіргі заманғы үрдістерді, сондай-ақ орталық (ұлттық) банктер қызметінің басым бағыттарын бірлесіп талқылау болып табылады. Сондай-ақ Ұлттық Банктің өкілдері Дүниежүзілік Банк (Австралия, Сидней қаласы) ұйымдастырған «ТМД елдеріндегі төлем жүйелері және бағалы қағаздарды есептеу жүйесі саласындағы бастама» деп аталған III форумға қатысты.

2006 жылы Ұлттық Банк банктердің клиенттеріне тағайындайтын банк шоттарының құрылымын қайта қалыптастыру жұмысын жалғастырды. Клиенттің банк шотын халықаралық стандарттарға сәйкес бірыңғай құрылымға көшіру мақсатында «Клиенттің шотын ашу (жабу) кезінде банк тағайындайтын банк шотының бірыңғай құрылымы туралы» Ұлттық Банк Басқармасы қаулысының жобасы, сондай-ақ банк клиентінің банк шотының бірыңғай құрылымға көшуіне байланысты дайындық іс-шараларын өткізуді көздейтін мемлекеттік органдардың тиісті бірлескен нормативтік құқықтық актісінің жобасы әзірленді.

ЕурАзЭҚ-на қатысушы мемлекеттердің жалпы төлемдік-есеп айырысу жүйесін құру саласында 2006 жылы Мемлекетаралық банкпен өзара іс-әрекет жөніндегі жұмыс жалғасты. Мемлекетаралық банкпен жалпы төлемдік-есеп айырысу жүйесіне қатысу мәселелері жөнінде келісім жасау мүмкіндігін айқындау мәніне ұлттық нормативтік-құқықтық базаға талдау жүргізілді, сондай-ақ Еуразиялық экономикалық қоғамдастыққа қатысушы мемлекеттердің төлемдік-есеп айырысу жүйесінде пайдалану үшін валюта бағамдарын белгілеу тетігіне қатысты құжаттар қаралды.

Төлем жүйелерінің үздіксіз жұмыс істеуін қамтамасыз ету жөніндегі функцияларды, елдің алтынвалюта активтерін және Қазақстан Республикасының Ұлттық қорын басқаруды тиімді орындау мақсатында Астана қаласында негізгі орталық тұрған ауданда штаттан тыс және апат ахуалдар туындаған жағдайда Ұлттық Банктің және төлем жүйелерінің үздіксіз жұмыс істеуіне кепілдік беретін Ұлттық Банктің резервтік орталығын құру бойынша дайындық жұмыстары жүргізілді. Осы жұмысты жүргізу шеңберінде Ұлттық Банктің жаңа резерв орталығын құру тұжырымдамасы әзірленіп, қабылданды, ол резервтік орталықты құру және пайдалану қызметінің негізгі бағыттарын, сондай-ақ осы орталықтың үйін салуға қойылатын жалпы талаптарды айқындайды.

Ұлттық Банк жоғарыда аталған жобалармен жұмыс істеуден басқа 2006 жылы «Қазақстан Республикасының Электрондық Үкіметін» құру шеңберінде «төлем шлюзін» құруға ерекше көңіл бөлді. «Төлем шлюзі» жобасын іске асыру бойынша ұсыныстар әзірлеу және қажетті іс-шараларды жүзеге асыру мақсатында Ұлттық Банк, Қазақстан Республикасы Ақпарат және байланыс агенттігі, «Ұлттық ақпараттық технологиялар» АҚ, «Ұлттық процессинг орталығы» АҚ және «Ұлттық Банктің Қазақстан банкаралық есеп айырысу орталығы» РМК өкілдерінен жұмыс тобы құрылды. Көрсетілген жұмыс тобының қызметі шеңберінде бірлескен іс-шаралар жоспарын дайындау, сондай-ақ «төлем шлюзі» автоматтандырылған жүйесін құру жөніндегі алдын-ала жобалау жұмыстарын жүргізуге арналған техникалық ерекше нұсқаманың жобасын әзірлеу бойынша ұйымдастыру жұмысы жүргізілді.

Тұтастай алғанда 2006 жылы ел экономикасының одан әрі даму жағдайларында Қазақстанның төлем жүйелері (Банкаралық ақша аудару жүйесі және Банкаралық клиринг) арқылы жүзеге асырылған қолма-қол жасалмайтын төлемдер санының және көлемінің тиісті

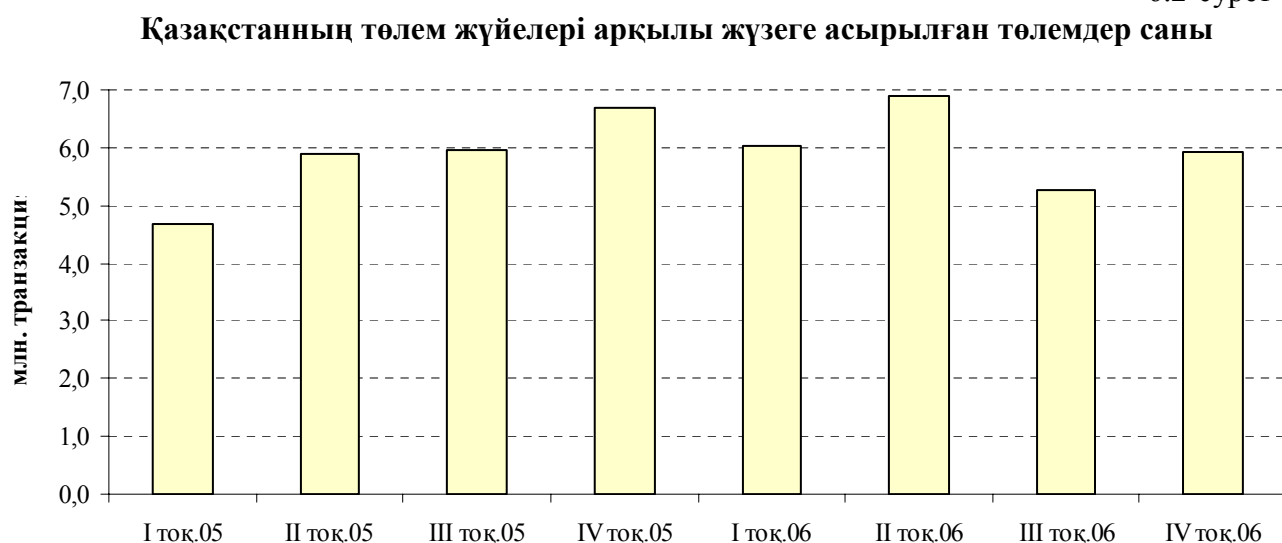
ұлғаюы байқалды. Мәселен, 2006 жылы ұлттық төлем жүйелері арқылы 94 707,1 млрд. теңгеге (751,1 млрд. долл.) 24,1 млн. транзакция жүргізілді (6.1 және 6.2-суреттер).

6.1-сурет

2005 жылмен салыстырғанда қолма-қол жасалмайтын төлемдер сомасы 83,2% (немесе 43 001,4 млрд. теңге) өсті, ал төлемдер саны 3,8% (немесе 878,9 мың транзакцияға) ұлғайды.

6.2-сурет

6.1. Банкаралық ақша аудару жүйесі (БААЖ)

2007 жылғы қаңтардағы жағдай бойынша БААЖ-де 50³ пайдаланушы тіркелді, оның ішінде 34-і екінші деңгейдегі банк және «Қазақстанның Даму Банкі» АҚ, Қаржы министрлігінің Қазынашылық Комитеті, Мемлекетаралық банк және Еуразия даму банкі, Ұлттық Банк және Мемлекеттік жинақтаушы зейнетақы қорының Кастодиан Банкі (Ұлттық Банктің Монетарлық операцияларды есепке алу басқармасы), Мемлекеттік зейнетақы төлеу орталығы (3 шот – зейнетақы төлемдеріне, әлеуметтік есептеулерге және әлеуметтік

³ ҚБЕО сайтында 49 пайдаланушы бар + ҚБЕО КП.

төлемдерге арналған) және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын 7 ұйым.

2006 жылы БААЖ арқылы жалпы сомасы 92 775,8 млрд. теңгеге (735,8 млрд. долл.) 8,3 млн. транзакция жүргізілді. Екінші деңгейдегі банктердің және «Қазақстан Даму банкі» АҚ-ның үлесі 2006 жылы БААЖ арқылы жүргізілген төлемдердің жалпы көлемінің 53% құрады.

2005 жылмен салыстырғанда төлемдер сомасының 84,6% (немесе 42 518,1 млрд. теңге) елеулі өсуі байқалады, бұл ретте төлемдер саны 4,5% (немесе 357,7 мың транзакция) ұлғайды (6.2-сурет). Төлемдер сомасы санының аздап өсімі кезіндегі олардың елеулі өсуі БААЖ-дегі бір төлем құжатының орташа сомасын ірілендірумен сипатталады. Мәселен, БААЖ-дегі бір төлемнің орташа сомасы 2006 жылы 2005 жылмен салыстырғанда 76,6% (немесе 4,9 млн. теңгеге) ұлғайып, 11,2 млн. теңге болды.

Сонымен қатар, жүйедегі өтімділік көлемінің едәуір өсуін атап өткен жөн, бұл пайдаланушылардың қаражатының жетіспеуінен төлемдердің орындалмау тәуекелдерінің төмендеуін қамтамасыз етеді. Мәселен, БААЖ-дегі өтімділіктің орташа күндік көлемі 2005 жылмен салыстырғанда 2,5 есе ұлғайып, 2006 жылы 350,5 млрд. теңге болды. Орта есеппен алғанда бір күнде БААЖ арқылы 2006 жылы 372,6 млрд. теңге сомаға 33,3 тыс. транзакция өтті, бұл саны бойынша 2005 жылғы деңгейден 1,6 мың транзакцияға (немесе 4,9%), сомасы бойынша 171,6 млрд. теңгеге (немесе 85,3%) артық.

БААЖ арқылы елде неғұрлым ірі және басымдылығы жоғары төлемдерді жүргізу осы жүйеге қолма-қол жасалмайтын төлемдердің жалпы сомасының ең көп үлесінің тиесілі болуына себепші болады. Мәселен, 2006 жылы БААЖ арқылы елде қолма-қол жасалмайтын төлемдердің жалпы көлемінің 98,0% және олардың жалпы санының 34,4% өңделді.

БААЖ-нің негізгі функциясына сәйкес пайдаланушылар негізінен осы жүйеге қаржы секторының операциялары бойынша ірі сомаларға мерзімді төлемдерді жібереді. Мәселен, 2006 жылы БААЖ арқылы негізінен банкаралық депозиттермен банктердің және олардың клиенттерінің меншікті қаражатының және аударымдарымен (БААЖ-дегі төлемдердің жалпы сомасының 33,6%), Қазақстан резиденттерінің бағалы қағаздарымен (тиісінше 33,1%) және шетел валютасымен (11,9%) операциялар бойынша төлемдер жүргізілді.

Тиісінше, жүйедегі көлемдердің жалпы ұлғаюына 2005 жылмен салыстырғанда көрсетілген төлемдер көлемінің өсуі көбірек әсер етті. Мәселен, банкаралық депозиттермен және банктердің және олардың клиенттерінің меншікті қаражатының аударымдарымен операциялар бойынша төлемдердің көлемі 2,7 есе, Қазақстан резиденттерінің бағалы қағаздарымен 65,6%, шетел валютасымен және қымбат металдармен 96,6% өсті. Осы төлемдердің көлемінің ұлғаю сомасы БААЖ-дегі төлемдер көлемінің жалпы өсімінің 85,8% болды.

Бұл ретте тауарлар және қызмет көрсетулер үшін төлемдердің көлемі 2006 жылы жүйедегі төлемдердің жалпы көлемінің 11,9% құрады, ал көрсетілген төлемдердің өсімі 2005 жылмен салыстырғанда 48,1% болды.

6.2. Банкаралық клиринг

Банкаралық клирингке қатысушылар саны 2007 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 33 болды, оның 26-ы екінші деңгейдегі банк, Қаржы министрлігінің Қазынашылық Комитеті, Ұлттық Банк, Мемлекеттік жинақтаушы зейнетақы қорының Кастодиан Банкі (Ұлттық Банктің Монетарлық операцияларды есепке алу басқармасы), Мемлекеттік зейнетақы төлеу орталығы (3 шот – зейнетақы төлемдеріне, әлеуметтік есептеулерге және әлеуметтік төлемдерге арналған) және «Қазпочта» АҚ.

Банкаралық клирингтегі төлем құжаттарының саны 2006 жылы 1 931,3 млрд. теңге (15,3 млрд. долл.) сомаға 15,8 млн. құжат болды. Бұл ретте екінші деңгейдегі банктердің клиринг жүйесінде өңделген төлем құжаттарының жалпы сомасындағы үлесі 73,3% болды.

2005 жылмен салыстырғанда Банкаралық клирингтегі құжаттар саны 3,4% немесе 521,2 мың құжатқа өсті, ал төлемдер сомасы 33,4% немесе 483,2 млрд. теңгеге ұлғайды.

Төлемдер санының салыстырмалы түрде аздап өсуіне клиринг жүйесіндегі Ұлттық Банк белгілеген бір төлемнің ең көп сомасының 3 млн. теңгеден 5 млн. теңгеге дейін ұлғаюы, сондай-ақ Мемлекеттік зейнетақы төлеу орталығының жаңа жұмыс тетігіне өтуімен байланысты клиринг жүйесінен зейнетақы төлемдерінің әкетілуі себепші болды.

5 млн. теңгеге дейінгі сомаға бөлшек төлемдердің есебі жүзеге асырылатын банкаралық клирингте 2006 жылы қолма-қол жасалмайтын төлемдердің жалпы санының 65,6% жүргізілді, оның сомасы осы төлемдердің жиынтық көлемінің 2,0% құрады. Бұл ретте клиринг жүйесіндегі бір төлемнің орташа сомасы 2005 жылмен салыстырғанда 29,0% ұлғайды және 2006 жылы 122,2 мың теңге болды. 2006 жылы клиринг жүйесі арқылы өңделген төлем құжаттарының (жалпы санының 64,5%) ең көп санын 10 мың теңгеге дейінгі сомадағы төлемдер құрайтынын атап өткен жөн.

Клиринг жүйесі арқылы 2006 жылы орта есеппен алғанда бір күнде 7,8 млрд. теңге сомаға 63,5 мың құжат өтті, бұл 2005 жылғы деңгейден төлемдер саны бойынша 2,3 мың транзакция немесе 3,8% және төлемдер сомасы бойынша - 2,0 млрд. теңгеге немесе 33,9% көп.

2006 жылы клиринг жүйесіндегі төлемдердің ең көп үлесі тауарлар және материалдық емес активтер (жүйедегі төлемдердің жалпы көлеміндегі үлесі - 30,7%), көрсетілген қызметтер (үлесі 25,1%), бюджетке төлемдер (бюджетке салық және басқа да міндетті төлемдер төлеу) және бюджеттен төлемдер (үлесі 27,0%) үшін есеп айырысулар бойынша шаруашылық жүргізуші субъектілердің төлемдеріне тиесілі болды.

Банкаралық клирингтегі төлемдер көлемінің өсуі 2006 жылмен салыстырғанда негізінен тауарлар және материалдық емес активтер (42,1%), көрсетілген қызметтер (41,3%) және бюджетке төлемдер және бюджеттен төлемдер (42,0%) көлемінің ұлғаюынан болды. Төлемдердің көрсетілген түрлерінің ұлғаю сомасы Банкаралық клирингтегі төлемдер көлемінің жалпы өсімінің 83,5% болды.

6.3. Төлем құралдары

2006 жылы екінші деңгейдегі банктер және «Қазпочта» АҚ 5.3.1-кестеде берілген төлем құралдарын пайдалана отырып, 71 038,8 млрд. теңге (563,4 млрд. долл.) сомаға 106,0 млн. транзакция жүргізді.

Тұтастай алғанда төлем құралдарын пайдаланудың ұлғайғаны байқалады. Мәселен, 2005 жылмен салыстырғанда 5.3.1-кестеде көрсетілген төлем құралдарын пайдалана отырып жүргізілген төлемдер саны 21,0 млн. транзакцияға немесе 24,7%, ал төлемдер сомасы – 23 404,1 млрд. теңгеге немесе 49,1% ұлғайды.

5.3.1-кесте

Төлем құралдарын пайдалану туралы мәліметтер

(мың транзакция және млрд. теңге)

Төлем құралы	2005 жыл		2006 жыл		Өзгеруі	
	Саны	Сомасы	Саны	Сомасы	Саны	Сомасы
Төлем тапсырмасы	30 453,6	44 929,3	30 870,4	67 904,0	1,4%	51,1%
Төлемдік талап-тапсырма	120,1	217,2	135,5	42,1	12,8%	-80,6%
Инкассалық өкімдер	301,2	140,7	341,9	317,9	13,5%	2,3 есе
Орындалған аккредитивтер	5,2	906,8	14,2	350,1	2,7 есе	-61,4%
Төлем карточкалары	49 820,4	848,7	66 826,5	1 241,8	34,1%	46,3%
Басқа құралдар ⁴	4 330,1	592,0	7 853,7	1 182,9	81,4%	99,8%
Жалпы қорытынды	85 030,6	47 634,7	106 042,2	71 038,8	24,7%	49,1%

⁴ Басқа төлем құралдарына тауарлар мен қызмет көрсету үшін есеп айырысуларға арналған чектер, банк шотын тікелей дебеттеу қосылады.

Төлем карточкалары. 2006 жылы төлем карточкалары бөлшек қолма-қол жасалмайтын есеп айырысуларды жүзеге асыруға арналған құрал ретінде банктік қызмет көрсетудің қазақстандық нарығында өзінің позицияларын нығайтуды жалғастырды.

Мәселен, соңғы жылдары төлем карточкалары нарығында клиенттер үшін ұсынылатын қызмет көрсету бөлігі елеулі кеңейді, жаңа карточкалық өнімдер ендірілуде, төлем карточкаларының халықтың арасында танымал болуы өсіп келеді. Мәселен, 2006 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша бір төлем карточкасы орта есеппен 5 адамға тиесілі болғанда, қазіргі уақытта орта есеппен бір төлем карточкасы республиканың 4 адамына тиесілі.

Бүгінгі күні нарықта халықаралық және жергілікті төлем жүйелерінің төлем карточкаларының көбі ұсынылған. Жергілікті төлем жүйелерінің карточкаларына Altyn Card, SmartAlemCard, Каспийский, KazCard жүйелерінің карточкалары, Қазақстан Ситибанкінің және Цесна Банктің жергілікті карточкалары, ал халықаралық төлем жүйелерінің карточкаларына - Visa International, Europay International, American Express International, China Union Pay және Diners Club International жатады.

2007 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 19 екінші деңгейдегі банк және «Қазпочта» АҚ төлем карточкаларының эмитенттері болып табылады.

2007 жылғы 1 қаңтардағы айналыста жүрген төлем карточкаларының барлық саны 4,10 млн. бірлік болды, бұл 2006 жылғы тиісті кезеңдегі деңгейден 27,5% артық. Осы карточкаларды ұстаушылардың саны 27,9% ұлғайды және 2007 жылғы 1 қаңтарда 3,93 млн. адам немесе елдегі экономикалық белсенді халықтың жалпы санының 49% (салыстыру үшін, 2006 жылғы 1 қаңтарда осы арақатынас 39% болды) болды. Бұрынғысынша, елдегі ең танымал карточкалар халықаралық төлем жүйелерінің Visa International карточкалары болып табылады, қазіргі уақытта оны Қазақстан тұрғындарының 19,5% пайдаланады. Жергілікті карточкалардың арасында Altyn жүйесінің карточкалары барынша кең таралған, елдегі тұрғындардың 0,7% олардың ұстаушылары болып табылады.

Қазақстанда 2007 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша төлем карточкаларын ақы төлеуге қабылдайтын 5 338 сауда кәсіпорындары жұмыс істейді (өсуі 2006 жылғы осы кезеңмен салыстырғанда 55,8%), олар төлем карточкаларына қызмет көрсетуге арналған жабдықты 7 397 сауда нүктелеріне (өсуі 54,1%) орналастырды. Төлем карточкаларына қызмет көрсету үшін 2 267 банкомат (2006 жылғы 1 қаңтардағы жағдаймен салыстырғанда 34,0% немесе 575 бірлікке өскен), 10 833 сауда терминалы (53,7% немесе 3 783 бірлікке өскен) және 1 317 импринтер (8,2% немесе 118 бірлікке азайған) пайдаланылды.

2006 жылы қазақстандық эмитенттердің төлем карточкаларын пайдалана отырып, 1,2 трлн. теңге (9,8 млрд. долл.) сомаға 66,8 млн. транзакция жүзеге асырылды. 2005 жылмен салыстырғанда транзакциялар саны 34,1%, ал сома – 46,3% ұлғайды.

Бұл ретте соңғы жылдары төлем карточкаларының қазақстандық нарығында қолма-қол ақша беру бойынша операциялар көлемінің өсуімен салыстырғанда қолма-қол жасалмайтын төлемдердің тұрақты басымдықпен өсуі байқалады. Мәселен, 2006 жылы төлем карточкаларын пайдалана отырып тауарлар және қызмет көрсету үшін қолма-қол жасалмайтын төлемдер 140,7 млрд. теңге (1,1 млрд. долл.) сомаға 8,0 млн. транзакция болды, 2005 жылмен салыстырғанда саны бойынша 47,3% және сомасы бойынша 2,1 есе ұлғайды. Бұл ретте карточкаларды пайдалана отырып қолма-қол ақшаны алу бойынша операциялар саны 1,1 трлн. теңге (немесе 8,7 млрд. долл.) сомаға 58,8 млн. транзакция болды, 2005 жылмен салыстырғанда саны бойынша 32,5% және сомасы бойынша 41,1% ұлғайды.

VII. НОРМАТИВТІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚЫЗМЕТ

Заңнаманы жетілдіру мақсатында 2006 жылы валюталық реттеу және бақылау, ақша төлемі мен аударымдары, мемлекеттік сатып алу, қолма-қол ақша айналысы сияқты негізгі мәселелерді (бағыттарды) реттейтін нормативтік құқықтық актілерді жетілдіру бойынша жұмыс жалғасты.

Ұлттық Банк есепті кезеңде Қазақстан Республикасының мынадай 3 Заңын және Қазақстан Республикасы Президентінің 1 Жарлығын және Премьер-министрінің 1 өкімін әзірледі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті 2007 жылғы 19 ақпанда қол қойған «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне миноритарлық инвесторлардың құқықтарын қорғау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының №230-III Заңы;

2. Қазақстан Республикасының Президенті 2006 жылғы 5 шілдеде қол қойған «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне бюджеттік заңнаманы жетілдіру және Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің қызметі жөніндегі мәселелер бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының №165-III Заңы және ол түрлі уақытта енгізілетін кейбір баптарды қоспағанда, 2006 жылғы 1 шілдеде қолданысқа енгізілді;

3. Қазақстан Республикасының Президенті 2007 жылғы 7 шілдеде қол қойған «Қазақстан Республикасының екінші деңгейдегі банктерінде орналастырылған депозиттерге міндетті кепілдік беру туралы» Қазақстан Республикасының №169 Заңы және 2007 жылғы 1 қаңтардан бастап қолданысқа енгізілді;

4. Қазақстан Республикасы Президентінің 2006 жылғы 11 қыркүйекте қол қойған «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің қызметін жетілдірудің кейбір мәселелері туралы» № 117 Жарлығы және ол қол қойылған күнінен бастап қолданысқа енгізілді;

5. Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің 2006 жылғы 16 мамырда қол қойған «Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің 2005 жылғы 12 желтоқсандағы № 345-ө өкіміне өзгеріс енгізу туралы» № 122-ө өкімі.

Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде Ұлттық Банктің:

- Ең төменгі резервтік талаптар туралы ережеге;

- «жалпы сақтандыру» саласындағы сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша; - Қазақстан Республикасы қаржы нарығының жекелеген субъектілері жүзеге асыратын сатып алынған борыштық бағалы қағаздармен; - Қазақстан Республикасының жинақтаушы зейнетақы қорлары жүзеге асыратын зейнетақы активтерімен операцияларды бухгалтерлік есепке алуды, сондай-ақ қосалқы бухгалтерлік есепке алуды және сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдарының және жинақтаушы зейнетақы қорларының автоматтандырылған ақпарат жүйесіне енгізілген Бас бухгалтерлік кітапты жүргізуге;

- Қазақстан Республикасы қаржы нарығының жекелеген субъектілері үшін; - екінші деңгейдегі банктердің, кредиттік серіктестіктердің және ипотекалық компаниялардың Бас бухгалтерлік кітабын жасауға арналған шоттары нақтыланған; - екінші деңгейдегі банктердегі, кредиттік серіктестіктердегі және ипотекалық компаниялардағы бухгалтерлік есеп шоттарының үлгі жоспарына;

- Ұлттық валютаның 1993 жылғы үлгідегі банкноталары мен монеталарын ақша айналысынан шығару ережесіне, Ұлттық валютаның айналыстағы ақша белгілерін олардың дизайны (нысаны) өзгерген жағдайда ауыстыру ережесіне, Ұлттық валютаның банкноталары мен монеталарын Ұлттық Банктің сатып алу және сату ережесіне;

- Банктер арасында, сондай-ақ банктер мен банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдар арасында корреспонденттік қатынастарды белгілеу ережесіне, Ұлттық Банк филиалдарының екінші деңгейдегі банктерге және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарға кассалық қызмет көрсеткені үшін ақы алу ережесіне, Екінші деңгейдегі банктерде және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарда касса операцияларын жүргізу ережесіне, Қазақстан Республикасының банктерінде клиенттердің банктік шоттарын ашу, жүргізу және жабу тәртібіне, Ұлттық Банкте банк шоттарын жүргізу және инкассалық өкімдерді орындау мәселелеріне;

- Ұлттық қордың инвестициялық операцияларын жүзеге асыру ережесіне, Ұлттық қордың активтерін сыртқы басқарушыларды таңдау ережесіне;

- банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарға төлем карточкаларын шығаруға лицензия беру, беруден бас тарту, тоқтата тұру және кері қайтаруға; Қазақстан Республикасының мемлекеттік жіктеушісін – төлем мақсаттарының бірыңғай жіктеушісін қолдану ережесіне; «Ұлттық Банктің Қазақстан банкаралық есеп айырысу орталығы» шаруашылық жүргізу құқығы бар республикалық мемлекеттік кәсіпорнының төлем жүйесін пайдаланушының жұмыс орнының қауіпсіздігін қамтамасыз ету ережесіне;

- жинақтаушы зейнетақы қорларының жылдық қаржылық есептілікті ұсыну тәртібіне, нысандарына және мерзімдеріне, сондай-ақ жинақтаушы зейнетақы қорларының айлық қаржылық есептілікті ұсыну тізбесіне, нысандарына және мерзімдеріне;

- ақша-кредит және қаржы шолуын жасау үшін Ұлттық Банкке екінші деңгейдегі банктердің, кредиттік серіктестіктердің және ипотекалық компаниялардың; - банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың; - кредиттік серіктестіктердің және ипотекалық компаниялардың; - арнайы қаржы компаниясының есептілікті ұсыну тізбесіне, нысандарына және мерзімдеріне;

- Қазақстан Республикасында валюталық операцияларды жүзеге асыру ережесіне; Қазақстан Республикасында қолма-қол шетел валютасымен айырбастау операцияларын ұйымдастыру ережесіне; Қазақстан Республикасында экспорттық-импорттық валюталық бақылауды ұйымдастыруға және т.б. қатысты 36 нормативтік құқықтық актісі тіркелді.

2006 жылы Ұлттық Банк Қазақстан Республикасының Үкіметі қаулыларының, Премьер-Министрі өкімдерінің, басқа да министрліктер, ведомстволар және Ұлттық Банк әзірлеген өкімдік және басқа да құқықтық актілердің 100 жобасы бойынша құқықтық сараптама жүргізді.

VIII. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ БАНКТІҢ АҚПАРАТТЫҚ-ТҮСІНДІРУ ҚЫЗМЕТІ

8.1. Халықаралық ынтымақтастық

Алыс шет елдермен ынтымақтастық. 2006 жыл бойы Ұлттық Банк ШЫҰ шеңберінде белсенді жұмыс жүргізді. Ұлттық Банктің өкілдері Сараптама жұмыс тобының отырыстарына ШЫҰ Даму қорын қалыптастыру жұмыс істеу қағидаттары, ШЫҚ-на мүше мемлекеттердің сыртқы экономикалық және сыртқы сауда қызметі, ШЫҚ-на мүше мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктері басшыларының кеңесін құру сияқты және басқа мәселелер бойынша қатысты.

2006 жылы Ұлттық Банк «Қаржы тұрақтылығы» деген Халықаралық Конференция өткізді. Конференцияның жұмысына ТМД, Еуропа, Азия елдерінің ұлттық (орталық) банктерінің, халықаралық қаржы институттарының (Дүниежүзілік Банк, Еуропалық Комиссия, Еуразия даму банкі), Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігінің, сондай-ақ Қазақстан Қаржыгерлері Қауымдастығының өкілдері қатысты. Конференцияда қаржы тұрақтылығын сақтау мақсатында қаржы секторын дамыту және нығайту үшін орталық банктер стратегиясының және саясатының өзекті мәселелері, сондай-ақ қаржы секторының қарқынды даму жағдайындағы банктік дағдарыстарды болдырмау мәселелері талқыланды.

2006 жылы Ұлттық Банк басшылығының Ұлыбритания, Австрия, Швейцария, Чехия, Сингапур, Қытай, Германия, Ресей Федерациясы және т.б. елдерге барлығы 21 сапары ұйымдастырылды.

Ұлттық Банк шетелдік делегацияларды қабылдаумен байланысты хаттамалық іс-шараларды тұрақты ұйымдастырады. Есепті кезеңде 38 кездесу дайындалып, өткізілді.

Халықаралық қаржы ұйымдарымен ынтымақтастық. Ұлттық Банк 2006 жыл ішінде Халықаралық Валюта Қоры, Дүниежүзілік Банк, Еуропа Қайта құру және Даму Банкі секілді халықаралық қаржы ұйымдарымен жұмыс жүргізді.

Ұлттық Банк басшылығы Еуропа Қайта құру және Даму Банкінің Басқарушыларымен жыл сайынғы кездесулерге, Халықаралық Валюта Қорының Бельгия шағын тобының Жыл сайынғы Жиналысына, Дүниежүзілік Банкінің және Халықаралық Валюта Қорының Жыл сайынғы кездесуіне қатысты

Сондай-ақ есепті кезеңде халықаралық қаржы ұйымдарымен, атап айтқанда Азия Даму Банкімен техинкалық көмек мәселелері шешілді.

2006 жылғы 16 және 20 қазан аралығындағы кезеңде Қазақстанның ағымдағы макроэкономикалық ахуалын және экономикалық саясат мәселелерін талқылау үшін Қазақстанда Халықаралық Валюта Қорының кезекті миссиясы болды. Миссия нәтижелері бойынша Қазақстан Республикасының жүргізіп отырған саясатына оң баға беріліп, маңызды ұсыныстар айтылды.

ТМД елдерімен ынтымақтастық. 2006 жылы Ұлттық Банк ТМД елдерімен екіжақты ынтымақтастық бағыттары бойынша жұмыс жүргізді. Мәселен, есепті кезеңде Владимир қаласында Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясы арасындағы Банкаралық және инвестициялық ынтымақтастық жөніндегі шағын комиссияның 6-отырысы болып өтті.

2006 жылы Ұлттық Банк ЕурАзЭҚ қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктері басшыларының кеңесі (бұдан әрі – Кеңес) шеңберінде жұмыс жүргізді, нәтижесінде Кеңес туралы келісімге өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы хаттамаға қол қойылды, сондай-ақ ЕурАзЭҚ елдерінің қаржы нарықтары жай-күйінің бірыңғай көрсеткіштерінің тізбесі бекітілді.

Сондай-ақ Ұлттық Банк ЕурАзЭҚ мүше мемлекеттердің интеграцияланған валюталық рыногын ұйымдастыру саласындағы ынтымақтастығы туралы келісімнің күшіне енуі жөніндегі мемлекетішілік рәсімдерді жүргізді.

Өткен кезеңде Интеграциялық Комитеттің және Тұрақты өкілдер комиссиясының барлығы 6 отырысы өтті.

Сонымен қатар Ұлттық Банк Еуразия даму банкінің құрылтай құжаттары бойынша жұмыс жүргізді. 2006 жылғы 16 мамырда Қазақстан Республикасы Үкіметінің «Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Еуразия даму банкі арасындағы Еуразия даму банкінің Қазақстан Республикасының аумағында болуы шарттары туралы келісімге қол қою туралы» қаулысы қабылданды.

Сондай-ақ 2006 жылы Ұлттық Банк 1992-1993 жылдардағы сауда-экономикалық қарым-қатынастар нәтижесінде туындаған Қазақстан мен Әзірбайжан, Беларусь, Молдова, Грузия, Латвия, Түрікменстан, Украина арасындағы борыштық міндеттемелерді реттеу мәселесін шешті.

Ұлттық Банктің БЭК шеңберіндегі жұмысы жалғастырылды. Ұлттық Банк БЭК шеңберіндегі мынадай үш Келісімге қол қою жөнінде мемлекетішілік рәсімдер жүргізілді: БЭК құру туралы келісімге қатысушы мемлекеттер арасындағы шекарадан өтетін жеке тұлғалардың валютаны алып өту тәртібі туралы келісім, Ақша-кредит және валюта саясатын жүргізуге арналған бірыңғай тәсілдер туралы келісім және Біртұтас экономикалық кеңістік құру туралы келісімге қатысушы мемлекеттер аумағындағы инвестициялық қызмет пен капиталдың еркін қозғалысының негіздері туралы келісім.

Ақша-кредит саясатының мәселелері бойынша техникалық көмек. 2006 жылғы қазанда USAID тарапынан Ұлттық Банкке консультациялық көмек көрсетілді. Ұлттық Банктің ақша-кредит саясаты саласындағы қызметін жетілдіру мақсатында Экономикалық даму жөніндегі Қазақстан-Америка бағдарламасы шеңберінде Ұлттық Банкте USAID консультанты Дэвид Кемме эконометрикалық үлгілерді инфляциялық таргеттеуді болжау кезінде Ұлттық Банкте пайдаланудың теориясы мен практикасы жөнінде екі апталық семинар өткізді.

8.2. Ұлттық Банктің ақпараттық-түсіндіру қызметі

Ұлттық Банктің ақша-кредит саясатының статистикалық деректері, нормативтік құқықтық актілері, талдау материалдары туралы шетелдік және республикалық мемлекеттік

және қаржы құрылымдарын ақпараттандыру мақсатында Ұлттық Банктің мынадай мерзімді ресми басылымдарының шығарылуы жалғастырылды: Қазақстан Ұлттық Банкінің Хабаршысы, Вестник Национального Банка Казахстана, Статистикалық Бюллетень/Статистический Бюллетень, Statistical Bulletin, ҚР Төлем балансы, Платежный баланс и внешний долг Республики Казахстан, Экономикалық Шолу/Экономическое Обозрение, Инфляцияға шолу/Обзор инфляции, Inflation review, Ұлттық Банктің қазақ, орыс, ағылшын тілдеріндегі жылдық есебі, Ұлттық Банктің нормативтік-құқықтық актілерінің жинақтары.

Ақша-кредит саясатының негізгі бағыттарын және Ұлттық Банк қызметінің басқа да мәселелерін түсіндіру мақсатында республикалық және шетелдік баспасөз ақпарат құралдарында 4 405 материал ұйымдастырылды, оның ішінде баспа басылымдарында – 2 805, ақпарат агенттіктерінің жолақтарында – 1 235, телевидениеде – 293, интернет-сайттарда – 72.

Есепті кезеңде «Егемен Қазақстан» газетінде мемлекеттік тілде 4 беттік «Ұлттық Банк хабарлайды, түсіндіреді, түсініктеме береді», «Казахстанская правда» газетінде орыс тілінде 8 беттік «Национальный Банк информирует, разъясняет, комментирует» жарияланды, оларда халық үшін ақша-кредит саясаты, валюталық реттеу, төлемдер жүйесі, ұлттық қор, ипотекалық кредиттеу, ақша айналысы мәселелері түсіндірілді.

Қазақстан Республикасының шет елде оң беделін қалыптастыру, сондай-ақ ақша-кредит саясатының негізгі бағыттарын және еліміздің қаржы секторының жай-күйін түсіндіру мақсатында «Institutional Investor» журналында ақпараттық материалдар бар 9 арнайы бет орналастырылды.

Жүргізіліп жатқан экономикалық реформаларды түсіндіру және халықтың Қазақстан Республикасының қаржы жүйесіне деген сенімін нығайту үшін 2006 жылғы қаңтардан «31 арна» ТРК-да Ұлттық Банктің «Теңге аумағы» деген апталық ақпараттық-талдау бағдарламасы шығады. Тұтастай алғанда бағдарлама ақпараттық-талдау бағдарламасы болып табылады және қаржы-экономикалық нарықтардағы жаңалықтар мен үрдістерден хабардар етеді.

10 баспасөз-конференциясы, соның ішінде біреуі «Мемлекеттік жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ-мен бірлесіп ұйымдастырылды.

Есепті кезең ішінде Ұлттық Банктің ресми қайта қаржыландыру ставкасын белгілеу туралы, қаржы нарығының ағымдағы жай-күйі туралы, халықаралық резервтер мен ақша базасы туралы, Ұлттық Банктің 2005 жылғы есебін мақұлдау туралы 35 баспасөз-релизі жарияланды.

Қазақстан Республикасының халқына қолданыстағы ұлттық валюта банкноталарын алдағы уақытта жаңа дизайндағы банкноталарға ауыстыру тәртібі туралы ақпаратты жеткілікті түрде жеткізу мақсатында Ұлттық Банк әзірленген коммуникациялық стратегияға және оны іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарына сай, осы жұмысқа республиканың түрлі бұқаралық ақпарат құралдарын тарта отырып, кең көлемде ақпараттық-түсіндіру қызметін жүргізді.

Әлеуметтік ролик пен бейнефильмді жасау әрі шығару, республикалық және аймақтық теле-радио арналарында және баспасөз бұқаралық ақпарат құралдарында көрсетілген тақырып бойынша ақпараттық-түсіндіру материалдарын орналастыру осы жұмыстың негізгі құрамдас бөліктері болды. Ақпараттық стратегияның іске асыру шеңберінде Ұлттық Банктің тапсырысы бойынша қолданыстағы ұлттық валюта банкноталарын алдағы уақытта жаңа дизайндағы банкноталарға ауыстыру тәртібін түсіндіру мақсатында мемлекеттік және орыс тілдерінде ұзақтығы 30 секундтық бейнеролик пен ұзақтығы 5 минуттық бейнефильм түсірілді.

Бейнефильм мен бейнеролик «Хабар», «Қазақстан» «31 арна», «Астана», «Алматы» телеарналарында, сондай-ақ облыстық және аймақтық деңгейдегі телеарналарда таңертеңгі және кешкі жаңалықтар бағдарламаларында көрсетілді.

Сондай-ақ халыққа жаңа банкноталарды және оларды қалдан жасаудан қорғайтын қорғаныш құралдарымен таныстыру үшін ақпараттық компания өткізілді, плакаттар, парақшалар және брошюрлар таратылды. Жаңа банкноттарға ғана арналған www.tenge2006.kz жеке веб-сайт ашылды.

2006 жылы қыркүйек, қазанда бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдері, Парламент Сенатының және Мәжілісінің депутаттары үшін жаңа банкноталарды таныстыру ұйымдастырылды және өткізілді.

«Егемен Қазақстан» және «Казахстанская правда» республикалық газеттерінде жаңа дизайндағы банкноталар туралы арнайы беттер жарияланды.

«Егемен Қазақстан» және «Казахстанская правда», «Время» республикалық газеттерінде жаңа үлгідегі банкноталардың суреті бар түрлі-түсті қосымша беттер, айырбастау ережелері жарияланып, қорғаныш элементтері сипатталды.

IX. БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕПТІ ЖӘНЕ ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІКТІ ЖЕТІЛДІРУ

2006 жылы Ұлттық Банк экономикасы дамыған түрлі елдердің тәжірибесін, қаржылық есептіліктің шетелдік стандарттарын зерттеу бойынша, халықаралық деңгейдегі аудиторлық компаниялардың өкілдерімен дөңгелек үстелдерді ұйымдастыру бойынша мақсатты жұмысты жүргізіп, оның нәтижелері бойынша қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарының (ҚЕХС) талаптарына сәйкес бухгалтерлік есеп пен қаржылық есептілік мәселелері бойынша қолданыстағы нормативтік құқықтық актілерді және ұсынымдарды жетілдіру жұмысын жалғастырды. Атап айтқанда, жинақтаушы зейнетақы қорларының, сақтандыру ұйымдарының, кредиттік серіктестіктердің, ипотекалық компаниялардың және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың қаржылық есептілік нысандары жетілдірілді.

ҚЕХС сәйкес операцияларды есепке алу әдістері мен қағидаттарын зерттеу негізінде Жинақтаушы зейнетақы қорларының зейнетақы активтерімен жүзеге асыратын операцияларын есепке алу жөніндегі нұсқаулық әзірленді, сондай-ақ Қаржы нарығының жекелеген субъектілері сатып алынған борыштық бағалы қағаздармен операциялардың бухгалтерлік есебін жүргізу жөніндегі нұсқаулыққа және екінші деңгейдегі банктердегі, кредиттік серіктестіктердегі, ипотекалық компаниялардағы бухгалтерлік есеп шоттарының үлгі жоспарына өзгерістер мен толықтырулар енгізілді.

Қазақстан Республикасы қаржы ұйымдарының ҚЕХС қолдану тиімділігіне талдау жасалды, ол үшін екінші деңгейдегі банктердің 2005 жылғы қаржылық есептілігі бойынша аудиторлық қорытындылар зерделенді. Зерделеу нәтижесінде қаржы компанияларының бүгінгі күні жасап, жариялап жүрген есептілігі халықаралық қаржы институттарының және басқа да пайдаланушылардың ұсынылатын ақпараттың толықтығы мен сапасына қоятын қазіргі заманғы барлық талаптарына сәйкес келетіндігі атап өтілді, сонымен бірге оны халықаралық аудиторлық ұйымдар да ҚЕХС барлық талаптарына жауап беретін ретінде растап отыр, бұл маңызды әрі елеулі жетістік болып табылады.

Сонымен бірге республиканың қаржы ұйымдарының ҚЕХС толық пайдалануын қамтамасыз ету мақсатында Ұлттық Банк екінші деңгейдегі банктердің автоматтандырылған ақпараттық жүйесіне қойылатын талаптар әзірленді, олардың орындалуы банктерге операциялардың қосалқы бухгалтерлік есепте жүргізілуін және Бас бухгалтерлік кітапта көрсетілуін автоматтандыруға мүмкіндік берді. Бұл ретте автоматтандырылған жүйеге қойылатын талаптарды одан әрі жетілдіру іс-шараларының шеңберінде қазіргі уақытта екінші деңгейдегі банктерді автоматтандыруға қойылатын жаңа талаптардың жобасы әзірленді. Сонымен бірге 2006 жылы сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдары және жинақтаушы зейнетақы қорлары өздерінің автоматтандырылған ақпараттық жүйелерін Ұлттық Банк белгілеген талаптарға сәйкестендіру жөніндегі жұмыстарын аяқтады.

Дегенмен, республиканың қаржы секторындағы бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік жүйесін реформалау және дамыту ісіндегі айтарлықтай жетістіктерге қарамастан

тиісті шешімдерді қабылдауды талап ететін жекелеген қиындықтар да бар. Қазақстанда ҚЕХС одан әрі дамуы жолындағы қазіргі уақыттағы маңызды мәселелердің бірі қаржы құралдарын шынайы және объективті бағалау проблемасы болып отыр, ол Қазақстан Республикасында бағалы қағаздар нарығының жеткіліксіз деңгейде дамымауымен, заңнамалық базаның жоқтығымен және қаржы құралдарын бағалаудың Қазақстанда қолданылатын әдістерінің жеткіліксіздігімен байланысты.

«Секьюритизация туралы» Қазақстан Республикасы Заңының қабылдануына байланысты арнайы компаниялар үшін Бухгалтерлік есепті жүргізу жөніндегі нұсқаулық, жылдық қаржылық есептілік нысандары әзірленді, сондай-ақ Бухгалтерлік есеп шоттарының үлгі жоспарында қаржы нарығының жекелеген субъектілері үшін жаңа шоттар ашылды.

Заңнамалық деңгейде ҚЕХС қаржы секторына 2003 жылдың 1 қаңтарынан бастап енгізілді, дегенмен оларды қолдану барысында Ұлттық Банк тарапынан консультациялық және әдіснамалық қолдауды қажет ететін сұрақтар үнемі туындап отырады, соған байланысты 2006 жылы банктік кепілдіктермен және кепілхаттармен, хеджерлеу, туынды қаржы құралдарымен операцияларды және шетел валютасымен спот мәмілелерін есепке алу бойынша, тікелей әдіспен № 3 «Ақша қозғалысы туралы есеп» нысанын жасау бойынша ұсынымдар әзірленіп, жолданды.

2006 жылы № 21 «Банктердің қаржылық есептілігі» және № 32 «Жалпы сақтандыру» саласындағы операциялар бойынша сақтандыру қызметін жүзеге асыратын сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдарының қаржылық есептілігі» деген бухгалтерлік есептің қазақстандық стандарттарының күші жойылды, өйткені осы стандарттар ҚЕХС нормаларын қайталап, ҚЕХС реттемеген қандай да бір ережелерді қамтымайды.

Сонымен бірге, 2006 жылы «Бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобаларын және Қазақстан Республикасында бухгалтерлік есепті, қаржылық есептілікті және аудит жүйелерін дамытудың 2007-2010 жылдарға арналған тұжырымдамасын әзірлеуге қатысты, соның барысында Ұлттық Банк қаржы секторындағы бухгалтерлік есепті және қаржылық есептілікті одан әрі дамытудың негізгі бағыттарын белгілеп берді.

Қаржы ұйымдары қызметкерлерінің кәсіби деңгейін арттыру, сондай-ақ қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарын тиімді қолдану мақсатында Ұлттық Банк екінші деңгейдегі банктер, сақтандыру ұйымдары, сондай-ақ жинақтаушы зейнетақы қорлары үшін лекциялар мен семинарлар, ҚазЭУ жанындағы МВА бағдарламасы бойынша Магистратурада оқыту қызметін жүргізді, оның ішінде Қазақстан Республикасының ЖОО-ның оқытушылары үшін семинарлар өткізді.

Сондай-ақ Ұлттық Банк 2006 жылы Бухгалтерлердің Орталық Үйіне Қазақстан Республикасының банк және зейнетақы жүйесінің, сақтандыру және лизинг компанияларының ең үздік бухгалтері атағына конкурстарды ұйымдастыру бойынша әдіснамалық жәрдем көрсетті.

Бұл ретте ҚЕХС Ұлттық Банктің пайдалануы кезінде мемлекеттің орталық банкі қызметінің ерекшелігімен байланысты жекелеген қиындықтар да туындайды.

ҚЕХС ғаламдық сипаттағы қағидаттардан тұрады, оны әзірлеу кезінде негізгі мақсаты әлемде бар барлық операцияларды қамту болды. ҚЕХС жекелеген мекемелерге ғана тән кейбір ерекшеліктерді ескермейді. Елдің орталық банкінің басқа қаржы ұйымдарынан ерекшелігі оның негізгі мақсаты пайда табу емес, мемлекеттің ақша-кредит саясатын әзірлеу әрі жүргізу және қаржы жүйесі тұрақтылығының қамтамасыз етілуіне көмектесу болып табылатындығы белгілі. Соған байланысты Ұлттық Банктің ҚЕХС іс жүзінде жүз пайызын толықтай қолдануы әрқашан да сәйкес келе бермейді.

Соған байланысты Ұлттық Банк шетел валютасын және тазартылған қымбат металдарды қайта бағалауды іске асырылмаған деп тануға қатысты жекелеген ережелерді қоспағанда ҚЕХС талаптарына сәйкес келетін Ұлттық Банктің жаңа редакциядағы есепке алу саясатын әзірлеп, бекітті.

Іске асырылмаған бағамдық қайта бағалауды көрсетудегі мұндай жолдың қолданылуы нетто негіздегі қайта бағалау сомасын Ұлттық Банктің алтынвалюта активтерін қайта бағалау шоттарындағы Ұлттық Банктің меншікті капиталы құрамында көрсетуге әкеледі. Осылайша, жаңа ұстанымға сәйкес валютаның немесе қымбат металдардың бір түрі бойынша қайта бағалау зияндары валютаның немесе қымбат металдардың басқа түрлері бойынша кірістермен өтелетін болады.

Бұл жол капиталдағы қайта бағалауды нетто негізде ғана тану мүмкіндігімен ерекшеленетін Еуропа орталық банктері жүйесінің бухгалтерлік есепті жүргізу қағидаттарына ұқсас.

Х. ҚАРЖЫ МЕКЕМЕЛЕРІНЕ КӨРСЕТІЛЕТІН ҚЫЗМЕТТЕР

10.1. Ұлттық қорды басқару

Ұлттық қор валюталық портфелінің 2006 жылдың 31 желтоқсанындағы жалпы нарықтық құны 14,1 млрд. долларға тең болды, оның ішінде тұрақтандыру портфелі - 2,3 млрд. долл. (16,51%) және жинақтау портфелі — 11,8 млрд. долл. (83,49%). Ұлттық қор портфелінің құрамына кіретін бағалы қағаздардың және басқа да қаржы құралдарының нарықтық құны Ұлттық қордың ABN AMRO Mellon Global Securities Services кастодиан-банкiнiң деректеріне негізделген.

ABN AMRO Mellon Global Securities Services кастодиан-банкiнiң деректері бойынша 2006 жылғы 1 қаңтардан бастап 2006 жылғы 31 желтоқсан аралығындағы кезеңде функционалдық (базалық) валюта – АҚШ долларында есептелген инвестициялық кіріс (іске асырылған және іске асырылмаған) пайда болды, әрі ол 908 740,2 мың долларды құрады. ABN AMRO Mellon Global Securities Services кастодиан-банкiнiң деректері бойынша мәмілелерді жасауға жұмсалған шығындарды есепке ала отырып түзетілген инвестициялық кіріс 2006 жылғы 1 қаңтардан бастап 2006 жылғы 31 желтоқсан аралығындағы кезеңде 904 648,4 мың долл. болды.

Ұлттық қор активтерін басқару кезіндегі кірістілік.

2006 жылғы 1 қаңтардан бастап 31 желтоқсан аралығындағы кезеңде Ұлттық қордың кірістілігі 8,67% болды. Ұлттық қордың құрылуынан бастап 2006 жылғы 31 желтоқсан аралығында кірістілігі 34,46% болды, бұл жылдық көрсеткіште 5,44% құрайды. Кірістілік Ұлттық қордың базалық валютасы – АҚШ долларында есептелді (Х бөлімнің 10.1-бөлімшесіне 1-қосымша, 10.1.1-сурет).

Тұрақтандыру портфелінің 2006 жылғы 1 қаңтардан бастап 31 желтоқсан аралығындағы кірістілігі 4,82% болды, ал осы кезеңде эталондық портфельдің кірістілігі (Merrill Lynch 6-month US Treasury Bill Index) 4,81% құрады. Осылайша тұрақтандыру портфелінің активтерін басқару нәтижесінде 2006 жылы тұрақтандыру портфелінің кірістілігі эталондық портфельдің кірістілігіне тең болды, тиісінше алынған артық кірістілік нольге тең болды.

2006 жылы АҚШ нарығы пайыздық ставкалардың өсуімен сипатталды, бұл мемлекеттік бағалы қағаздарды өтегенге дейінгі кірістіліктің өсуіне, тиісінше бағалардың төмендеуіне әкеліп соқтырды.

2006 жылдың 1 қаңтарынан бастап 31 желтоқсан аралығындағы кезеңде жинақтау портфелінің кірістілігі 8,89% болды. Эталондық портфельдің кірістілігі 2006 жылдың 1 қаңтарынан бастап 31 желтоқсанына дейінгі кезеңде 9,36%⁵ болды. 2006 жылы жинақтау портфелінің үстеме кірістілігі теріс - (-) 0,48% болды (Х бөлімнің 10.1-бөлімшесіне 1-

⁵ 2006 жылғы 1 қаңтардан бастап 22 қыркүйек аралығы;

- 75% - Citigroup облигацияларының композитті индексі (90%-CWGB excluding Japan Index 60% USD hedged және 10%-CWGB Japan Index 60% USD hedged);

- 25% - MSCI World excluding Energy Index акцияларының индексі.

2006 жылғы 1 қазаннан бастап 31 желтоқсан аралығы:

- 75% - Merrill Lynch облигацияларының композитті индексі (45% - ML US Treasury; 30% - ML EMU Direct Govts; 10% - ML UK Gilts; 10% - ML Japan Govts; 5% - ML Australian Govts);

- 25% - акциялардың композитті индексі (45%-S&P500; 30% - DJ STOXX 50 €; 10% - Nikkei 225; 10% - FTSE 100; 5% - S&P/ASX).

қосымша, 10.1.2-сурет).

Мандаттардың барлық түрлері бойынша жинақтау портфелінің активтерін басқару нәтижелері оң болды. Дегенмен, 2006 жылғы кірістіліктің ең үлкен көрсеткішіне «Ауқымды акциялар» мандатының түрі бойынша және «Активтерді ауқымды тактикалық бөлу» мандатының түрі бойынша активтерді басқару нәтижесінде қол жеткізілді. Мысалы, мандаттың бірінші түрі бойынша кірістілік 18,54%, ал мандаттың екінші түрі бойынша кірістілік 2006 жылы 8,69% болды. «Ауқымды облигациялар» мандатының түрі бойынша басқарылатын жинақтау портфелі активтерінің кірістілігі 2006 жылы 5,65% кірістілікті көрсетті (X бөлімнің 10.1-бөлімшесіне 2-қосымша, 10.1.3-сурет).

«Ауқымды облигациялар» мандатының түрі бойынша жинақтау портфелінің активтерін басқару

Мандаттың осы түрі бойынша жинақтау портфелінің активтерін басқаруды Ұлттық Банк дербес те, инвестициялық басқару жөніндегі халықаралық компаниялар да (сыртқы басқарушылар) жүзеге асырды. 2006 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Ұлттық Банктің дербес басқаруындағы мандаттың осы түрі бойынша жинақтау портфелінің активтері 65,35% болды, ал осы қосалқы портфель активтерінің қалған 34,65% сыртқы басқаруда болды (X бөлімнің 10.1-бөлімшесіне 2-қосымша, 10.1.4-сурет).

2006 жылы жинақ портфелі облигацияларының немесе активтерінің қосалқы портфелін басқарудың кірістілігі «Ауқымды облигациялар» мандатының түрі бойынша 5,65% болды. Осы қосалқы портфельдің эталондық портфелінің кірістілігі 6,21%⁶ болды. Сөйтіп, 2006 жылы осы мандат түрін басқару нәтижесінде алынған үстеме кірістілік (-)0,56% құрады.

2006 жылы жинақ портфелінің «Ауқымды облигациялар» мандатының түрі бойынша активтерін басқарудың қорытындысы бойынша сыртқы басқарудағы активтердің үстеме кірістілігі (-)0,54%-ға тең болды, Ұлттық Банктің дербес басқаруындағы активтердің үстеме кірістілігі (-)0,39% құрады (X бөлімнің 10.1-бөлімшесіне 3-қосымша 10.1.1-кесте).

Жинақ портфелінің «Ауқымды облигациялар» мандатының түрі бойынша активтерін басқару.

Жинақ портфелінің «Ауқымды облигациялар» мандатының түрі бойынша активтерін басқаруды инвестициялық басқару жөніндегі халықаралық компаниялар (сыртқы басқарушылар) ғана жүзеге асырады.

Осы мандат түрі бойынша активтерді басқарудың кірістілігі 18,54% болды, ал бенчмарк кірістілігі 18,99% болды. Сөйтіп, осы мандат түрі бойынша активтерді басқарудың нәтижесі эталондық портфельге қатысты теріс болды, кірістілік (-)0,45% болды.

Жинақ портфелінің «Ауқымды тактикалық бөлу» мандатының түрі бойынша активтерін басқару. Жинақ портфелінің «Ауқымды тактикалық бөлу» мандатының түрі бойынша активтерін басқаруды инвестициялық басқару жөніндегі 2 халықаралық компания (сыртқы басқарушылар) жүзеге асырады.

Бенчмарк кірістілігі 9,36% болғанда, жинақ портфелінің осы мандат түрі бойынша активтерін басқарудың кірістілігі 8,69% болды. Сөйтіп, жинақ портфелінің осы мандат түрі бойынша активтерін басқарудың нәтижесі эталондық портфельге қатысты теріс болды, үстеме кірістілік (-)0,68% болды.

Эталондық портфельдің кірістілігі 1 қаңтар – 31 желтоқсан аралығында облигациялар үшін 6,21%, ал акциялар үшін 18,99% болды (X бөлімнің 10.1-бөлімшесіне 3-қосымша, 10.1.2-кесте).

⁶ 2006 жылғы 1 қаңтар - 22 қыркүйек аралығы:

90%-CWGB excluding Japan Index 60% USD hedged және 10%-CWGB Japan Index 60% USD hedged.

2006 жылғы 1 қазан - 31 желтоқсан аралығы:

45% - ML US Treasury; 30% - ML EMU Direct Govts; 10% - ML UK Gilts; 10% - ML Japan Govts; 5% - ML Australian Govts.

10.2. Ұлттық Банктің клиенттеріне қызмет көрсету бойынша кастодиандық, брокерлік және басқа да қызмет

Ұлттық Банк 2006 жылы 2 клиентке - «ГНПФ» мемлекеттік жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ-на және «Қазақстан Даму Банкі» АҚ-на кастодиандық қызмет көрсетуді жалғастырды. Бұл ретте кастодиандық сақтаудағы активтер сомасы өткен жылмен салыстырғанда 23,8% ұлғайып, 156 226,9 млн. теңге болды. 2006 жылы «ГНПФ» мемлекеттік жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ-ның кастодиандық шотына 30 020,6 млн. теңге сомаға зейнетақы жарналары есепке алынды, басқа жинақтаушы зейнетақы қорларынан жасалған аударымдар 2 308,4 млн. теңгені құрады, инвестициялар аяқталғанда 611 801,1 млн. теңге қайтарылды. Сонымен бірге, «ГНПФ» мемлекеттік жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ-ның кастодиандық шотынан 2 358,3 млн. теңге сомаға жинақталған зейнетақы қаражатының төлемдері, басқа жинақтаушы зейнетақы қорларына және сақтандыру ұйымдарына 2 358,3 млн. теңге жинақталған зейнетақы қаражатының аударымдары жасалды, 633 087,6 млн. теңге сомаға инвестицияларға қаражат орналастырылды.

2006 жылы Ұлттық Банктің сенімгерлік басқаруында 9 клиент - «Қазақстанның депозиттерге кепілдік беру қоры» АҚ, «Қазақстан ипотекалық компаниясы» АҚ, «Ұлттық Процессинг орталығы» АҚ, «Сақтандыру төлемдеріне кепілдік беру қоры» АҚ, «Экспорттық кредиттер мен инвестицияларды сақтандыру жөніндегі мемлекеттік сақтандыру корпорациясы» АҚ, «Қазақстанның инвестициялық қоры» АҚ, «Қазақстанның ипотекалық кредиттерге кепілдік беру қоры» АҚ, «Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қоры» АҚ, сондай-ақ «Қазақстанның банкаралық есеп айырысу орталығы» РМК болды (ақшаны және бағалы қағаздар портфелін сенімгерлік басқару туралы 2006 жылғы 12 мамырдағы №221 келісім жасалғаннан кейін). Клиенттердің сенімгерлік басқарудағы активтерінің жалпы сомасы жыл басынан бері 54,4% артып, 2007 жылғы 1 қаңтарда 76 363,1 млн. теңгені құрады.

2006 жылдың ішінде Ұлттық Банк 2 клиентке - «Ұлттық инновациялық қор» АҚ-на және «Қазақстанның тұрғын үй құрылыс жинақ банкі» АҚ-на брокерлік қызмет көрсетуді жалғастырды. Брокерлік келісімдер бойынша қол жеткізген. клиенттердің активтері 2007 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша сатып алынған Ұлттық Банктің есебінде болған жоқ.

Ұлттық Банктің клиенттеріне қызмет көрсету жөніндегі операцияларды есепке алу бойынша негізгі көрсеткіштер Х бөлімнің 10.2-бөлімшесінің 1-қосымшасында көрсетілген.

XI. ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ІШКІ ҚЫЗМЕТ

11.1. Ұйымдық құрылым

Ұлттық Банктің құрылымы және жалпы штаттық саны (3580 адам) Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ережесін және құрылымын бекіту туралы» 2003 жылғы 31 желтоқсандағы № 1271 Жарлығымен бекітілген.

Президенттің Ұлттық Банктің құрылымын жетілдіруге және Ұлттық Банктің орталық аппаратының бір бөлігін Алматы қаласынан Астана қаласына көшіруге қатысты «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің қызметін жетілдірудің кейбір мәселелері туралы» 2006 жылғы 11 қыркүйектегі № 177 Жарлығына сәйкес 2006 жылы Ұлттық Банктің құрылымы Үйлестіру басқармасының (Астана қаласы) негізінде Үйлестіру департаментін (Астана қаласы) құруға және Қаржы тұрақтылығы басқармасын құруға байланысты өзгеріске ұшырады.

Есептік кезеңнің аяғында Ұлттық Банктің ұйымдық құрылымына 11 департаменттен (бір департамент Астанада) тұратын орталық аппарат, 10 дербес басқарма және 1 дербес бөлім, сондай-ақ 17 филиал, Ұлттық Банктің Ресей Федерациясындағы Өкілдігі, 5 бағынышты ұйым (ХІ бөлімнің 11.1-бөлімшесіне 1-қосымша) кірді.

Ұлттық Банк сондай-ақ үш акционерлік қоғамның құрылтайшысы (100,0% акция Ұлттық Банкке тиесілі) болып табылады. Бұдан басқа, Ұлттық Банк «Ұлттық процессинг

орталығы» АҚ құрылтайшыларының бірі және «ГНПФ» жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ акционерлерінің бірі болып табылады.

11.2. Кадр саясаты және қызметкерлерді оқыту

Ұлттық Банктің штаттық саны 2006 жылдың аяғында 2005 жылмен салыстырғанда айтарлықтай өзгерістерге ұшыраған жоқ. Акционерлік қоғамдар бойынша штат саны 3,8% ұлғайды, бұл негізінен «ГНПФ» жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ санының ұлғаюына байланысты болды.

Ұлттық Банктің нақты саны есептік кезеңнің аяғында өткен жылмен салыстырғанда 2,0%, акционерлік қоғамдар бойынша 5,3% көбейді (ХІ бөлімнің 11.2.1-бөлімшесіне 1-қосымша, 11.2.1-кесте).

2006 жылы Ұлттық Банк бойынша кадрлардың тұрақтамау деңгейі өткен жылмен салыстырғанда едәуір (3,2 пайыздық тармаққа) төмендеп, 11,6% құрады.

Ұлттық Банктің кадр саясаты Ұлттық Банктің ағымдағы және стратегиялық міндеттеріне тиімді қол жеткізуді қамтамасыз етуге қабілетті кадр әлуетін сақтауға, нығайтуға және дамытуға бағытталған.

Осыған байланысты, Ұлттық Банк Директорлар кеңесінің 2004 жылғы 25 наурыздағы № 75 қаулысымен бекітілген Ұлттық Банк қызметкерлерін басқару стратегиясын іске асыру мақсатында Ұлттық Банк мынадай қызмет бағыттары бойынша жұмыстар атқаруда.

Қызметкерлерді таңдау, іріктеу, жалдау және аттестациялау рәсімдерін жетілдіру мақсатында қызметкерлерді өз ішінен және сырттан таңдаған кезде Ұлттық Банкте компьютерлік тест және психологиялық диагностика жүргізу тәжірибеге енгізілді. Ұлттық Банк орталық аппаратының 26 бос әкімшілік мемлекеттік қызметіне орналасуға екі конкурс өткізілді. Конкурсқа 92 үміткер қатысты. Өткізілген конкурстар бойынша жеңімпаздардың саны 13 адам. 6 адам Қазақстан Республикасының Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің кадр резервіне алынды.

Аттестация жүргізу ережесі мен техникалық қызмет көрсетуді жүзеге асыратын және Ұлттық Банктің жұмыс істеуін қамтамасыз ететін әрі мемлекеттік қызметшілер болып табылмайтын қызметкерлерді конкурстық іріктеу ережесі бекітілді. Ұлттық Банктің 36 әкімшілік мемлекеттік қызметшісіне аттестация жүргізілді, оның қорытындысы бойынша 36 адам атқарып отырған қызметіне сай келеді.

Кәсіби даму және Ұлттық Банктің қызметкерлерін оқыту жүйесін жетілдіру мәселері әзірленуде, сондай-ақ Ұлттық Банктің кадр резервіне алынған қызметкерлерді кәсіптік дайындау жалғастырылуда.

2006 жылы оқығандардың саны мынадай болды: Ұлттық Банктегі курстар мен тағылымдамаларда – 657 (оның ішінде басқа ұйымдардың өкілдері – 35); Қазақстан Республикасының оқу орталықтарында – 203; ТМД аумағында – орталық аппараттың 53 қызметкері және филиалдың 2 қызметкері; шет елдерде – орталық аппараттың 106 қызметкері және филиалдың 7 қызметкері.

Ұлттық Банкте мемлекеттік тілді дамытудың 2005-2007 жылдарға арналған бағдарламасын және Тілдерді қолдану мен дамытудың 2001-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын іске асыру жөніндегі Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің 2005 – 2007 жылдарға арналған Іс-шаралар жоспарын орындау аясында 2006 жылы Ұлттық Банк жүйесінде мемлекеттік тілді ендіру мен дамыту жұмыстары жалғастырылды, осы жұмыстардың ұйымдастырылуы Ұлттық Банктің төрт филиалында тексерілді, Ұлттық Банктің мемлекеттік тілдегі 2006 жылы үлгі нысандары, актілері, шешімдері мен өзге де құжаттары әзірленді және бекітілді, Ұлттық Банк филиалдары мен ұйымдарының аудармашыларына және мемлекеттік тілді ендіруге жауапты мамандарына арналған семинар ұйымдастырылды және өткізілді, Ұлттық Банк қызметкерлерінің арасында мемлекеттің тілді білуі жөнінде конкурстар өткізілді, Ұлттық Банк қызметкерлеріне «MyEdu» жүйесінің көмегімен мемлекеттік тілді қашықтықтан оқуға мүмкіндік берілді.

Ұлттық Банк елдің жоғары оқу орындарына қаржы секторы үшін «қаржы ұйымдарындағы ақпараттық жүйелер», «қаржы талдаушысы», «қаржылық тәуекел менеджері», «тәуекел менеджері», «сақтандыру бизнесі», «актуарий» мамандықтары бойынша мамандар дайындауда белсенді көмек көрсетуді жалғастыруда.

2006 жылы Т. Рысқұлов атындағы Қазақ экономикалық университетінің MBA бағдарламасы бойынша магистратурасының 39 магистрантының үшінші түлектері оқу бітірді. Түлектердің 20,5%-ы Ұлттық Банкке, 23,1%-ы Қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарын реттеу және қадағалау агенттігіне, 33,3%-ы екінші деңгейдегі банктерге, 12,8%-ы басқа ұйымдарға жұмысқа орналастырылды.

2006-2007 оқу жылында екі жылдық оқу нысанына 44 магистрант қабылданды, оның ішінде тегін негізде оқитындары - 30 магистрант (68%).

Қызметкерлерді ынталандыру, еңбекақы және әлеуметтік төлемдер төлеу.

Әлеуметтік төлемдерді, қызметкерлерді сақтандыруды, әлеуметтік салықты және әлеуметтік аударымдарды қоса алғанда Ұлттық Банктің еңбекақы төлеу қоры бойынша нақты шығыны 2006 жылы өткен жылмен салыстырғанда 27,5% ұлғайды, бұл Ұлттық Банк қызметкерлері жалақысының артуына байланысты болды.

Көрсетілген шығыстар акционерлік қоғамдар бойынша 24,8% ұлғайды (ХІ бөлімнің 11.2-бөлімшесіне 1-қосымша, 11.2.2-кесте).

2006 жылы өткен жылмен салыстырғанда Ұлттық Банктің бір қызметкерінің орташа жалақысы 24,2% өсті, бұл 2005 жылғы 1 шілдеден бастап Ұлттық Банк қызметкерлері жалақысының артуына байланысты болды.

Акционерлік қоғамдар бойынша бір қызметкердің айлық орташа жалақысы 22,3% өсті.

Ұлттық Банк қызметкерлерді сақтандыруды жүзеге асыруды жалғастырды. Медициналық сақтандыру шартын қолдану кезінде (2006 жылғы 14 сәуір - 2006 жылғы 31 желтоқсан аралығында) 1965 қызметкер жалпы сомасы 53,7 млн. теңге болатын қызметті пайдаланды.

Жазатайым жағдайлардан және аурулардан сақтандыру шартының қолданылу кезеңінде (2006 жылғы 14 сәуір - 2006 жылғы 31 желтоқсан аралығында) 70 жазатайым оқиға болды, сақтандыру компаниясы қызметкерлерге олар бойынша жалпы сомасы 2 млн. теңге төлем жасады.

Президенттің 2006 жылғы 8 желтоқсандағы №217 Жарлығымен Ұлттық Банктің қызметкерлері мемлекеттік наградалармен: «Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаев» орденімен 1 адам, «Парасат» орденімен 1 адам, «Құрмет» орденімен 1 адам, Қазақстан Республикасының Құрмет грамотасымен 5 адам марапатталды.

Ұлттық Банк жүйесінің бұрынғы қызметкерлерін - саны есептік кезеңнің аяғында 1010 адам, немесе қызметкерлердің тізімдегі санына шаққанда 47,8% болған жұмыс істемейтін зейнеткерлерін әлеуметтік қолдау жүзеге асырылды. 2006 жылы оларға жалпы сомасы 26,4 млн. теңгеге қайырымдылық көмек көрсетілді.

Сонымен қатар, 2006 жылы Ұлттық Банкте Банктік ақпараттық жүйені ендіру шеңберінде қызметкерлерді есепке алуды және жалақы есептеуді автоматтандыру үдерістерін жетілдіру, заемдар бойынша бизнес-процестерді сипаттау жөніндегі жұмыс жалғастырылды.

2007 жылы қызметкерлермен жұмыс жүргізуді жетілдіруге көмек көрсететін іс-шараларды іске асыру жөніндегі жұмыс жалғастырылады.

11.3. Ақпарат технологияларын дамыту

Жобалау және зерттеу жұмыстары. Жобалау және зерттеу жұмыстары Ұлттық Банкті автоматтандыру деңгейін одан әрі дамытуға және көтеруге бағытталды. 2006 жылы жобалау жұмыстары 34 жоба бойынша жүргізілді және Ұлттық Банктің интеграцияланған автоматтандырылған ақпарат жүйесінің (ИААЖ) қолданыстағы 16 шағын жүйесін

пысықтауды және дамытуды қамтыды. Жүргізілген жобалау жұмыстарынан есептік кезеңде 28 жоба бойынша жұмыс аяқталды. Жобалау жұмыстары жүргізілген негізгі бағыттар:

1) жаңа технологияларды және шағын жүйелерді ендіру: негізіне жаңа Интернет-технология алынған деректер базасын қайта құрылымдауға қатысты «Төлем балансы бойынша деректерді жинау және өңдеу» шағын жүйесін дамыту; қолданылып жүрген SWIFT-терминалын XML-терминалына ауыстыруға қатысты «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкіне нормативтік анықтамалық ақпаратты ендіру» шағын жүйесін дамыту; «Электрондық мұрағат» модулінің пилоттық жобасын ендіру және толыққанды іске асыруға қойылатын талаптарды нақтылауға қатысты техникалық талаптарға енгізілетін толықтыруларды әзірлеу; Microsoft Project Server 2003 жобаларын басқару жөніндегі бағдарламалық қамтамасыз етуді ендіру; «ҚҰБАЖ-3Ц» жүйесі (ААЖ) мен Қазақстан қор биржасының Сауда жүйесі арасында ақпарат алмасу модулін ендіру; Ұлттық Банк басшылығының белгілі бір кезеңге арналған Жиынтық іс-шаралар жоспарын дайындау және келісу процесін автоматтандыру; «Bloomberg L.P.» компаниясының «АІМ» жүйесін сатып алу және ендіру; Ұлттық Банктің орталық аппараты мен филиалдарының арасында іс қағаздарын қағазсыз технологияға ауыстыру жөніндегі жұмыстарды жүргізу; «Қолма-қол ақшаны басқару» модулін кастомизациялау және ендіруге қатысты «ҚҰБАЖ-3Ц» ААЖ-ны пысықтау;

2) сенімділік және қауіпсіздік жөніндегі талаптарды қамтамасыз етуге қатысты пысықтау («Төлем балансы бойынша деректерді жинау және өңдеу», «Статистика», «Ұйымдарын ескере отырып, Ұлттық Банктің шоғырландырылған және қаржылық есептілігін жасауды автоматтандыру» шағын жүйелерінде);

3) қолданыстағы шағын жүйелерді («Қызметкерлерді басқару», «Сараптамашы», «ЭҚА», «КОЖҚСО-дағы тазартылған және тазартылмаған қымбат металдарды, асыл тастарды және олардан жасалған бұйымдарды есепке алу» шағын жүйелерінде) кезең-кезеңімен мемлекеттік тілге көшіруді жүзеге асыруға қатысты пысықтау;

4) деректер базасы («Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарының мониторингі», «Төлем балансы бойынша деректерді жинау және іздеу» шағын жүйелерінде) деңгейінде орталақтандыруға қатысты пысықтау;

5) нормативтік-анықтамалық ақпарат жүргізуді орталақтандыруға қатысты («Төлемдер бойынша есептік және статистикалық ақпаратты жинау және өңдеу» тапсырмалар кешенінде) пысықтау;

6) функционалын өзгертуге немесе жетілдіруге қатысты («Қазақстан Республикасында экспорттық-импорттық валюталық бақылау нәтижелерін жинау және талдау, «Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарының мониторингі», «Қызметкерлерді басқару», «Статистика», «Электрондық аукцион», «Сараптамашы», «Толық ауқымды жобаға арналған деректер қоймасы», «КОЖҚСО-дағы тазартылған және тазартылмаған қымбат металдарды, асыл тастарды және олардан жасалған бұйымдарды есепке алу», «ҚҰБАЖ-3Ц» ААЖ шағын жүйелерінде) пысықтау;

7) Ұлттық Банктің облыстық филиалдарында «ЭҚА» шағын жүйесінің қауіпсіздік модулін (электрондық-сандық қол қою) ендіру және Ұлттық Банктің филиалдары мен орталық аппаратының арасында қауіпсіздік режимінде құжаттар алмасуды тестілеу;

8) Reuters жүйесінің «ҚҰБАЖ-3Ц» ААЖ-мен іске асырылған интерфейсінің көмегімен тикеттерді автоматты өңдеудің жаңа технологиясын ендіру;

9) «Ұлттық Банктің әкімшілік үйінің техникалық үй-жайларына арналып алдын ала орнатылған бағдарламалық қамтамасыз етуі бар, ғимараттың жұмысын қамтамасыз ету жүйесінің мониторингі» жүйесін ендіру.

Бұдан басқа, мынадай жұмыстар жүргізілді:

1) Ұлттық Банктің корпоративтік желісін пайдаланушылардың есепке алу жазбаларын Active Directory Windows 2003 Server-ге көшіру. Жүргізілген жұмыстар ақпараттық қауіпсіздіктің (парольмен қорғау) нормативтік құқықтық актілердің талаптарына сәйкес болуын қамтамасыз етті, жаңа жобаларды одан әрі ендіруге арналған орталықтан масштабы

белгіленетін және ретке келтірілетін домендік құрылымды (SMS серверін) жасауға мүмкіндік берді;

2) «Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарының мониторингі» шағын жүйесін Oracle 10g жаңа платформасына ауыстыру;

3) Superdome кластерінің бір торабын оған жаңа T24 банктік пакетті орналастыру үшін босату. Бұрын кластер торабында жұмыс істеген тапсырмалар Windows 2003 платформасы бар серверлерге ауыстырылды;

4) жаңа үлгідегі банкноталарды енгізуге байланысты, «Құбаж-3Ц» ААЖ «Қолма-қол ақшаны басқару» модуліне қолма-қол ақшаны есепке алудың жаңа технологиясын ендіру;

5) Ұлттық Қордың орташа мерзімді перспективаға арналған қаражатын қалыптастыру мен пайдаланудың жаңа тұжырымдамасына көшуге байланысты «Құбаж-3Ц» ААЖ бағдарламалық қамтамасыз етуін пысықтау және Қазақстан Республикасы Ұлттық Қорының қаражатын айырбастау/қайта айырбастау жөніндегі екі шотты пайдалану технологиясын ендіру;

6) қолданылып жүрген функционалда «Құбаж-3Ц» және «КОЖҚСО-дағы тазартылған және тазартылмаған қымбат металдарды, асыл тастарды және олардан жасалған бұйымдарды есепке алу» жүйелерін мини-құймаларды іске асыруды автоматтандырылған есепке алуды жүргізу жөнінде тестілеу, мини-құймаларды екі жүйеде есепке алу технологиясын және олардың өзара іс-әрекетін айқындау;

7) ұлттық валютаның идеограммасына арналған конкурс туралы ақпаратты, ұлттық валюта идеограммасының жобаларын орналастыру үшін «Теңге-2006» веб-сайтында бөлім ашу және сайтқа кірушілердің жобаларға дауыс беру жөнінде жұмыстар басталды;

8) Microsoft-тың сертификатталған мамандарының қатысуымен SMS 2003-те жұмыс станцияларының мониторингі мен қолданбалы және жүйелік бағдарламалық қамтамасыз етуге жаңартулар жүргізуге арналған архитектураны жобалау жөніндегі жұмыстардың бірінші кезеңі бойынша жұмыстар жүргізілді.

Ақпарат технологияларын дамыту және стандарттау. Ақпараттық технологияларды дамыту және стандарттау. Ұлттық Банктің ақпараттық технологиялары бойынша нормативтік базаны дамыту жөнінде жұмыстар жүргізілді.

Департамент жұмысының ISO 9001:2000 стандарттарына сәйкестігін айқындау мақсатында ақпарат технологиясы бөлімшесінің сапа менеджменті жүйесіне ішкі аудит жүргізілді. Аудит ескертпелеріне сәйкес, құжаттарға сапа менеджменті жүйесі бойынша өзгерістер енгізілді: «Д15-44-01 сапасы бойынша нұсқау» және МИ15-06-01 «Жазбаларды басқару», МИ15-01-01 «Сәйкес келмейтін өнімді басқару» методологиялық нұсқаулықтары. Аудит нәтижелері бойынша «TUV Норд Cert GmbH&Co» № 78 100 7779 14.10.05ж. ISO 9001:2000 бойынша сертификаттың қолданылуын бір жылға ұзарту туралы шешім қабылдады.

«Электрондық Үкімет» веб-порталын іске асыру жөніндегі пилоттық жоба аясында жұмыстар жүргізілді. Вэб-порталда орналастыру үшін Ұлттық Банк құжаттарының тізбесі айқындалды. Ақпарат (ақпаратқа сілтемелер) белгіленген мерзімде «электрондық Үкімет» веб-порталының тиісті бөлімдері мен бөлімшелеріне орналастырылды.

Ақпарат технологияларын дамыту жөніндегі жұмыс шеңберінде мынадай жұмыстар жүргізілді:

- терминалдық серверге тест жүргізілді;
- сатып алынатын бағдарламалық қамтамасыз етуге тест жүргізілді;
- желілік басқару орталығын және антивирустық бағдарламалық қамтамасыз етудің клиенттік бөлігін жаңарту жүргізілді.

Қолданылып жүрген ақпараттық жүйелерге қызмет көрсету және қолдау. Есептік кезеңде Ұлттық Банктің орталық аппаратының бөлімшелерінде және филиалдарында пайдаланылатын 35 тапсырмаға және ИААЖ шағын жүйелеріне қызмет көрсету мен басқару бойынша жұмыстар жүргізілді. Пайдаланушылардың жұмысын жақсарту үшін

консультативтік және практикалық көмек көрсетілді, қажетті есептер әзірленді және түрлендірілді.

Қызмет көрсету бойынша қызмет көрсетуге жасалған шарттар шеңберінде шағын жүйелердің бағдарламалық қамтамасыз етуіне өзгерістер енгізуге байланысты жұмыстар жүргізілді: жаңа «Қолма-қол ақшаны басқару», «Инфляциялық бағалы қағаздар», «Фьючерстер» жобаларын іске асыру және жүйені пайдалану кезінде анықталған проблемаларды жою үшін «ҚҰБАЖ-3Ц» ААЖ ядросының жаңа нұсқасы орнатылды; «ЭҚА» ААШЖ-ға функционалы жақсартылған және пайдаланушылардың ұсыныстары іске асырылған жаңа релиз орнатылды; «Бюджетті жоспарлау және талдау» ААШЖ-на жаңа нұсқа орнатылды; «Клиент-банк» модулінің криптографиялық қорғау жүйесімен өзара іс-әрекетінің проблемасы шешілді; міндетті зейнетақы аударымдары бойынша төлем құжаттары форматының (MT102) өзгеруіне байланысты ИААЖ-ның үш шағын жүйесіне өзгерістер орнатылды.

Филиалдардың кассирлері мен бухгалтерлеріне «Қолма-қол ақшаны басқару» модулінде жұмыс істеуді үйретілді.

Жаңа дизайндағы банкноталарды енгізу күні операция жасауды автоматтандыру бойынша жұмыстар орындалды.

Қолданылып жүрген ақпараттық жүйелерді басқару және пайдалану. Серверлерді, тармақталған кабель желісінің активті жабдығын, деректер базасын және почта жүйелерін жұмыс жағдайында ұстау, ЭЕМ залының қосымшалар кешені бойынша ақпаратты шешу және беру қамтамасыз етілді. Басқару сапасын жақсартуға, Ұлттық Банктің ақпараттық жүйелерін пайдаланушылардың өсіп отырған қажеттіліктерін ақпарат технологияларының ағымдағы жағдайына сәйкес барынша қанағаттандыруға, сенімділік, өнімділік, қауіпсіздік саласында анықталған кемшіліктерді жоюға бағытталған қызметтің әр түрлі бағыттарын дамыту және түрлендіру жөніндегі жұмыстар қатар жүргізілді.

Қолданылып жүрген ақпараттық жүйелерді резервтеу және пайдалану жүзеге асырылды. Негізгі өңдеу орталығынан қашық аумақта орналасқан Ұлттық Банктің Резервтік есептеу орталығының жұмыс істеуі қамтамасыз етілді.

Аса маңызды шағын жүйелер бойынша ақпаратты резервтеу нақты уақыт режимінде, Ұлттық Банктің нормативтік құқықтық құжаттарында белгіленген технологиялық тәртіпке сәйкес жүзеге асырылды.

Техникалық инфрақұрылымды жетілдіру. Ұлттық Банктің орталық аппараты бөлімшелерінің және оның филиалдарының компьютер жабдығына техникалық қызмет көрсету және жүйелік қызмет көрсету бойынша жұмыстар орындалды, сондай-ақ есептеу техникасына және байланыс құралдарына ағымдағы жөндеу жұмыстары жүргізілді.

Есеп беру күні 2005 жылғы 2722 компьютер жабдығының орнына 3010 бірлік пайдаланылуда және қызмет көрсетілуде, оның ішінде: сервер – 75, дербес компьютер – 1969, қолға алып жүретін компьютер – 129, лазерлік принтер – 730, «Genicom» жоғары жылдамдықтағы принтері 33 және сканер – 74. Бұдан басқа, байланыс құралдары: автоматты телефон станциялары – 19, факсимильді аппараттар – 117.

Ұлттық Банктің орталық аппаратында және филиалдарында нақты және моральдық тұрғыдан ескірген дербес компьютерлерді жаңа компьютерлерге ауыстыруға байланысты оларды пайдаланудан шығару жөнінде жұмыстар жүргізілуде.

Техникалық құралдарды жөндеу жабдық жеткізу жөніндегі шарттарға сәйкес кепілдік беріліп, берілген кепілдіктен кейінгі жөндеу басқа ұйымдармен шарттар бойынша және өз күштерімен жүзеге асырылады.

11.4. Ішкі аудит

Ұлттық Банк Басқармасының 2005 жылғы 29 желтоқсандағы № 172 қаулысымен бекітілген 2006 жылға арналған Тексеру жоспарына сәйкес филиалдарға, ұйымдарға және автоматтандырылған ақпараттық шағын жүйелерге 29 аудиторлық тексеру жүргізілді. Сондай-ақ есептік кезеңде жоспардан тыс 7 тексеру жүргізілді.

Есептік кезеңде жүргізілген аудиторлық тексерудің нәтижелері тұтастай алғанда Ұлттық Банк бөлімшелерінің жүктелген міндеттері мен функцияларын орындағанын көрсетті. Аудиторлық тексерудің нәтижелері бойынша ішкі бақылау жүйесіне баға берілді және қажет болған жағдайда, оны жетілдіру жөнінде тиісті ұсынымдар ұсынылды.

Ұлттық Банк бөлімшелерінің бизнес-процестерді сипаттауға қатысты бірыңғай және Ұлттық Банкте тәуекелдерді басқаруға қатысты интеграцияланған тәсілді қамтамасыз ету жөнінде методологиялық жұмыс жүргізілді (Ұлттық Банкте ішкі бақылауды ұйымдастыру тұжырымдамасы және Ұлттық Банкте тәуекелдерді басқаруды ұйымдастыру ережесі Ұлттық Банктің Директорлар кеңесінің тиісінше 2006 жылғы 8 қыркүйектегі №147 және 2006 жылғы 26 желтоқсандағы №220 қаулыларымен бекітілді).

Ұлттық Банкте процестік тәсілді ендіру мақсатында есептік кезеңде Ұлттық Банктің бизнес-процестерінің тізбесі және Ұлттық Банктің бизнес-процестеріне бағалау жүргізу кестесі әзірленді (Ұлттық Банк Төрағасының 2007 жылғы 9 қаңтардағы №4 өкімімен бекітілген).

Бизнес-процестердің сипатын аудиторлық тексерудің нәтижелері бойынша Ұлттық Банк орталық аппаратының құрылымдық бөлімшесі туралы ережені ресімдеу туралы ұсынымдар әзірленді (Ұлттық Банк Төрағасы 2006 жылғы 28 сәуірде бекіткен).

Қазақстан Республикасының алтынвалюта активтерін басқару процесін жетілдіру мақсатында Ұлттық Банктің Инвестициялық стратегиясын және Қарсы әріптестермен және Ұлттық Банктің кастодиандарымен операциялар бойынша кредиттік тәуекелдерді басқару туралы нұсқаулығын пысықтау жөнінде ұсыныстар жасалды.

Ұлттық Банктің жекелеген бизнес-процестеріне тән тәуекелдерді басқару жөнінде консультациялық қызметтер көрсетілді:

- Вексельдерді қайта есептеудің мемлекетаралық банкі Ұлттық Банктің активтерін сенімгерлік басқару процесіне тән тәуекелдерді және Қазақстан Республикасының резервтік төлем жүйесі жұмысының тоқтау жағдайын талдады;
- тәуекелдерді бағалауды ескере отырып, монетарлық қызмет бойынша көзделмеген шығыстарға қатысты ақпарат дайындалды;
- ақша-кредит саясатын жүзеге асыру, Ұлттық қордың алтынвалюта активтері мен активтерін басқару процесіне қатысты Азия Даму банкінің консалтингін талқылауға және ұйымдастыруға қатысты.

Орталық банктерде интеграцияланған тәуекел-менеджментті ұйымдастырудың халықаралық тәжірибесін зерделеу мақсатында Ұлттық Банктің орталық аппараты бөлімшелерінің басшыларына және Ұлттық Банкте тәуекелдерді басқаруды ұйымдастыру ережесінің жобасын әзірлеу жөніндегі жұмыс тобының мүшелеріне арналған «Орталық банкте тәуекелдерді басқару» тақырыбы бойынша 2006 жылы мамырда және қыркүйекте екі семинар ұйымдастырылды.

2006 жылғы 1 желтоқсанда «IRIS integrated risk management ag.» швейцариялық компанияның интеграцияланған тәуекел-менеджментке арналған бағдарламалық қамтамасыз етуімен таныстыру ұйымдастырылды және өткізілді.

Мемлекеттік қызмет көрсету сапасын бақылау функциясын орындау мақсатында ТАСИС өкілімен мемлекеттік қызмет көрсетулерді анықтау өлшемдері мәселесі жөнінде кездесу ұйымдастырылды.

11.5. Қаржы-шаруашылық қызмет

2006 жылы Ұлттық Банк 29 505,2 млн. теңге сомада таза кіріс алды, ал 2005 жылғы нәтиже 7 586,4 млн. теңге сомадағы таза кіріс болған еді (XI бөлімнің 11.5-бөлімшесіне 1-қосымша, 11.5.1-кесте).

Есептік кезеңде Ұлттық Банктің кірісі 59 477,9 млн. теңгені құрады және 30 666,6 млн. теңгеге (106,4%) ұлғайды, шығындар 29 972,7 млн. теңгеге жетіп, 8 747,8 млн. теңгеге (41,2%) ұлғайды.

Ұлттық Банктің еншілес ұйымдарының пайдасы 3 736,4 млн. теңгені (РМК – 1 483,4 млн. теңге, АҚ – 2 253,0 млн. теңге) құрады.

Монетарлық қызмет бойынша 2006 жылы сыртқы және ішкі нарықтардағы операциялардың нәтижесінде алтынвалюта активтерінің орташа көлемі 8,4 млрд. доллардан 13,1 млрд. долларға дейін (56,0%) ұлғайды, нетто-кіріс 23 490,6 млн. теңгеге (167,3%) өсіп, 37 533,8 млн. теңге мөлшерінде қалыптасты (ХІ бөлімнің 11.5-бөлімшесіне 1-қосымша, 11.5.2-кесте).

Сыртқы нарықтағы операциялар бойынша нетто-кірістер валюта портфелі бойынша нетто-кірістердің 31 100,5 млн. теңгеге (112,7%) ұлғаюы нәтижесінде 30 960,3 млн. теңгеге (111,8%) өсіп, 58 653,5 млн. теңге мөлшерінде қалыптасты.

Ұлттық Банктің алтынвалюта активтерін басқару мынадай көрсеткіштермен сипатталады:

- *алтын портфелі бойынша*: нәтиже 140,3 млн. теңгеге (140,6%) азайып, 40,5 млн. теңге сомасында нетто-шығындарды құрады;

- *валюта портфелі бойынша*: нетто-кірістер валюта портфелі мөлшерінің ұлғаюы салдарынан 31 100,5 млн. теңгеге (112,7%) өсіп, 58 696,5 млн. теңге мөлшерінде қалыптасты.

Ұлттық Банктің алтынвалюта активтерін басқару жөніндегі Инвестициялық стратегияға қабылданған өзгерістерге сәйкес 2006 жылы алтынвалюта активтерінің құрылымы өзгертілді. Мәселен, инвестициялық портфель және абсолютті кірістілік портфелі құрылып, қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді валюта портфельдері алтынвалюта активтерінің құрылымынан шығарылды. 2005 жылмен салыстыру үшін қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді портфельдер кумулятивті түрде есептелді, себебі солардың негізінде инвестициялық портфель құрылды.

Сыртқы басқарудағы активтердің көлемі 334,0 млн. доллардан 354,9 млн. долларға (6,3%) дейін ұлғайды. Сыртқы басқарудағы алтынвалюта активтері бойынша операциялардан болған нетто-кірістер 576,6 млн. теңгені құрады.

Ішкі басқарудағы активтер 126% өсіп, 17,4 млрд. долл. болды, нетто-кірістер 30 201,1 млн. теңгеге (108,2%) өсіп, 58 119,9 млн. теңге болды.

Ішкі нарықтағы операциялар бойынша нетто-шығындар 6 975,7 млн. теңгеге (48,2%) ұлғайып, 21 434,2 млн. теңге болды.

Бұл ретте, мемлекеттік бағалы қағаздармен операциялар бойынша нетто-шығындар 779,4 млн. теңгеге (9,5%) көбейді, бұл Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноталарын орналастыру көлемінің 374,0 млрд. теңгеге (3,3 есе) және оларды орналастыру мерзімінің ұлғаюына байланысты болды. 2006 жылдың аяғында ноталар көлемі 535,0 млрд. теңгені құрады.

Екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі депозиттері бойынша шығындардың көлемі тарту көлемдерінің ұлғаюына байланысты 6 229,9 млн. теңгеге жетіп, 3,3 есе өсті. Үкіметтің депозиттері бойынша нетто-шығындар 1 096,5 млн. теңгеге дейін 54,9% азайды, бұл олар бойынша сыйақы ставкасының төмендеуіне байланысты болды.

2006 жылы ұлттық валюта банкноталары мен монеталарын сатып алу бойынша нетто-шығындар 3 120,9 млн. теңгеге (82,5%) ұлғайып, 6 904,3 млн. теңгені құрады.

Есептік кезеңде банктерге және жеке тұлғаларға берілген заемдар бойынша провизиялар құрылды және жойылды, соның нәтижесінде 1,7 млн. теңге мөлшерінде нетто-кіріс алынды, бұл өткен жылдың көрсеткішінен 99,5% кем.

2006 жылы **монетарлық емес қызмет бойынша** кірістер 200,3 млн. теңгеге (64,7%) ұлғайып, 509,9 млн. теңгені құрады, шығындар 8 538,5 млн. теңге, оның ішінде ҚҚА-ны қаржыландыруға байланысты шығындар 1 493,1 млн. теңге мөлшерінде қалыптасты және ол 1 772,1 млн. теңгеге (26,2%) ұлғайды. Нәтижесінде нетто-шығындар 1 571,8 млн. теңгеге (24,3%) ұлғая тырып, 8 028,6 млн. теңгені құрады (ХІ бөлімнің 11.5-бөлімшесіне 2-қосымша, 11.5.3-кесте).

Кірістер, негізінен, мөлшері 192,2 млн. теңгеге (12 есе) ұлғайған *салынған капитал бойынша кірістер* бабы бойынша өсті. Кірістер сыртқы аудиторлардың ұсынымына сәйкес

үлестік қатысу әдісі бойынша қауымдасқан ұйымға салынған капиталды қайта бағалау нәтижесінде қалыптасты.

Монетарлық емес қызмет бойынша шығындар, негізінен, мынадай баптар бойынша шығындардың өсуі есебінен 8 538,5 млн. теңге мөлшерінде қалыптасты және 1 772,1 млн. теңгеге (26,2%) ұлғайды:

басқа шығындар жаңа үлгідегі банкноталарды ендіруге байланысты баспа басылымдарын (буклеттер) дайындауға жұмсалған шығындардың ұлғаюы, бағдарламалық қамтамасыз етуге техникалық қолдау және қызмет көрсету, материалдық емес активтерді сатып алу жөніндегі шарттар бойынша резидент еместерден корпоративтік табыс салығын төлеу бойынша қызметтерді сатып алу, еңбекақы шығыстарының ұлғаюына байланысты әлеуметтік салық есебінен 969,3 млн. теңгені құрады және 392,1 млн. теңгеге (67,9%) өсті.

Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігін қаржыландыруға байланысты шығындар 588,6 млн. теңгеге (65,1%) ұлғайып, 1 493,1 млн. теңгені құрады. 2005 жылы Ұлттық Банктің Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігін қаржыландыруға байланысты 904,5 млн. теңге шығындары бір шотта шоғырландырылмай, шығындардың тиісті баптары бойынша бөлінді. 2006 жылдан бастап Ұлттық Банктің күрделі шығыстарды қосқандағы Қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарын реттеу және қадағалау агенттігін қаржыландыру бойынша барлық шығыстары «Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігін қаржыландыруға байланысты шығындар» бабына жатқызылады. Көрсетілген шығындардың өсуі, негізінен, еңбекақы қорының ұлғаюына және бұрын болған күрделі шығыстардың шығындарына бір жолғы жатқызылуына байланысты болды.

Ұлттық Банктің **күрделі шығыстары** 110,1 млн. теңгеге (14,7%) төмендеп, 636,4 млн. теңге сомада жүзеге асырылды (XI бөлімнің 11.5-бөлімшесіне 3-қосымша, 11.5.4-кесте).

2005 жылы Ұлттық Банктің күрделі шығыстарының құрамында Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігінің 141,2 млн. теңге мөлшеріндегі күрделі шығыстары болды, олар 2006 жылы Ұлттық Банктің ағымдағы шығыстарының құрамында есепке алынды.

Ұлттық Банктің ұйымдары.

Ұлттық Банктің республикалық мемлекеттік кәсіпорындарының өнім (жұмыстарды, қызмет көрсетулерді) сатудан түскен кірісі 2006 жылы 8 775,1 млн. теңгені, өнім (жұмыстарды, қызмет көрсетулерді) өндіруге жұмсалған шығыстар 6 723,5 млн. теңгені құрады. Бюджетке корпоративтік табыс салығын төлегеннен кейінгі кәсіпорындардың таза кірісі 1 483,4 млн. теңге болды.

Ұлттық Банктің республикалық мемлекеттік кәсіпорындарының қызметінің көрсеткіштері таза кірістің 2005 жылмен салыстырғанда 413,3 млн. теңгеге (38,6%) ұлғаюымен сипатталады

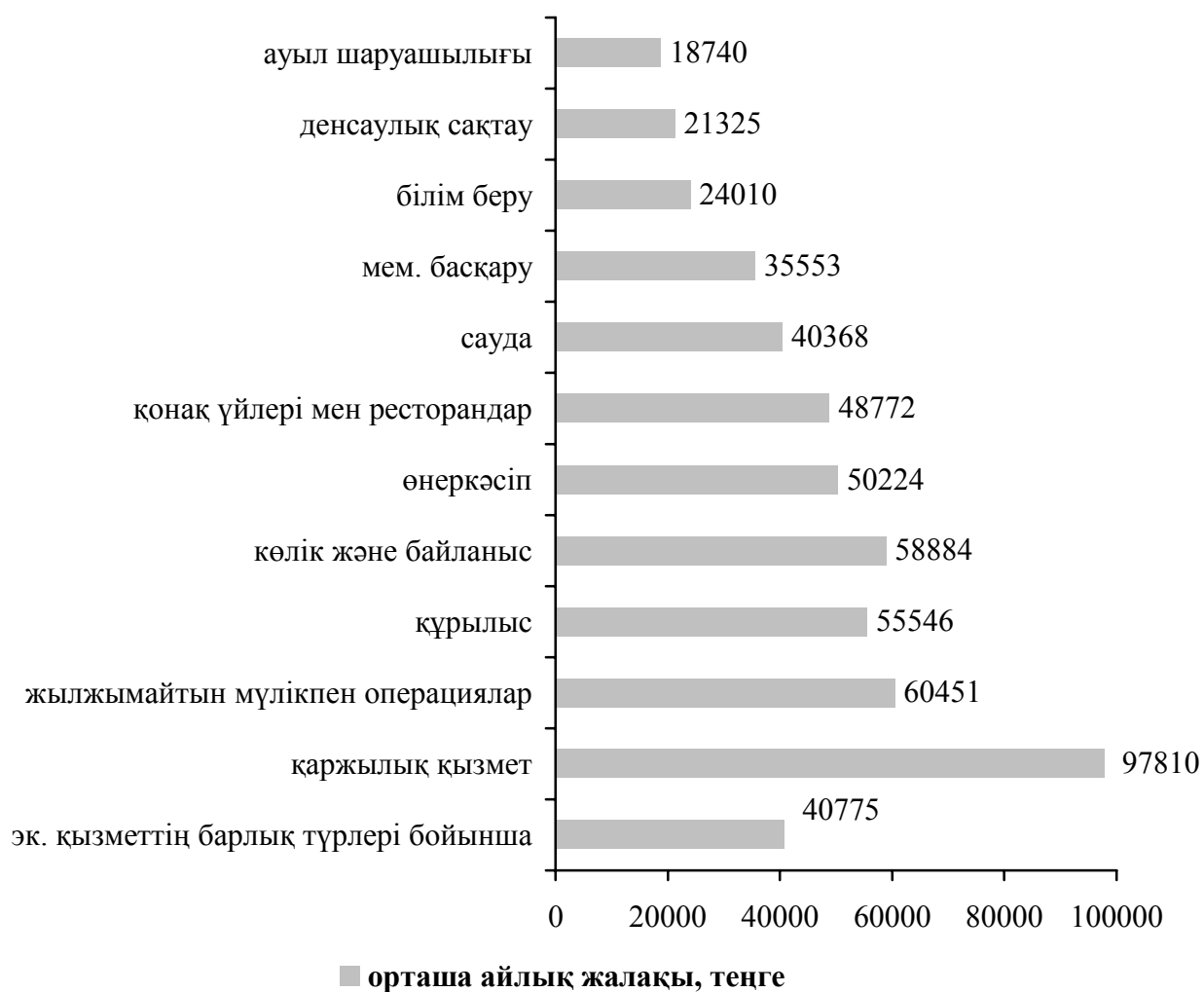
Құрылтайшысы Ұлттық Банк болып табылатын акционерлік қоғамдар. Акционерлік қоғамдардың кірісі 2006 жылы 4 667,7 млн. теңгені, шығыстары 1 631,8 млн. теңгені құрады. Бюджетке корпоративтік табыс салығын төлегеннен кейінгі таза кіріс 2 253,0 млн. теңге мөлшерінде қалыптасты.

Жалпы алғанда, Ұлттық Банктің акционерлік қоғамдары қызметінің нәтижелері 2005 жылмен салыстырғанда таза кірістің 1 540,4 млн. теңгеге (3,2 есе) ұлғаюымен сипатталады.

СТАТИСТИКАЛЫҚ ҚОСЫМШАЛАР

I БӨЛІМНІҢ 1.1 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША	63
I БӨЛІМНІҢ 1.2 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША	64
I БӨЛІМНІҢ 1.2 БӨЛІМШЕСІНЕ 2-ҚОСЫМША	65
I БӨЛІМНІҢ 1.2 БӨЛІМШЕСІНЕ 3-ҚОСЫМША	66
I БӨЛІМНІҢ 1.4 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША	67
I БӨЛІМНІҢ 1.4 БӨЛІМШЕСІНЕ 2-ҚОСЫМША	68
I БӨЛІМНІҢ 1.4 БӨЛІМШЕСІНЕ 3-ҚОСЫМША	69
I БӨЛІМНІҢ 1.4 БӨЛІМШЕСІНЕ 4-ҚОСЫМША.....	70
I БӨЛІМНІҢ 1.4 БӨЛІМШЕСІНЕ 5-ҚОСЫМША.....	71
II БӨЛІМНІҢ 2.1 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША.....	72
II БӨЛІМНІҢ 2.2 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША	73
II БӨЛІМНІҢ 2.2 БӨЛІМШЕСІНЕ 2-ҚОСЫМША	74
IV БӨЛІМНІҢ 4.2 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША	75
V БӨЛІМНІҢ 5.3 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША	76
V БӨЛІМНІҢ 5.4 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША	77
X БӨЛІМНІҢ 10.1 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША	78
X БӨЛІМНІҢ 10.1 БӨЛІМШЕСІНЕ 2-ҚОСЫМША	79
X БӨЛІМНІҢ 10.1 БӨЛІМШЕСІНЕ 3-ҚОСЫМША	80
X БӨЛІМНІҢ 10.2 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША	81
XI БӨЛІМНІҢ 11.1 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША	82
XI БӨЛІМНІҢ 11.2 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША	83
XI БӨЛІМНІҢ 11.5 БӨЛІМШЕСІНЕ 1-ҚОСЫМША	84
XI БӨЛІМНІҢ 11.5 БӨЛІМШЕСІНЕ 2-ҚОСЫМША	85
XI БӨЛІМНІҢ 11.5 БӨЛІМШЕСІНЕ 3-ҚОСЫМША	86
XI БӨЛІМНІҢ 11.5 БӨЛІМШЕСІНЕ 4-ҚОСЫМША	87

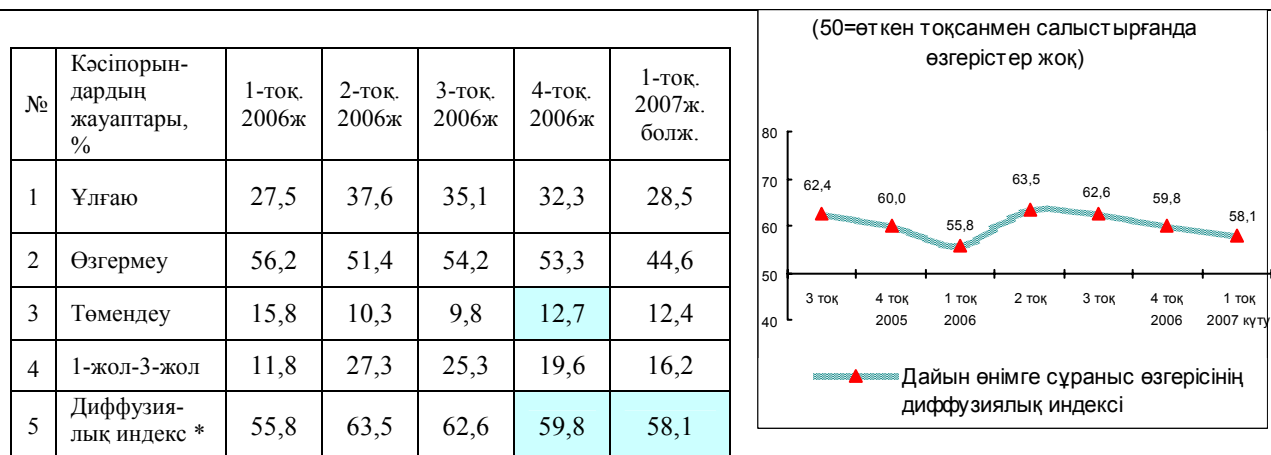
2006 ж. экономикалық қызметтің негізгі түрлеріндегі орташа айлық жалақы

I бөлімнің 1.2-бөлімшесіне 1-қосымша

1.2.1-сурет

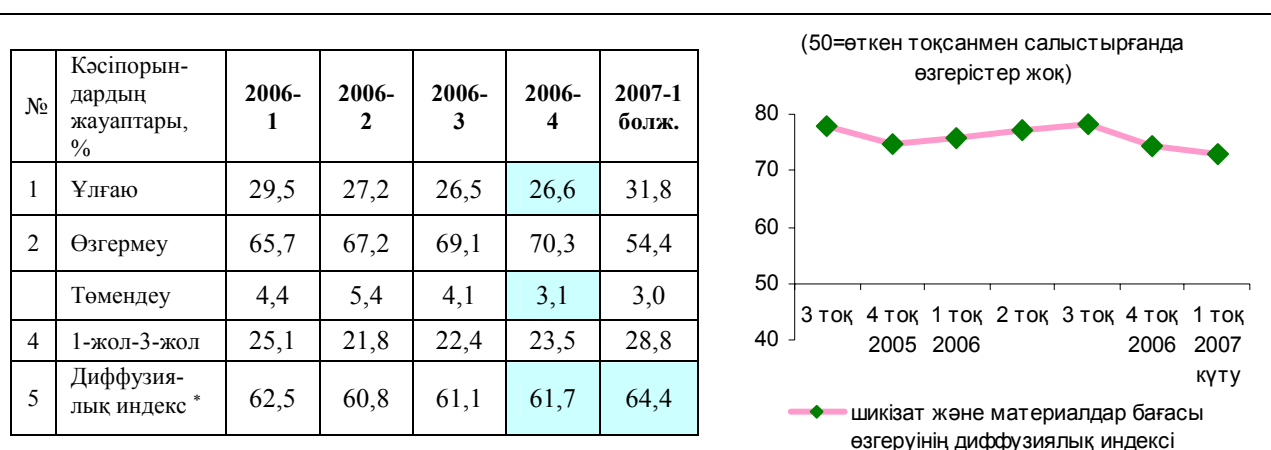
Кәсіпорындардың дайын өніміне сұраныс конъюнктурасы

Кәсіпорындардың басым бөлігі (кемінде 80 %) не дайын өнімге сұраныстың артқанын, не оның өзгермегенін көрсетті, мұның өзі өндіріс көлемі өсуінің негізгі факторы болып табылды. Кәсіпорындардың өз өніміне ең көп сұраныс 2006 жылдың 2 және 3-тоқсандарында болды. 2007 жылдың 1-тоқсанында кәсіпорындар сұраныстың өсу қарқынының төмендеуін күтуде (индекстің мәні 2006 жылдың 4-тоқсанындағы 59,8-бен салыстырғанда 58,1 болды).

1.2.2-сурет

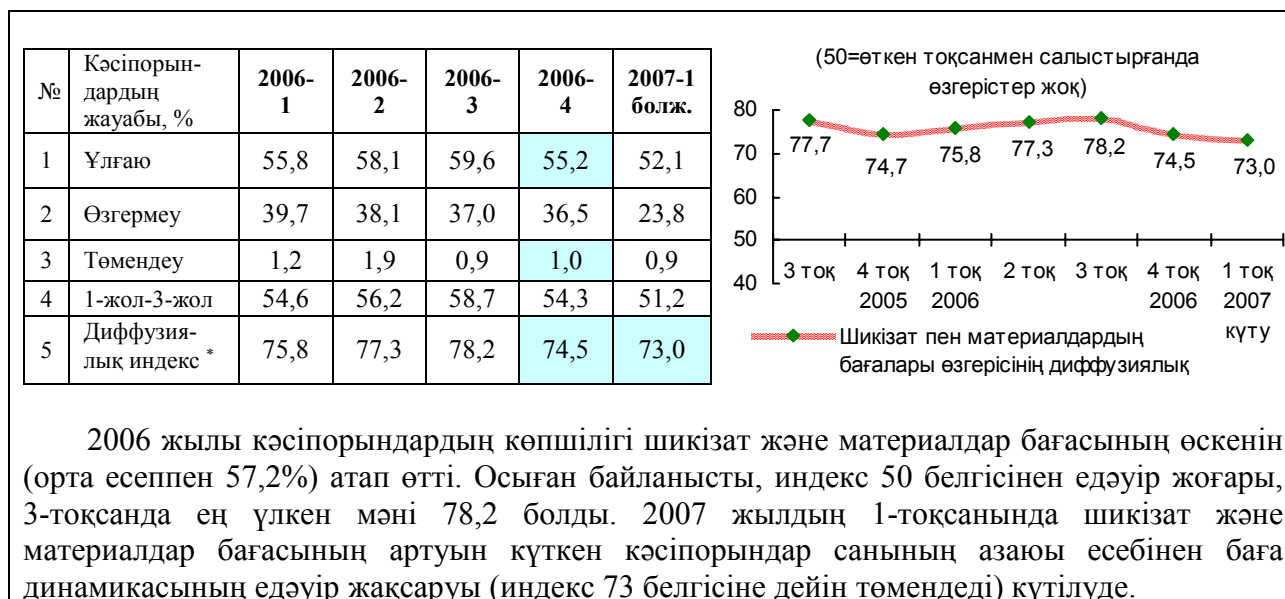
Кәсіпорындардың дайын өнімдері бағасының өзгеруі

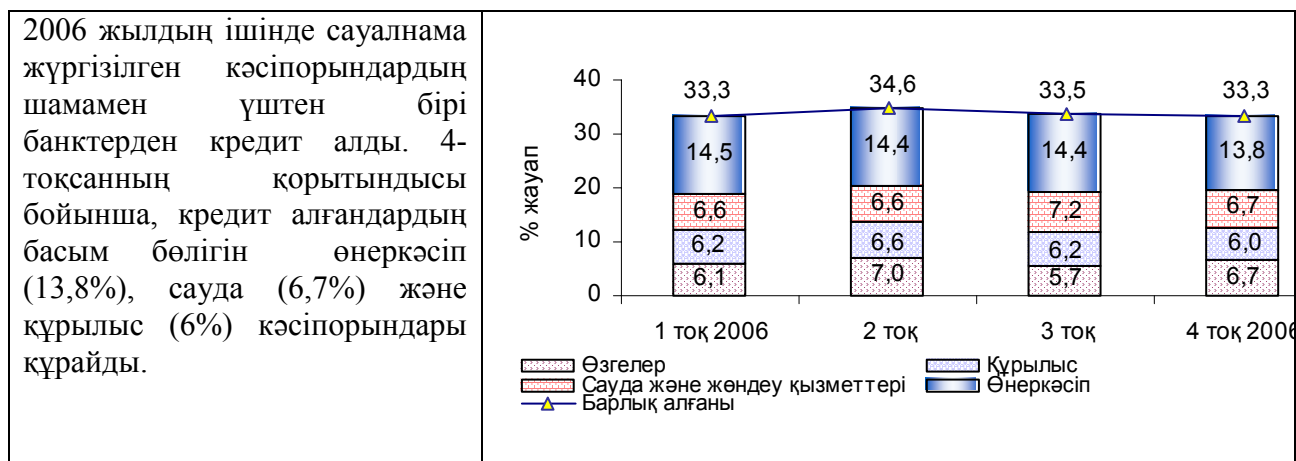
Егер 2006 жылдың 1-жартыжылдығы ішінде индекстің төмендегені (2006 жылдың 1-тоқсанындағы 62,5-тен 2006 жылдың 2-тоқсанындағы 60,8-ге дейін) байқалса, 2006 жылдың 2-жартыжылдығында оның сәл ұлғайғаны (3-тоқсандағы 61,1-ден 4-тоқсандағы 61,7-ге дейін) байқалды. 2007 жылдың 1-тоқсанында өз өнімдері бағасының өсуін күткен кәсіпорындар санының көбеюі есебінен индекстің едәуір өсуі (64,4 белгісіне дейін) күтілуде.

* 7-қосымшадағы методологиялық түсіндірмені қараңыз

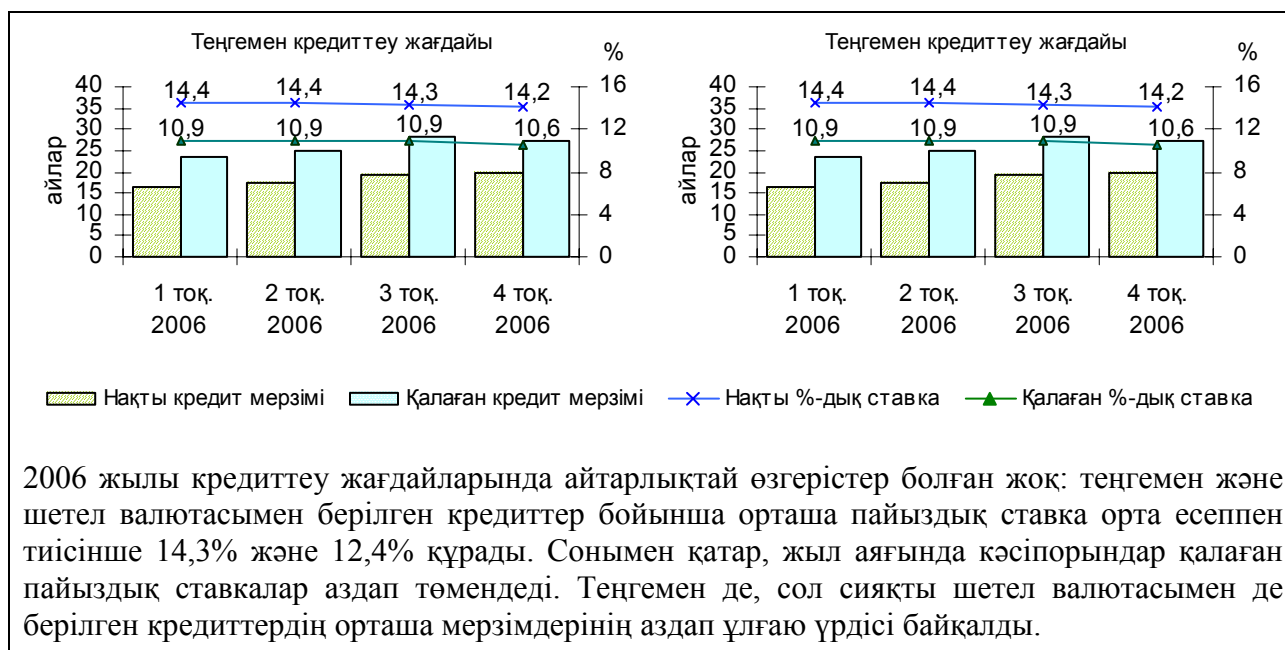
Шикізат және материалдар бағасының өзгеруі

Банктердің кредиттері

Кредиттеу жағдайлары

***1.2.1, 1.2.2, 1.2.3, 1.2.4, 1.2.5-графиктеріне методологиялық түсіндірме:**

Графиктердегі көрсеткіштер мынадай есептеу деректерімен берілді: кәсіпорындар жауаптары топтарының арасындағы пайыздық ара-қатынас, оң және теріс жауаптар санының арасындағы айырма және т.с.с. Бұдан басқа, графиктерде "диффуздық индекс" (индекс) деп аталатын индекс көрсетілді, ол оң жауаптардың жиынтығы және «өзгеріссіз» деген жауаптардың жартысы ретінде шығарылады. Осы индекс қарастырылып отырған көрсеткіштің өзгеру динамикасын сипаттайтын жалпы индикатор болып табылады. Бұл ретте, егер оның мәні 50 деген деңгейден жоғары болса, бұл оң өзгерісті, ал егер 50-ден төмен деңгейде болса, теріс өзгерісті білдіреді (Москва Халық Банкінің тәжірибесі бойынша, Англия).

I бөлімнің 1.4-бөлімшесіне 1-қосымша

Қазақстан Республикасының Төлем балансы: талдама ұсыным

млн. АҚШ доллары

	2004	2005	2006	2006			
				I	II	III	IV
А. Ағымдағы шот	335,4	-1055,8	-1797,0	229,6	-180,5	41,8	-1887,9
Сауда балансы	6785,4	10321,8	14641,7	3312,5	4131,4	4488,9	2709,0
Экспорт	20603,1	28300,6	38762,1	7445,1	10093,2	11215,4	10008,4
Импорт	-13817,7	-17978,8	-24120,4	-4132,6	-5961,8	-6726,5	-7299,4
Қызмет балансы	-3098,7	-5267,3	-5912,0	-1346,6	-1633,2	-1458,2	-1474,0
Экспорт	2009,2	2228,4	2807,6	577,3	687,0	802,0	741,2
Импорт	-5107,9	-7495,7	-8719,6	-1923,9	-2320,2	-2260,2	-2215,2
Кірістер балансы	-2863,1	-5696,9	-9319,3	-1601,3	-2455,1	-2666,4	-2596,5
Тартылған кредиттер мен заемдар бойынша төленген сыйақы	-413,4	-817,9	-1696,4	-296,7	-373,1	-436,3	-590,2
Тікелей инвесторлардың кірістері	-2376,4	-4795,5	-7823,7	-1313,5	-2113,6	-2283,3	-2113,4
Резервтер бойынша сыйақы	140,2	228,2	443,8	67,3	119,1	127,9	129,4
Ұлттық Қордың активтері бойынша сыйақы	118,3	181,8	378,6	76,2	89,3	90,5	122,6
Өзге (нетто)	-331,8	-493,5	-621,6	-134,5	-176,8	-165,2	-145,0
Ағымдағы трансферттер	-488,2	-413,5	-1207,4	-135,0	-223,5	-322,4	-526,4
В. Капиталмен және қаржымен операциялар шоты	4679,5	916,2	15328,4	3295,0	2920,0	1791,5	7321,9
Капиталмен операциялар шоты	-21,3	14,0	32,7	13,3	8,6	-0,5	11,3
о.і. мигранттардың трансферттер	-25,8	9,5	28,9	11,4	7,6	-0,9	10,8
Қаржы шоты	4700,7	902,2	15295,7	3281,7	2911,3	1792,0	7310,7
Тікелей инвестиция	5436,2	2123,2	6555,6	1853,3	1538,0	1269,3	1895,0
қаржыландыру (нетто-игерілгені)	9659,4	6535,3	10792,6	2573,8	2968,7	2407,5	2842,6
Өтелгені	-4223,3	-4412,1	-4237,1	-720,5	-1430,8	-1138,2	-947,6
Портфель инвестициялары	-417,2	-3952,7	-4322,2	-609,6	-871,6	-1581,5	-1259,5
олардың ішінде Үкіметтің еуро-бондтары	21,2	-59,8	0,5	18,3	-21,0	-2,8	5,9
Туынды қаржы құралдары (нетто)	-46,4	-112,6	-67,8	-10,4	-23,6	83,4	-117,2
Басқа орта және ұзақ мерзімді инвестициялар	1976,5	2203,0	13684,0	2150,1	2400,4	3788,6	5344,9
Сауда кредиттері	16,5	87,8	-532,2	129,0	129,2	-329,8	-460,5
Үкімет кепілдік берген	91,0	-34,1	-39,9	10,9	-11,1	6,2	-46,0
қаржыландыру (игерілгені)	205,8	117,2	53,3	13,0	21,2	15,8	3,3
борышты өтеу (есептелгені)	-114,8	-151,3	-93,3	-2,1	-32,3	-9,6	-49,3
Басқа (нетто)	-74,5	121,9	-492,3	118,0	140,2	-336,0	-414,6
Заемдар	1960,0	2115,2	14430,3	2021,1	2381,7	4221,9	5805,4
ҚР Үкіметі тартқан	-65,7	-827,3	-0,8	-3,4	31,5	-55,9	26,9
қаржыландыру (игерілгені)	199,7	109,5	102,6	4,2	44,3	14,4	39,7
борышты өтеу (есептелгені)	-265,4	-936,8	-103,4	-7,6	-12,8	-70,3	-12,8
Басқа (нетто)	2025,7	2942,5	14431,1	2024,5	2350,2	4277,9	5778,5
Өзге (нетто)	0,0	0,0	-214,0	0,0	-110,5	-103,5	0,0
Басқа да қысқа мерзімді капитал	-2248,4	641,3	-553,9	-101,64	-131,94	-1767,83	1447,51
С. Қателер мен қалып қойғандар	-1015,9	-1804,2	-2397,2	266,3	-860,5	-1574,3	-228,7
D. Жалпы баланс	3999,0	-1943,8	11134,2	3790,8	1879,0	259,1	5205,3
Е. Қаржыландыру	-3999,0	1943,8	-11134,2	-3790,8	-1879,0	-259,1	-5205,3
ҚҰБ резервтік активтері	-3999,0	1943,8	-11134,2	-3790,8	-1879,0	-259,1	-5205,3
ХВҚ кредиті	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

I бөлімнің 1.4-бөлімшесіне 2-қосымша

Қазақстан Республикасының сыртқы секторының негізгі көрсеткіштері

	2004	2005	2006
Ағымдағы операциялар шотының сальдосы (млн. долл.)	335	-1056	-1797
- ЖІӨ %-бен	0,8	1,9	-2,3
Тауарлар мен қызмет экспорты (кезең ішінде млн. долл.)	22612	30529	41570
- ЖІӨ %-бен	52,4	54,4	53,8
Тауарлар мен қызмет импорты (кезең ішінде млн. долл.)	18926	25474	32840
-ЖІӨ %-бен	43,9	45,4	42,5
Нақты тиімді айырбас бағамы (өткен жылдың желтоқсанына индекстің пайызбен өзгеруі)	6,1	6,2	0,6
Сауда шарттары (өткен жылға индекстің пайызбен бір жыл ішінде орташа өзгеру)	16	21	9
Тікелей шетелдік инвестицияның нетто-ағыны (кезең ішінде млн. АҚШ долл.)	5436	2123	6556
- ЖІӨ %-бен	12,6	3,8	8,5
Жалпы ішкі өнім (кезең аяғында млн. АҚШ долл.)	32710	43400	73407
Мемлекеттік және мемлекет кепілдік берген сыртқы борыш	3129	2171	3082
Фирмааралық берешек	16675	19177	25400
Банк секторының сыртқы борышы	7682	15316	33341
Басқа борыштық міндеттемелер	5224	6736	11584
ҚРҰБ халықаралық резервтер (кезең аяғына млн. АҚШ долл.)	9280	7070	19113
- тауарлар мен қызмет импорты айлармен	5,9	3,3	7,0
ҚР Ұлттық қоры (кезең аяғына млн. АҚШ долл.)	5065	8073	14093

I бөлімнің 1.4-бөлімшесіне 3-қосымша

Инвестор елдер бойынша Қазақстан экономикасына шетелдік инвестициялар*

млн. АҚШ доллары

Елдердің атауы	31.12.05 ж. жағдай	31.12.06 ж. жағдай (4 + 7 + 8)	жиын- тығы- на %- бен	оның ішінде:				
				Қазақстанға тікелей инвестициялар **			портфельдік инвести- циялар	басқа инвести- циялар
				нетто (5 - 6)	міндетте- мелер	талаптар		
А	1	2	3	4	5	6	7	8
БАРЛЫҒЫ	50 411,4	87 441,1	100,0	32 475,5	33 046,2	570,7	11 020,8	43 944,8
оның ішінде инвестор елдер бойынша:								
Австрия	634,5	1 318,8	1,5	148,5	148,5	0,0	275,9	894,3
Ұлыбритания	4 877,6	11 666,4	13,3	1 680,3	1 693,6	13,4	2 410,6	7 575,5
Виргин аралдары (Брит.)	1 264,6	2 712,0	3,1	1 244,9	1 249,2	4,3	600,1	867,0
Германия	1 624,4	3 306,2	3,8	360,6	363,5	2,9	0,3	2 945,3
Гонконг (Сянган)	64,7	651,1	0,7	8,7	8,7	0,0	1,8	640,7
Индонезия	540,0	559,7	0,6	558,2	558,2	0,0	0,0	1,5
Италия	1 296,3	953,7	1,1	799,2	809,4	10,1	0,1	154,3
Кайман аралдары (Брит.)	335,6	1 284,7	1,5	290,9	291,7	0,7	203,7	790,1
Қытай	1 287,9	1 659,9	1,9	1 161,5	1 189,6	28,1	1,2	497,2
Либерия	668,7	1 007,6	1,2	1 007,6	1 007,6	0,0	0,0	0,0
Люксембург	45,8	790,6	0,9	22,7	22,7	0,0	0,5	767,4
Монако	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Нидерланд	13 122,2	25 519,2	29,2	8 614,5	8 615,6	1,1	76,6	16 828,0
Ресей Федерациясы	1 288,4	3 021,9	3,5	670,8	720,7	49,9	46,3	2 304,8
АҚШ	9 020,7	14 597,0	16,7	8 955,5	8 973,8	18,3	4 562,9	1 078,6
Түркия	533,8	533,0	0,6	341,1	356,8	15,7	8,5	183,4
Франция	2 270,6	3 240,2	3,7	2 278,3	2 282,4	4,1	0,1	961,8
Швейцария	732,8	1 620,1	1,9	191,1	194,3	3,1	487,2	941,7
Жапония	1 633,7	2 021,4	2,3	1 152,4	1 152,4	0,0	0,9	868,1
Басқа елдер***	7 844,0	9 080,5	10,4	2 645,8	3 064,8	419,0	2 344,1	4 090,6
Халықаралық ұйымдар	1 325,1	1 897,4	2,2	343,0	343,0	0,0	0,0	1 554,4

* туынды қаржы құралдарын қоспағанда;

** Қазақстанға тікелей инвестициялар шетелдік тікелей инвесторлар алдындағы міндеттемелер және оларға қойылатын талаптар арасындағы айырма (нетто) ретінде айқындалады;

*** Басқа елдерге: ҚР мемлекеттік бағалы қағаздары, ҚР, Қазақстан банктері мен кәсіпорындарының резидент еместердің қолдарындағы еурооблигациялары; мемлекеттік заем тартылған (ҚР Қаржы министрлігі тартқан) шетел банктерінің синдикаты; резидент еместердің (Ресей Федерациясын қоспағанда) Қазақстан банктеріндегі шоттары және салымдары жатқызылды

I бөлімнің 1.4-бөлімшесіне 4-қосымша

Қазақстаннан шетелге инвестициялардың* географиялық бөлінісі

млн. АҚШ доллары

Елдердің атауы	31.12.05 ж. жағдай	31.12.06 ж. жағдай (4 + 7 + 8)	жиын- тығы- на %- бен	оның ішінде:				
				Қазақстанға тікелей инвестициялар **			Қазақстанға тікелей инвестици- ялар **	Қазақстанға тікелей инвестиция- лар **
				нетто (5 - 6)	міндетте- мелер	талаптар		
А	1	2	3	4	5	6	7	8
БАРЛЫҒЫ	14 872,3	26 368,2	100,0	-1 044,3	2 244,2	3 288,5	6 265,1	21 147,4
оның ішінде инвестор елдер бойынша:								
Ұлыбритания	823,2	2 082,9	7,9	7,1	11,3	4,3	295,0	1 780,9
Виргин аралдары (Брит.)	577,3	1 430,2	5,4	46,5	46,5	0,0	1,1	1 382,7
Германия	1 120,6	1 361,1	5,2	83,0	83,0	0,0	413,1	865,1
Грузия	34,6	185,2	0,7	68,1	68,1	0,0	0,0	117,1
Доминикан Республикасы	26,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ирландия	62,7	457,7	1,7	0,0	0,0	0,0	400,6	57,1
Кайман аралдары (Брит.)	226,2	331,7	1,3	0,5	0,5	0,0	0,0	331,2
Канада	229,5	215,1	0,8	9,9	9,9	0,0	1,1	204,2
Катар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кипр	592,9	1 475,7	5,6	1,0	1,0	0,0	1,7	1 473,1
Қытай	140,7	195,1	0,7	10,4	10,4	0,0	0,8	183,9
Қырғызстан	168,2	309,2	1,2	151,8	152,0	0,2	0,1	157,2
Люксембург	-1 099,6	-574,0	-2,2	-1 090,4	9,6	1 100,0	513,9	2,4
Маврикий	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Нидерланд	277,5	1 122,5	4,3	-748,4	1 391,3	2 139,7	1 383,9	487,0
Біріккен Араб Әмірліктері	27,3	414,4	1,6	1,6	1,6	0,0	0,0	412,7
Ресей Федерациясы	2 485,0	4 590,1	17,4	258,7	259,1	0,4	12,9	4 318,5
Сан-Марино	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сейшель аралдары	76,3	746,5	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0	746,5
АҚШ	3 714,2	4 393,4	16,7	2,4	2,4	0,0	1 980,9	2 410,1
Түркия	240,0	516,4	2,0	43,3	43,3	0,0	0,0	473,1
Франция	209,4	357,2	1,4	0,1	0,1	0,0	223,7	133,5
Швейцария	1 061,5	1 369,9	5,2	15,3	18,4	3,2	12,6	1 342,0
Басқа елдер**	2 985,4	4 587,4	17,4	94,8	135,6	40,8	437,7	4 054,9
Халықаралық елдер	893,1	800,3	3,0	0,0	0,0	0,0	586,3	214,0

* туынды қаржы құралдарын, Ұлттық Банктің резервтік активтерін және Қазақстан Ұлттық қорының активтерін қоспағанда;

** шетелге тікелей инвестициялар шетелдік филиалдарға және еншілес компанияларға қойылатын талаптар және олардың алдындағы міндеттемелер арасындағы айырма (нетто) ретінде айқындалады;

*** Басқа елдерге резиденттердің (Ресей Федерациясын қоспағанда) шетел банктеріндегі шоттары және салымдары, сондай-ақ резидент еместерге қойылатын басқа да талаптар жатқызылды

I бөлімнің 1.4-бөлімшесіне 5-қосымша

Қазақстан Республикасының сыртқы борышының абсолюттік және салыстырмалы өлшемдері

Көрсеткіштің атауы	2003	2004	2005	2006	Берешек (ХҚДБ)	
					Төменгі	Бір қалыпты
А. Абсолюттік көрсеткіштер (млн. АҚШ долл.)						
1. Жалпы ішкі борыш (кезең аяғына)	22 920,2	32 709,8	43 400,1	73 406,6		
Оның ішінде фирмааралық берешек	11 983,0	16 675,0	19 176,8	25 399,7		
2. Фирмааралық берешекті алып тастағанда жалпы сыртқы борыш (кезең аяғына)	10 937,2	16 034,8	24 223,3	48 007,0		
3. Ұзақ мерзімді борышты өтеу және қызмет көрсету бойынша есептелген жиынтық төлемдер фирмааралық берешекті өтеуді және қызмет көрсетуді алып тастағанда	5 258,7	8 185,3	11 059,2	13 780,1		
	2 626,4	3519,5	5500,5	7521,7		
4. Тауарлар мен факторлық емес қызмет экспорты (ТҚЭ)*	14 944,9	22 612,3	30 529,0	41 569,7		
Б. Салыстырмалы өлшемдер						
1. Жан басына шаққандағы жалпы ішкі борыш (долл. АҚШ) фирмааралық берешекті алып тастағанда	1532,7	2169,8	2851,9	4768,3		
	731,4	1063,7	1591,8	3118,4		
2. Жалпы сыртқы борыштың ЖІӨ қатынасы (%) фирмааралық берешекті алып тастағанда	74,3	75,7	77,3	95,0	<48	48-80
	35,5	37,1	43,2	62,2		
3. Жалпы сыртқы борыштың ТҚЭ қатынасы (%) фирмааралық берешекті алып тастағанда	153,4	144,7	142,2	176,6	<132	132-220
	73,2	70,9	79,3	115,5		
4. Борышты өтеу және қызмет көрсету бойынша төлемдердің ТҚЭ қатынасы (%) фирмааралық берешекті алып тастағанда	35,2	36,2	36,2	33,1	<18	18-30
	17,6	15,6	18,0	18,1		
5. Сыйақы төлемдерінің ТҚЭ қатынасы (%)	4,8	4,2	4,7	8,8	<12	12-20
6. Ұзақ мерзімді борыштың жалпы сыртқы борышқа қатынасы	87,7	88,0	81,3	84,2		

Анықтама үшін:

Есептелгені (мың адам)

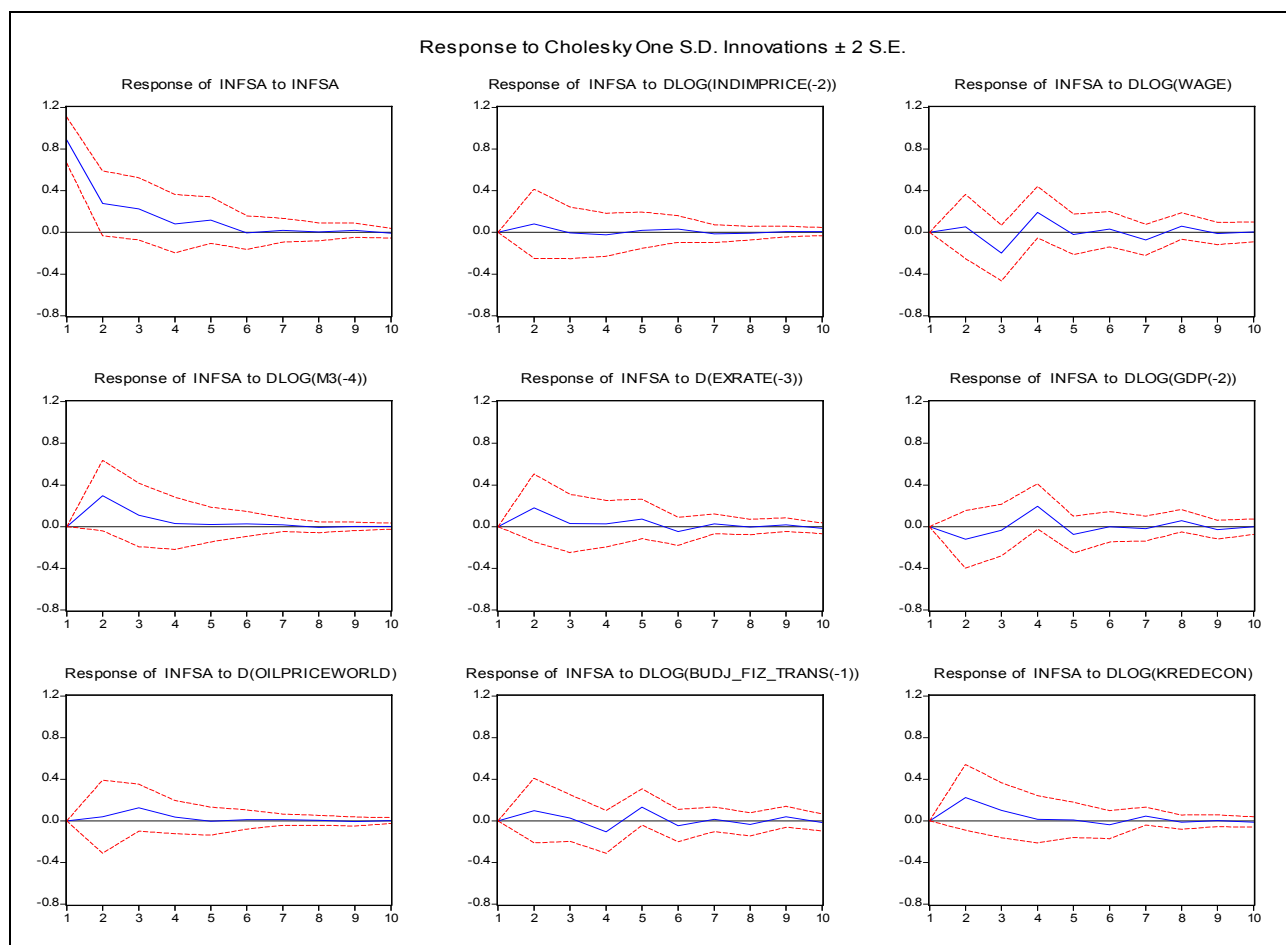
ЖІӨ (млрд. АҚШ долл.)

2003 – 14 954; 2004 – 15 075; 2005 – 15 218; 2006 – 15 395

2003 – 30,8; 2004 – 43,2; 2005 – 56,1; 2006 – 77,2

II бөлімнің 2.1-бөлімшесіне 1-қосымша

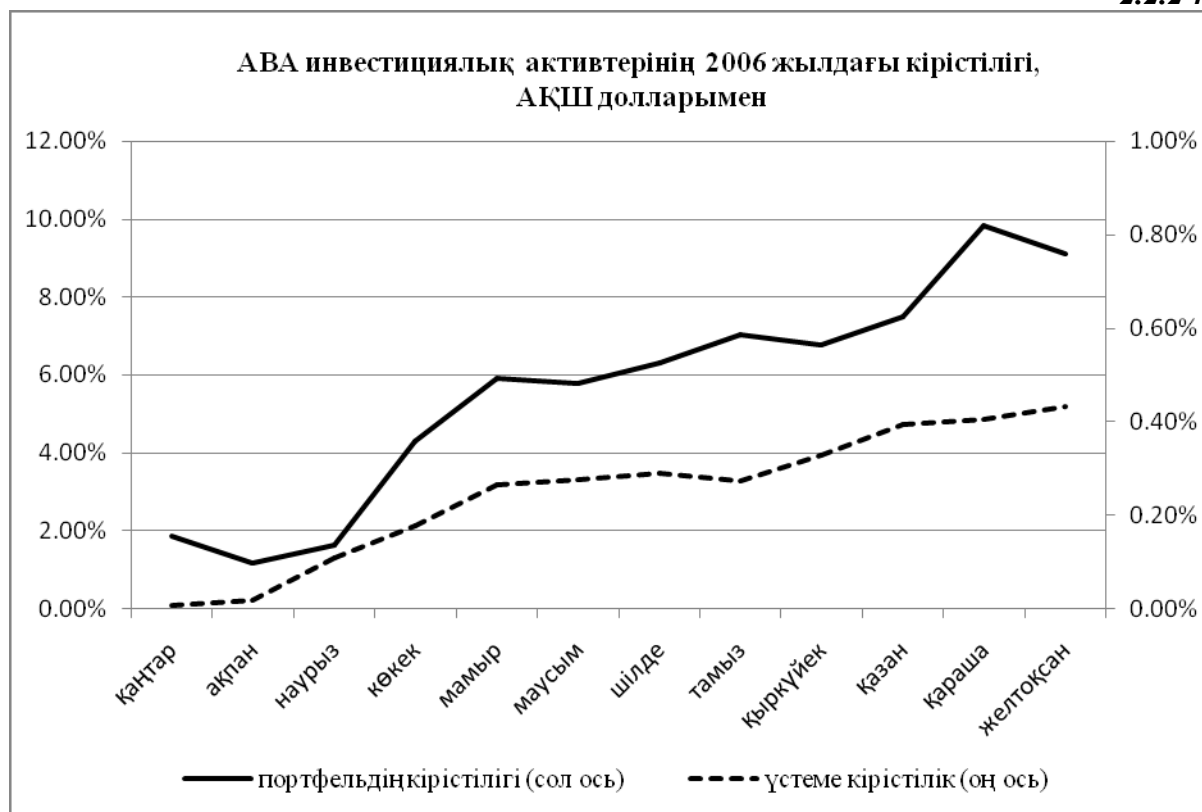
Инфляцияның әсер ету (ықпал ету) функциясы

2.2.1-кесте

	Көрсеткіштер (млн. АҚШ доллары)	Сомасы	
		01.01.06	01.01.07
1.	Жалпы алтынвалюта активтері, барлығы	7 069,221	19 049,959
	оның ішінде:		
1.1.	Монетарлық алтын	985,512	1 371,707
1.2.	Еркін айналыстағы валютадағы СДР және активтер	6 083,709	17 678,253
а)	Қолма-қол шетел валютасы (ЕАВ)	2,654	3,454
б)	Аударылатын депозиттер (ЕАВ)	450,997	6 460,129
в)	Басқа депозиттер (ЕАВ)	230,459	52,010
г)	Кредиттер (ЕАВ)	291,176	0,000
д)	Акциялардан басқа бағалы қағаздар (ЕАВ)	5 104,552	11 158,512
е)	Қаржы деривативтері және басқа да шоттар	3,870	4,148
2.	Сыртқы міндеттемелер (ЕАВ)	3,852	3,778
	оның ішінде:		
2.1.	Халықаралық қаржы ұйымдарының алдындағы міндеттемелер	1.002	0,683
2.2.	Орта-ұзақ мерзімді кредиттер	1.903	1,896
2.3.	Қаржы деривативтері	0.080	0,001
2.4.	Басқа да шоттар	0.868	1,197
3.	Таза халықаралық резервтер (1-2), барлығы	7 065,369	19 046,182

2.2.2-кесте

**Алтын валюта активтерінің портфельдерін басқарушылар
бойынша 2006 жылғы⁷ үстеме кірістіліктің салыстырмалы кестесі
(кірістілік әрбір қосалқы портфельдің меншікті валютасымен есептелген)**

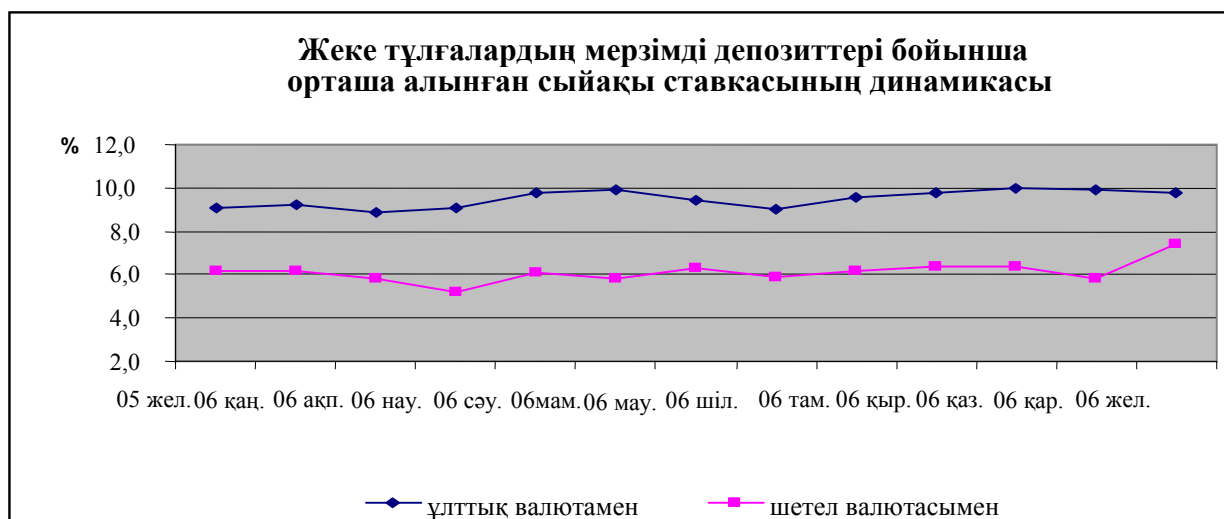
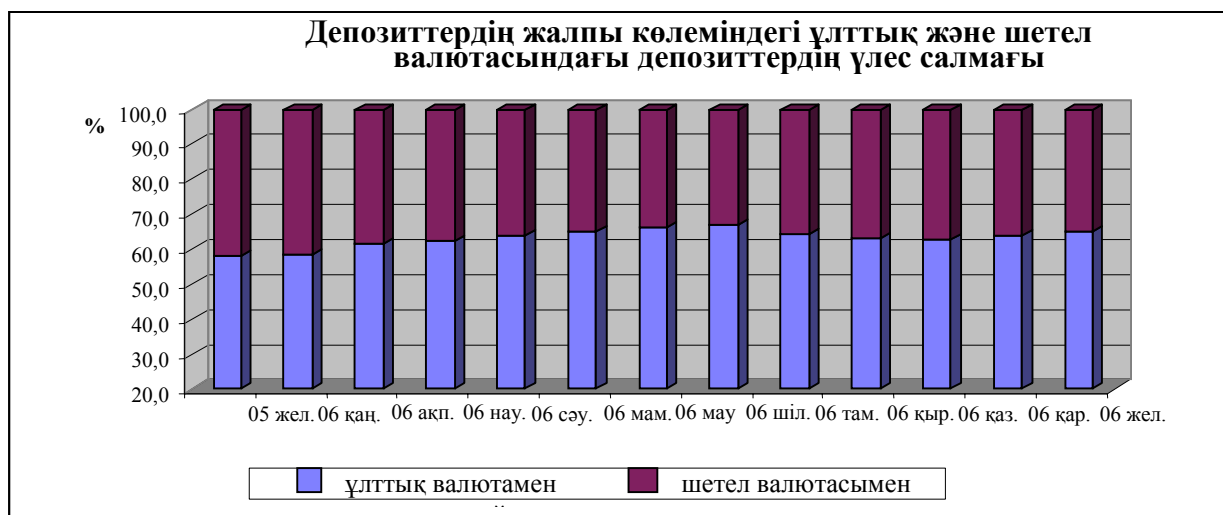
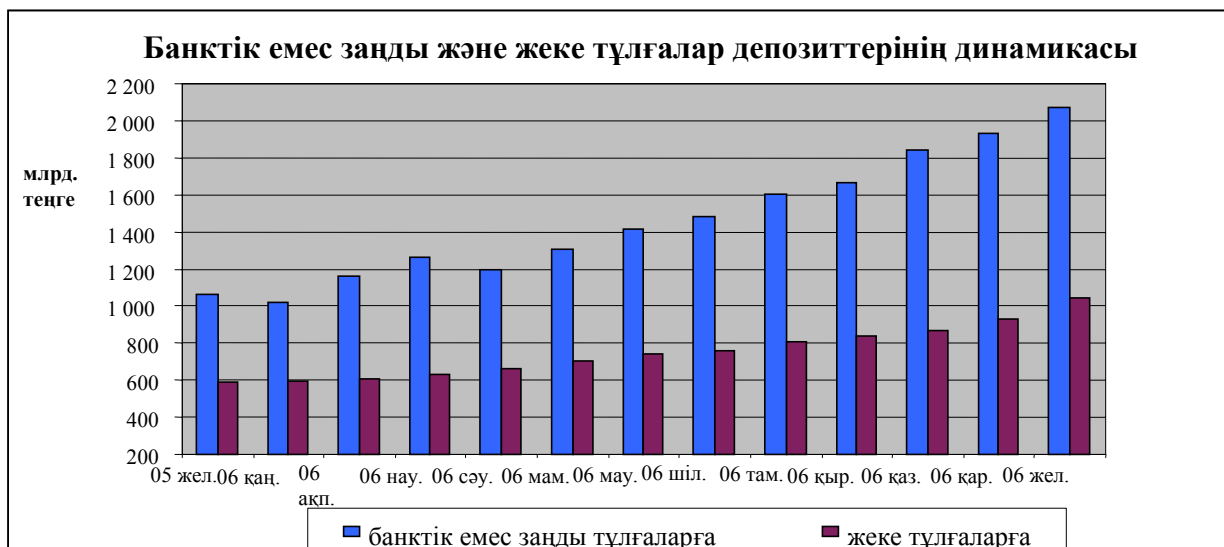
млн. доллар

Басқарушы	Нарықтық құны	Портфельдің кірістілігі	Эталон портфелінің кірістілігі	Үстеме кірістілік
Валюталық активтердің инвестициялық портфелі (ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді портфельдер)				
Барлығы	8 932,95	9,23%	8,72%	0,51%
АҚШ долларымен деноминирленген қосалқы портфель				
Барлығы	4 029,22	4,30%	3,96%	0,34%
Ұлттық Банк	3 674,29	4,30%	4,02%	0,28%
1 Басқарушы	171,58	4,44%	4,07%	0,36%
2 Басқарушы	183,35	4,62%	3,92%	0,69%
Еуромен деноминирленген қосалқы портфель				
Ұлттық Банк	2 684,68	2,06%	1,89%	0,16%
Фунт стерлингпен деноминирленген қосалқы портфелі				
Ұлттық Банк	894,27	3,67%	3,19%	0,48%
Австралия долларымен деноминирленген қосалқы портфель				
Ұлттық Банк	454,97	3,98%	3,76%	0,22%
Жапон йенасымен деноминирленген қосалқы портфель				
Ұлттық Банк	869,82	0,49%	0,10%	0,38%
Абсолютті кірістілік портфелі				
Барлығы	49,93	1,62%	0,65%	0,97%

⁷ басқарушыларға берілген комиссиялық сыйақыны есептемегенде

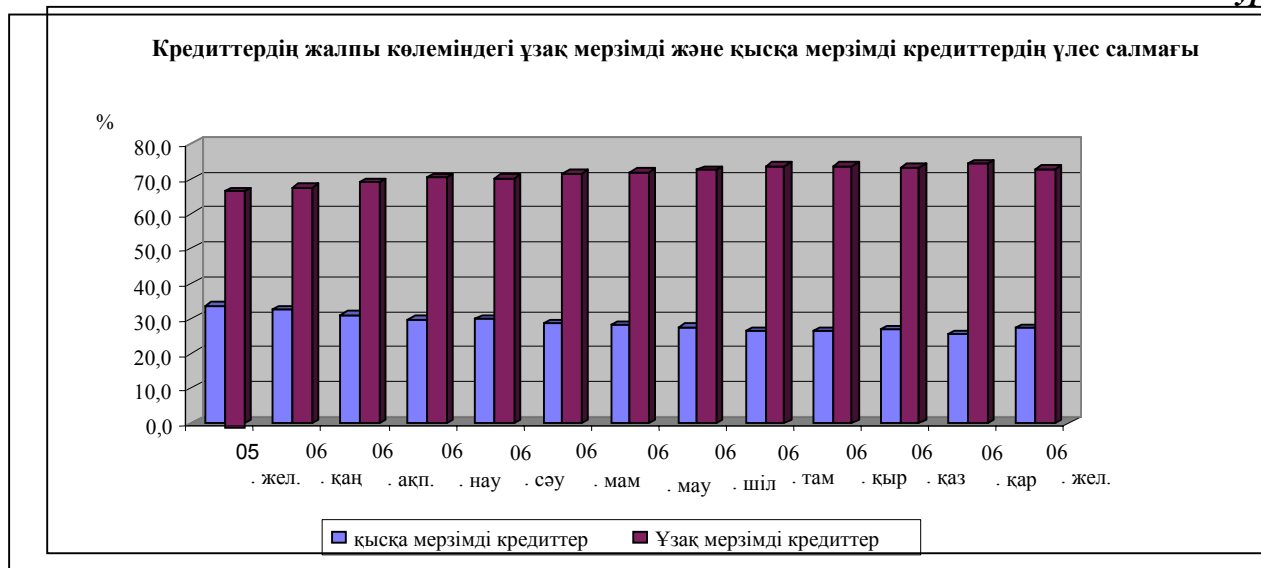
Екінші деңгейдегі банктердегі қолма-қол ақшаның қозғалысы

Банктердің кассалары арқылы өтетін қолма-қол ақша ағыны	2006 ж.	2005 ж.	Кезең ішіндегі өзгеріс	
	(млн.теңге)	(млн.теңге)	(млн.теңге)	%-бен
ЕДБ кассасына кіріс	6 430 906,43	4 539 964,97	1 890 941,5	41,7
тауарларды, қызметті және жұмысты сатудан	1 738 248,14	1 246 555,98	491 692,15	39,4
коммуналдық төлемдерден	109 762,13	83 852,45	25 909,67	30,9
көлік кәсіпорындарынан	55 348,83	46 978,36	8 370,47	17,8
байланыс кәсіпорындарынан	78 830,78	71 979,24	6 851,54	9,5
қонақ үй ойын және	7 046,85	7 588,75	-541,90	-7,1
шоу-бизнес кәсіпорындарынан				
сақтандыру ұйымдарынан	4 116,35	3 077,73	1 038,62	33,7
шетел валютасын сатудан	1 236 271,66	1 001 112,17	235 159,49	23,5
жеке тұлғалардың салымдары бойынша шоттарға	1 008 389,99	558 157,05	450 232,95	80,7
міндетті және ерікті зейнетақы салымдары	4 962,10	5 002,18	-40,07	-0,8
салықтар, алымдар және кеден төлемдері	93 164,14	73 175,41	19 988,73	27,3
заемды өтеу	180 019,67	126 765,51	53 254,17	42,0
банкоматтардан алынған	216 267,28	147 214,00	69 053,28	46,9
баска түсімдер	1 698 478,52	1 168 506,14	529 972,38	45,4
ЕДБ кассаларынан беру	6 755 295,14	4 657 354,93	2 097 940,2	45,0
тауарларға, қызметке және жұмысқа ақы төлеуге	1 276 305,78	990 565,45	285 740,33	28,8
еңбекақы төлеуге	302 122,79	287 060,85	15 061,94	5,2
ауыл шаруашылығы өнімдерінің ақысын төлеуге	91 553,54	73 075,82	18 477,73	25,3
көлік, байланыс кәсіпорындарына	457,63	919,10	-461,47	-50,2
сақтандыру ұйымдарына	513,07	481,15	31,92	6,6
шетел валютасын сатып алуға	411 668,56	334 731,25	76 937,31	23,0
жеке тұлғалардың салымдары бойынша шоттарынан	1 351 372,48	812 825,29	538 547,19	66,3
жеке және заңды тұлғалардың заемдарын	232 394,40	108 886,76	123 507,63	113,4
зейнетақы мен жәрдемақы төлеуге	271 574,63	238 755,91	32 818,73	13,7
банкоматтарды толтыруға	978 710,08	678 139,48	300 570,60	44,3
баска берілгендер	1 838 622,17	1 131 913,87	706 708,30	62,4
ЕДБ кассаларына қолма-қол ақшаны қайтару коэффициенті,%	95,2	97,5		

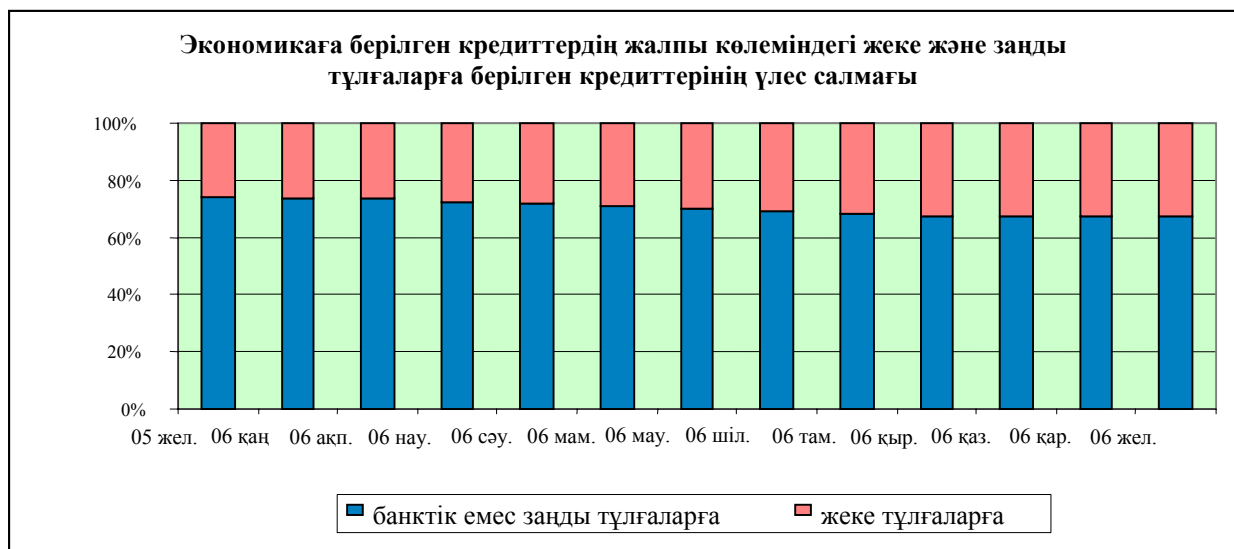

V бөлімнің 5.4-бөлімшесіне 1-қосымша

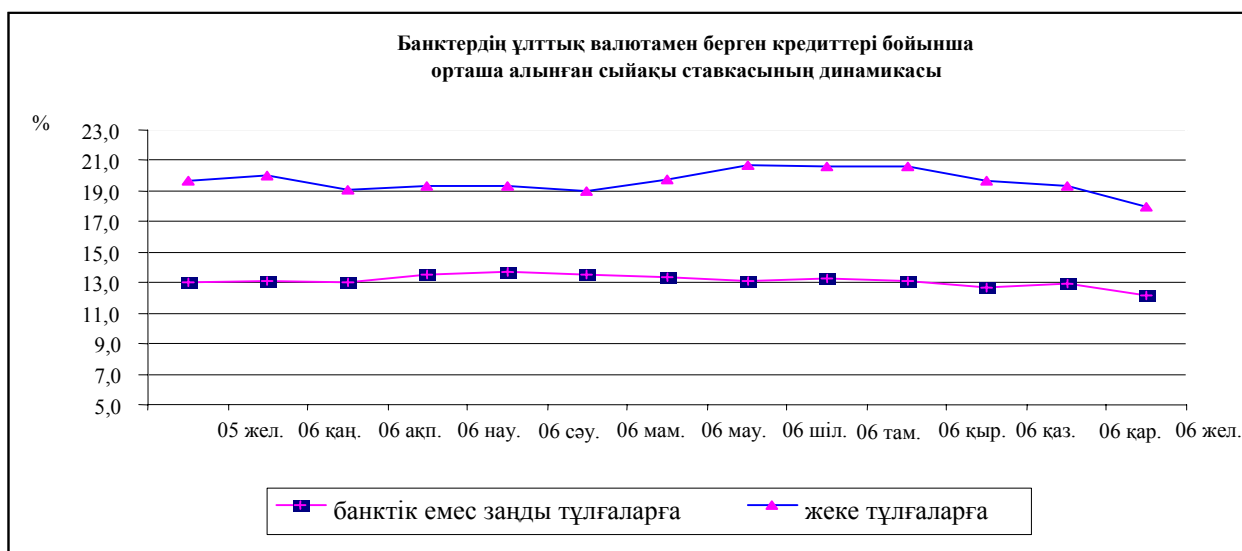
5.4.1-сурет

5.4.2-сурет

5.4.3-сурет

X бөлімнің 10.1-бөлімшесіне 1-қосымша

10.1.1-сурет

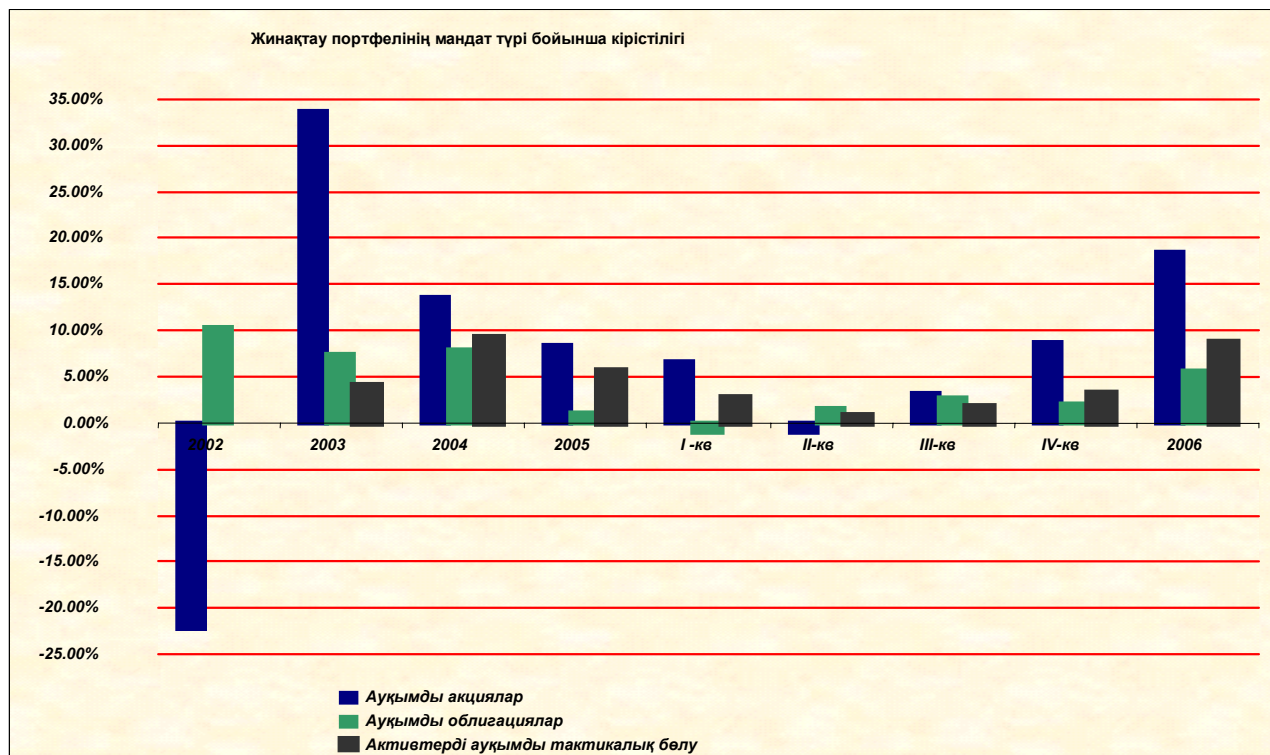

10.1.2-сурет

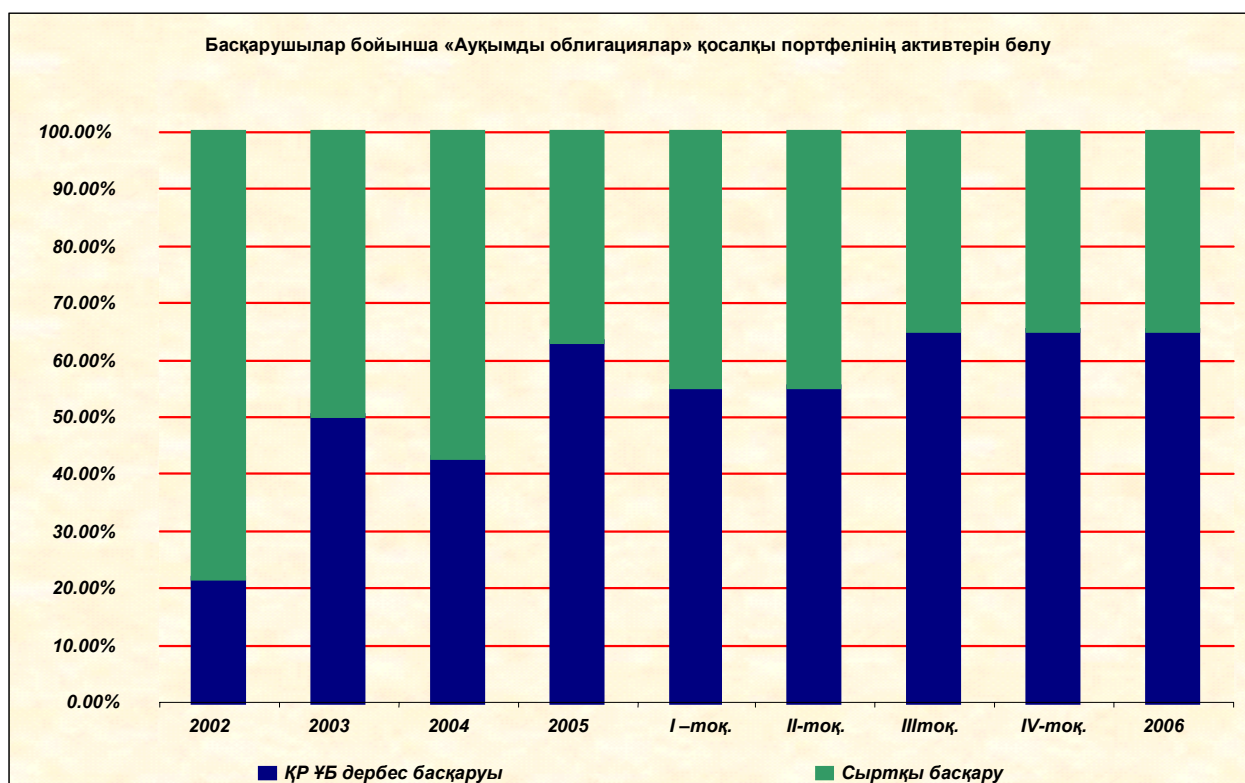

Х бөлімнің 10.1-бөлімшесіне 2-қосымша

10.1.3-сурет

10.1.4-сурет

X бөлімнің 10.1-бөлімшесіне 3-қосымша

10.1.1-кесте

**«Ауқымды облигациялар» қосалқы портфелінің
эталондық портфельге қарағанда кірістілігінің салыстырмалы кестесі**

	Портфель	Эталон	Үстеме кірістілік
<i>ҚРҰБ дербес басқаруы*</i>	5,60	5,99	-0,39
<i>Сыртқы басқару</i>	5,67	6,21	- 0,54
<i>Барлық қосалқы портфель</i>	5,65	6,21	-0,56

10.1.2-кесте

**Жинақ портфелін басқарушылар бойынша 2006 жылғы үстеме кірістіліктің
салыстырмалы кестесі.⁸**

млн. АҚШ доллары

Басқарушы	2006 жылдың аяғына нарықтық құны	Портфель кірістілігі	Эталон портфелінің кірістілігі	Үстеме кірістілік
Белгіленген кірістері бар ауқымды облигациялар				

* Кірістілік көрсеткіштері транзакциялық кезеңді ескере отырып есептелді.

⁸ басқарушыларға берілген комиссиялық сыйақыны есептемегенде

1-Басқарушы	521 807 212	6,36%	5,99%	0,37%
2-Басқарушы	191 987 055	6,21%	6,21%	0,00%
3-Басқарушы	514 765 950	6,13%	6,21%	-0,08%
Ұлттық Банк	5 257 791 903	5,60%	5,99%	-0,39%
4-Басқарушы	521 008 021	5,55%	5,99%	-0,44%
5-Басқарушы	520 658 483	5,22%	5,99%	-0,76%
6-Басқарушы	518 049 436	4,81%	5,99%	-1,17%
Ауқымды акциялар				
7-Басқарушы	141 422 209	23,15%	18,99%	4,17%
8-Басқарушы	194 470 428	20,27%	18,99%	1,28%
9-Басқарушы	994 259 523	18,95%	18,99%	-0,03%
10-Басқарушы	1 013 108 527	18,87%	18,98%	-0,11%
11-Басқарушы	579 982 093	16,97%	18,98%	-2,01%
Активтерді ауқымды тактикалық бөлу				
12-Басқарушы	540 071 699	10,95%	9,87%	1,08%
13-Басқарушы	256 078 707	7,37%	9,36%	-1,99%

Х бөлімнің 10.2-бөлімшесіне 1-қосымша

10.2.1-кесте

**Ұлттық Банктің клиенттеріне қызмет көрсету бойынша
Операцияларды есепке алудың негізгі көрсеткіштері**

млн. теңге

Клиенттердің атауы	01.01.06 жылға барлық актив	01.01.07 жылға барлық актив	Барлық түсімдер	Барлық есептен шығару	Көрсетілген қызметтен ҚРҰБ кірістілігі	Қайтарылған шығын сомасы
Сенімгерлік басқаруда						
Барлығы	49 450,0	76 363,1	34 117,0	17 209,4	13,7	5,4
оның ішінде:						
«ҚДКҚ» АҚ	8 997,4	12 645,0	3 705,6	58,0	2,4	2,5
«ҚИК» АҚ	3 495,3	1 978,8	20 156,0	21 672,5	1,3	1,0
«ЖЗҚ» АҚ	499,6	559,9	175,0	114,7	0,6	0,1
«СТКҚ» АҚ	521,3	763,7	278,0	35,6	0,7	0,2
«ГСК» АҚ	7 536,0	7 536,0	20,0	20,0	1,6	2,4
«ҚИҚ» АҚ	14 695,0	13 400,0	10 498,8	11 793,8	3,3	0,8
«ҚИККҚ» АҚ	5,0	7,0	492,0	490,0	0,017	0,005

«ӘСМҚ» АҚ	13 700,4	39 076,0	25 625,3	249,7	3,5	5,1
«ҚБЕО» РМК	-	396,7	400,0	3,2	0,3	0,1
Кастодиандық қызмет көрсетуде						
Барлығы	126 215,6	156 226,9			56,2	13,7
оның ішінде:						
«ГНПФ» ЖЗҚ» АҚ	126 215,6	154 226,9			55,9	13,6
«БРК» АҚ	0,0	2 000,0			0,3	0,1
Брокерлік қызмет көрсетуде						
Барлығы	1 110,0	0,0			0,08	0,05
оның ішінде:						
«НИФ» АҚ	0,0	0,0			0,08	0,03
«ТҚЖБ» АҚ	1 110,0	0,0			-	0,02
Жиынтығы	176 775,6	232 590,0			69,98	19,15

ХІ бөлімнің 11.1-бөлімшесіне 1-қосымша

**Ұлттық Банктің және АҚ-ның 2006 жылғы 31 желтоқсандағы
ұйымдық құрылымы (3909 адам)**

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Төрағасы

**Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Төрағасының
орынбасарлары (4 адам)**

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі орталық аппаратының бөлімшелері

Зерттеу және статистика департаменті (42 адам)	Төлем балансы және валюталық реттеу департаменті (45 адам)	Заң департаменті (36 адам)	Монетарлық операциялар департаменті (52 адам)	Бухгалтерлік есеп департаменті (37 адам)
Ақпарат технологиясы департаменті (93 адам)	Ішкі аудит департаменті (52 адам)	Қызметкерлермен жұмыс жүргізу департаменті (51 адам)	Қолма-қол ақшамен жұмыс департаменті (26 адам)	Төлем жүйелері департаменті (28 адам)
Үйлестіру департаменті (Астана қаласы) (23 адам)	Қаржы тұрақтылығы басқармасы (10 адам)	Халықаралық қатынастар басқармасы (10 адам)	Ұлттық Банк басшылығының қызметін қамтамасыз ету басқармасы (22 адам)	Операция басқармасы (37 адам)
Монетарлық операцияларды есепке алу басқармасы (33 адам)	Бюджетті жоспарлау және бақылау басқармасы (24 адам)	Автоматтандырылған банктік ақпарат жүйелерін ендіру басқармасы (11 адам)	Қауіпсіздік басқармасы (17 адам)	Құжаттамалық қамтамасыз ету және бақылау басқармасы (19 адам)
Шаруашылық басқармасы (43 адам)			Бірінші бөлім (4 адам)	

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Өкілдігі мен филиалдары

ҚРҰБ Ресей Федерациясындағы Өкілдігі (1 адам)	16 аумақтық филиал (1088 адам)	Кассалық операциялар және құндылықтарды сақтау орталығы (филиал) (377 адам)
---	--------------------------------	---

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ұйымдары

«ҚРҰБ Қазақстан банкаралық есеп айырысу орталығы» РМК (75 адам)	«ҚРҰБ Банктік сервис бюросы» РМК (70 адам)	«ҚРҰБ Қазақстан теңге сарайы» РМК (384 адам)	«ҚРҰБ Банкнот фабрикасы» РМК (446 адам)	«ҚРҰБ қызметін қамтамасыз ету орталығы» РМК (ҚК) (394,25 адам)
---	--	--	---	--

Акционерлік қоғамдар

«Қазақстан депозиттерге кепілдік беру қоры» АҚ (20 адам)	«Ұлттық процессинг орталығы» АҚ (28 адам)	«Қазақстан Актуарлық орталығы» АҚ (10 адам)	«Сақтандыру төлемдеріне кепілдік беру қоры» АҚ (9 адам)	«ГНПФ» жинақтаушы зейнета қы қоры» АҚ (287 адам)
--	---	---	---	--

XI бөлімнің 11.2-бөлімшесіне 1-қосымша

11.2.1-кесте

Ұлттық Банк пен АҚ қызметкерлерінің саны

	Есепті кезең аяғындағы саны				Ағымдылық көрсеткіші, %	
	Штат бойынша, бірлік		Тізім бойынша, адам			
	2005 ж.	2006 ж.	2005 ж.	2006 ж.	2005 ж.	2006 ж.
Орталық аппарат	694	721	652	660	14,6	11,7
Филиалдар	1 458	1 465	1 439	1 457	15,1	10,7
Жиынтығы:	2 152	2 186	2 091	2 117	14,9	11,0
ҚРҰБ ұйымдары (РМК)	1 374	1 369	1 286	1 326	14,6	12,6
ҚРҰБ бойынша барлығы:	3 526	3 555	3 377	3 443	14,8	11,6
АҚ	341	354	304	320	15,9	23,5
Барлығы:	3 867	3 909	3 681	3 763	14,9	13,0

11.2.2-кесте

Салықтардың ескере отырып еңбекақы төлеу қоры бойынша шығыстар және орташа айлық жалақы

	Әлеуметтік төлемді, қызметкерлерді сақтандыруды, әлеуметтік салықты және әлеуметтік аударымдарды ескере отырып ЕТҚ бойынша нақты шығыстар, млн. теңге			Бір қызметкердің орташа айлық жалақысы, теңге		
	2005 ж.	2006 ж.	2005 ж. %-бен.	2005 ж.	2006 ж.	2005 ж. %-бен.
Орталық аппарат	1 408,3	1 860,3	32,1	168 241	214 139	27,3
Филиалдар	1 199,5	1 566,5	30,6	62 665	79 520	26,9
Жиынтығы:	2 607,8	3 426,8	31,4	94 622	120 890	27,8
ҚРҰБ ұйымдары (РМК)	1 409,5	1 696,6	20,4	77 266	91 109	17,9
ҚРҰБ бойынша барлығы:	4 017,3	5 123,4	27,5	87 886	109 167	24,2
АҚ	489,4	611,0	24,8	91 300	98 683	8,1
Барлығы:	4 506,7	5 734,4	27,2	88 244	107 959	22,3

XI бөлімнің 11.5-бөлімшесіне 1-қосымша

11.5.1-кесте

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі қызметінің нәтижесі*

млн. теңге

	2005 ж.				2006 ж.				ауытқу	
	ҚҰБ	РМК	АҚ	Барлы-ғы	ҚҰБ	РМК	АҚ	Барлы-ғы	(+/ -)	(%)
Кірістер	28 811,3	7 769,0	2 123,4	38 703,7	59 477,9	8 775,1	4 667,7	72 920,7	34 217,0	88,4
Шығындар	21 224,9	6 124,1	1 174,5	28 523,5	29 972,7	6 723,5	1 631,8	38 328,0	9 804,5	34,4
Бөлінбеген пайда (шығын)	7 586,4	1 644,9	948,9	10 180,2	29 505,2	2 051,6	3 035,9	34 592,7	24 412,5	3,4 есе
Корпоративтік табыс салығы		574,8	236,2	811,0		568,2	782,9	1 351,1	540,1	66,6
Бөлінбеген пайда (шығын) қалдығы	7 586,4	1 070,1	712,6	9 369,2	29 505,2	1 483,4	2 252,9	33 241,6	23 872,4	3,6 есе

11.5.2-кесте

Ұлттық Банктің монетарлық қызмет бойынша кірістері мен шығындары*

млн. теңге

р/с №	Атауы	Нетто-нәтиже		Ауытқу	
		2005 жыл	2006 жыл	(+/-)	(%)
1	2	3	4	5	6
1	Сыртқы нарық	27 693,2	58 653,5	30 960,3	111,8
1.1	АВА басқару	27 695,7	58 656,0	30 960,3	111,8
1.1.1	Алтын портфелі	99,7	-40,5	-140,3	140,6
1.1.2	Валюта портфелі	27 596,0	58 696,5	31 100,5	112,7
1.1.2.1	Сыртқы басқарудағы	-322,8	576,6	899,4	2,8 раза
1.1.2.2	Ішкі басқарудағы	27 918,8	58 119,9	30 201,1	108,2
1.2	Өзге	-2,5	-2,5		
2	Ішкі нарық	-14 458,5	-21 434,2	-6 975,7	48,2
2.1	ҚР Үкіметімен операциялар	-2 431,8	-1 096,5	1 335,3	54,9
2.2	МБК-мен операциялар	-8 233,3	-9 012,7	-779,4	9,5
2.3	Ішкі қаржы жүйесімен, қаржылық есеп ұйымдармен және жеке тұлғалармен операциялар	-4 145,7	-11 326,7	-7 181,0	173,2
2.4	Провизия құру және жою	352,5	1,7	-350,9	99,5
2.5	Өзге	-0,2		0,2	100,0
3	АВА қайта бағалау нәтижесі	808,5	314,5	-494,0	61,1
	Монетарлық қызметтен нәтиже	14 043,2	37 533,8	23 490,6	167,3

* Ұлттық Банктің монетарлық қызмет бойынша кірістері мен шығындары нетто-негізде қабылданды

XI бөлімнің 11.5-бөлімшесіне 2-қосымша

11.5.3-кесте

Ұлттық Банктің монетарлық емес қызмет бойынша кірістері мен шығындары

Р /с №	Атауы	2005 жыл	2006 жыл	Ауытқу	
				(+/-)	(%)
1	2	3	4	5	6
1	Барлық кірістер	309,6	509,9	200,3	64,7
1.1	Ағымдағы кірістер	243,6	467,5	224,0	92,0
1.1.1	Шығынды өтеу	24,0	25,4	1,3	5,5
1.1.2	Салынған капитал бойынша кірістер	17,5	209,7	192,2	12,0 есе
1.1.3	Тазартылмаған қымбат металдармен және асыл тастармен операциялар бойынша	0,4		-0,4	100,0
1.1.4	Өзге кірістер	201,6	232,4	30,8	15,3
1.2	Көзделмеген кірістер	56,6	42,4	-14,2	25,1
1.3	Бұрын құрылған провизияны жою	9,5		-9,5	100,0
2	Барлық шығындар	6 766,4	8 538,5	1 772,1	26,2
2.1	Ағымдағы шығындар	6 746,9	8 428,3	1 681,3	24,9
2.1.1	Ұлттық валютаны жеткізу және тасымалдау бойынша		64,7	64,7	100,0
2.1.2	Ұлттық Банктің операциялары бойынша комиссия төлеуге	0,08	0,80	0,71	в 10,0 раз
2.1.3	Негізгі құрал-жабдықтармен, материалдық емес активтермен және ТМҚ-мен операциялар бойынша	1 553,0	1 304,9	-248,1	16,0
2.1.4	Өзге	577,2	969,3	392,1	67,9
2.1.5	ҚҚА қаржыландыруға байланысты шығындар**		1 493,1	588,6	65,1
2.1.6	Қызметкерлерге	3 086,3	3 032,0	-54,3	1,8
2.1.7	Қызметкерлерді сақтандыруға	64,4	69,9	5,5	8,5
2.1.8	Кадрларды даярлауға және қайта даярлауға	75,2	66,3	-8,9	11,9
2.1.9	Қызметтік іссапарларға	111,2	77,9	-33,3	29,9
2.1.10	Әкімшілік шығындар	1 279,5	1 349,4	69,9	5,5
2.2	Көзделмеген шығындар және провизия құруға шығындар	19,5	110,3	90,8	5,7 есе
	Монетарлық емес қызметтен нәтиже	-6 456,8	-8 028,6	-1 571,8	24,3

*** -2005 жылы Ұлттық Банктің ҚҚА 904,5 млн. теңге сомасында қаржыландыру бойынша шығындары бір шотта шоғырланбады және де шығын баптары бойынша бөлінді*

XI бөлімнің 11.5-бөлімшесіне 3-қосымша

11.5.4-кесте

Ұлттық Банктің күрделі шығыстары

млн. теңге				
№№	Атауы	2005 жыл	2006 жыл	Ауытқу

				(+,-)	(%)
А	Б	1	2	3	4
1	Объектілердің құрылысы	20,3		-20,3	100,0
2	Жұмыс істеп тұрған өндірісті қайта қалпына келтіру және кеңейту	2,5		-2,5	100,0
3	Күрделі жөндеу	18,4	33,0	14,6	79,3
4	НҚ сатып алу	359,7	213,4	-146,3	40,7
	- есептеу техникасы	74,1	89,5	15,4	20,8
	-автокөлік	20,8	3,5	-17,3	83,2
	- күзет және дабыл құралдары	149,5	35,8	-113,7	76,1
	- кассалық операция механизацияның құралдары	0,1	2,8	2,7	28,0 есе
	-машиналар мен жабдықтар	6,7	7,7	1,0	14,9
	- байланыс құрылғысы	40,9	18,6	-22,3	54,5
	- өзге мүкәммал	67,6	55,5	-12,1	17,9
5	Материалдық емес активтерді сатып алу	330,4	390,0	59,6	18,0
6	Өзге шығыстар	15,2	0,0	-15,2	100,0
	Күрделі шығыстардың жиынтығы	746,5	636,4	-110,1	14,7

XI бөлімнің 11.5-бөлімшесіне 4-қосымша

Ұлттық Банк ұйымдары қызметінің 2006 жылғы нәтижесі

млн. теңге

№	Атауы	Кірістер			Шығыстар			Корпоративтік табыс салығы			Салық салудан кейінгі таза кіріс (шығын)		
		2005 ж.	2006 ж.	Өсу қарқыны (төмендеу), %	2005 ж.	2006 ж.	Өсу қарқыны (төмендеу), %	2005 ж.	2006 ж.	Өсу қарқыны (төмендеу), %	2005 ж.	2006 ж.	Өсу қарқыны (төмендеу), %
	Барлығы	9 892,3	13 442,8	35,9	7 298,6	8 355,3	14,5	811,0	1 351,1	66,6	1 782,7	3 736,4	2,1 есе
	Республикалық мемлекеттік кәсіпорны	7 769,0	8 775,1	13,0	6 124,1	6 723,5	9,8	574,8	568,2	-1,1	1 070,1	1 483,4	38,6
1	ҚТС	2 375,9	2 583,8	8,8	1 847,7	2 105,3	13,9	165,5	133,7	-19,2	362,7	344,8	-4,9
2	ҚБЕО	1 306,8	1 388,7	6,3	622,8	689,2	10,7	178,1	260,1	46,0	505,9	439,4	-13,1
3	БСБ	268,6	264,3	-1,6	238,3	239,9	0,7	16,3	6,1	-62,6	14,0	18,3	30,7
4	ҚҚО	486,7	616,3	26,6	488,3	579,2	18,6	1,4	13,4	9,6 есе	-3,0	23,7	7,9 есе
5	БФ	3 331,0	3 922,0	17,7	2 927,0	3 109,9	6,2	213,5	154,9	-27,4	190,5	657,2	3,5 есе
	Акционерлік қоғамдар	2 123,3	4 667,7	2,2 есе	1 174,5	1 631,8	38,9	236,2	782,9	3,3 есе	712,6	2 253,0	3,2 есе
1	ҚДКҚ	501,0	943,7	88,4	186,2	437,4	2,3 есе	-0,2	-0,5	2,3 есе	315,0	506,8	60,9
2	ҚАО	5,3	17,7	3,3 есе	17,1	18,3	7,0	-	-	-	-11,8	-0,6	-94,9
3	СТКҚ	39,9	46,2	15,8	36,8	41,7	13,3	-0,3	-1,4	4,7 есе	3,4	5,9	-73,5
4	ҰПО (ҚРҰБ үлесі – 66,9%)	38,1	46,1	21,0	186,4	155,3	-16,7	-1,8	3,8	2,1 есе	-146,5	-113,0	-22,9
5	«ГНПФ» ЖЗҚ (ҚРҰБ үлесі 64%)	1 539,0	3 614,0	2,3 есе	748,0	979,1	30,9	238,5	781,0	3,3 есе	552,5	1 853,9	3,4 есе

